

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De proprietatibus rerum

Bartholomaeus <Anglicus>

[Lyon], 21. Nov. 1482

De partibus humani corporis. Liber Quintus

[urn:nbn:de:bsz:31-326878](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-326878)

De partibus humani corporis

Liber Quintus.

Actis de

pprietatibus humo- rum restat aliqua de cere de dispositione membrorum que ex p- dicitis humoribus componuntur. Et primo de proprie-

ratibus eorum in genere/ deinde de singulis i specie dicendum est aliquid.

Am vt dicit auicen. membra sunt corpora ex prima humorum p- mitione p- creata. vel vt dicit sup iob. Membrum est firma pars et solida animalis ex similibus vel dissimilibus composita ad aliquod speciale officium deputata. p hoc q dicitur firma pars differt membrum a parte que non est firma. vt est spiritus. p hoc aut q ex similibus et dissimilibus compositum/ insinuat membrorum duplex diuersitas. s. simplicium sive consimilium et compositorum sive officialium. Nam consimilia membra dicuntur et simplicia quorum partes eiusdem nature sunt cum toto. vt quilibet pars sanguinis est sanguis. et sic de alijs/ et hmoi membra. s. simplicia organica et officialibus membris naturaliter sunt priora. vt puta ea componenda. sicut principium componens est composito prius. Organica sive officialia membra dicuntur ex consimilibus generata et statuta que ad completionem sensus et motus sunt anime instrumenta. vt manus/ pes/ oculus/ et consimilia. fuit enim necessarium q i qualitate et quantitate essent diuersa vt actio anime completeretur. natura enim fecit corporis instrumenta virtuti anime congruentia. virtutes enim siquidem anime sunt diuersae/ et ideo membrorum diuersitates sunt necessarie. vt patet in manibus in quibus sunt multi digiti et in quantitate et in qualitate diuersi vt p eos possint magna sicut et minima retineri. cum igitur sit triplex anime actio. s. animalis/ naturalis/ et spiritualis sunt membra istis operationibus anime necessaria. vnde membra animalium virtutem sequentia dicuntur animalia que fuerunt necessaria ad sensum formandum et motum voluntarium in omnibus animalibus sicut cerebrum/ nerui/ oculi/ et alia instrumenta sensuum membra vero virtuti vitali obedientia dicuntur spiritualia vitalia que facta sunt propter anbelitus et vitalis spiritus attractionem/ et caloris mitigationem et vite preservationem. vt cor/ pulmo/ et

Membrorum diuisio ppter diuisio anime virtutes

Ex anime actio

hmoi membra autem virtuti naturali deseruientia dicuntur naturalia. vt nutritiua. quorum quedam sunt nutritiua que. s. abum in membrorum substantia transmutant sicut stomachus/ epar/ et hmoi. quedam vero sunt generatiua ad conseruationem speciei vt. s. specificarent generalia et indiuiduant specificata. cum enim omnia indiuidua consumant/ necesse est vt per vim generatiuam ne penitus pereant reparent/ et sicut esse specificato saluent. Habent autem hec membra sibi quedam alia deseruientia et ipsa adiuuatiua nutuo enim membra sibi inuicem subministrant. Porum enim membrorum subseruientiu vtilitas est multiplex. s. preparatoria/ purgatoria/ defensoria/ deportatoria. Prima itaq sunt preparatoria. sicut organa sensuum deseruiunt cerebro/ cordi/ pulmone/ epari/ stomacho et cetera instrumenta ababilia Secunda sunt deportatoria. sicut sunt nerui/ que suscipiunt spiritum animalem a cerebro et deserunt ad singula membra ad motum et sensum faciendum. similiter arterie deseruiunt cordi et vene epan. nam spiritum suscipiunt arterie a corde et deserunt ad pulsum faciendum/ et vene sanguinem ab eate ad corpus nutiendum. Tertia sunt purgatoria. s. illa que superflua expellunt et nocua. sicut foramina narium in capite et meatus per que cor emittit superfluum fumositatem pulmone vt emittat. Similiter alius fellis et splen purgant epar a superfluitatibus colericis et melancholicis. sicut renes mūdificat ab aquosis. Quarta sunt defensoria. sicut duo panniculi cum traneo defendunt cerebrum a nocumeto et lesione. et dicitur a phisicis dura mater et pia mater. Similiter et ossa pectoris defendunt cor. et lacerti et teneritudines. constarum defendunt epar. Inter membra vero spiritus alta cor est principium palissimum/ quia totius vite animalis est principium et caloris naturalis fundamentum. cuius adiuuatiua sunt pulmo/ panniculi/ lacerti et arterie quorum motu aer ad cordis refrigerationem attrahitur et fumosus calor superfluus ab ipso remouetur. cuius defensiua interiorum sunt sui panniculi. Diaphragma et hmoi membrorum naturalium et nutritiuorum principale est epar in quo sanguis digeritur vnde corpus totum nutritur. cuius vicina ministerio sibi membra deputant. Et pre dictis patet q quedam sunt membra principalia quia aliorum membrorum inferiorum sunt principia/ et radicalia fundamenta. Quedam vero sunt officialia que influentiam virtutis recipiunt a predictis et ad conseruationem animalis sibi inuicem administrant. Queda vero sunt similia que a constan. vocantur omiomera. i. simplicia. et hoc ab omni quod est vniu et meros quod est pars q

De partibus hūa. corpo.

vnus generis sunt cū suis partib⁹ quo ad sen-
sum. qz quelibet pars visibilis carnis est caro.
z quelibet pinguedinis est pinguedo z sic de
alijs. Recollige igitur ex predictis qz mēbra na-
ture artificia ordinata sunt corpis aiat pfecti-
ua. sunt enā influentia z virtutis ab aima rece-
ptiua. Item quadā mirabili pportōe banno
vica pter sunt cōiuncta. naz minora maiorib⁹
z maiora minoribus neruis ut alijs ligamen-
tis pter coaptantur. Item sibi inuicem sunt ad-
ministrantia z suarum virtutū z operationum
mutuo cōmunicantia. naz supiora inferiorib⁹
administrant influentia z gubernationem. in-
feriora supioribus supportationez. media ve-
ro vtriusqz impendūt/copulant/ z coopantur.
oculi enim inferiora mēbra dirigūt z rectificāt
pedes vero z cura pondus aliorum sustentāt
z supportant. sed man⁹ z brachia vtraqz adiu-
uant z defensant. Item mēbra q̄diu reguntur
ab aima sana pmanēt ad cōpletionē sue ac-
tionis z pfectionem corpis sunt vtilia. sed p̄-
uata a regimine spiritūū residuo corpis sūt no-
cua. Item mēbra pure impurbate completio-
nis ad obediendūz acmōi spūs sunt habilio-
ra. vnde dicit aristo. li. xvi. qz caput ideo est pue-
camis z etiā pinguedinis ppter meliorem
sensum z intellectum. et hoc ideo est/ qz spūs i-
neruis sensibilibus p carnis grossiciem in suo
transitu nimis impeditur. Item tanta ē conie-
tio inter membra qz ppter mutua ad inuicēz
colligantia sibi mutuo cōpatiuntur. vnde mē-
brum nūq̄ cōpatens cōdolet amplius partē n-
ti. z ideo si vnū mēbrum lesū fuerit/ ad locū
doloris effluūt humores aliorū mēbroz. sicut
dicit ampho. Dolor membri maior supueni-
ens dolorē alterius mēbri denigrat/ z ei⁹ di-
minuit sensibilitatem. vt patz in freneticis qui-
bus si fortiter cura ac brachia cōstringant do-
lor capitis diminuit. qz ad cōstricū mēbroz
confluūt spūs z humores ex quo supius caput
alleuiatur. Item mēbra quanto sunt nobilio-
ris substantie z cōpositionis/ tanto vehementi-
us sentiunt z tūtius molestiam cuiuslibet lesio-
nis. vt patet in oculo qui grauius leditur pul-
uere modico q̄ manus vel pes magno vulne-
re. z hoc accidit ppter oculi nobilitatem. qz in
eo spūs sensibilis amplius dominatur. vnde
lesio quātumcūqz modica in iuuenis mēbro-
rum in sensibilibus neruis maxime est nocua.
qz per impedimētum talium mēbroz ponit
fume z cōflūme impedit virtus sensibilis z mo-
tiua z dissoluitur totius corpis harmonia.

Item in membrorū pteatione et errore nati-
re aliquando accidit qz mēbra sunt superflua z
Contra mēbra sunt mēbra superflua.

monstruosa. sicut dicitur in libro animalū. xvij.
qz sepe sunt visa animalia habentia vnum cor-
pus z multa capita. sicut apparuit serpens vn⁹
habens duo capita. nec hoc mirum nisi qz ra-
rum/ qz vnum ouum aliquando habet duo vi-
tella que tamen ad inuicem vna tela sunt disti-
cta. z hoc accidit ppter concursum duorū sper-
matum que diuerso tempore tamen p̄p̄quo
mutuo se contingunt. Et dicit idem qz ex tali
ouo accidit membrū monstruosum. sicut pull⁹
habens vnum corpus z vnum caput z quatuor
pedes z quatuor alas habere visus est. Et
secūdm aristo. ibidem. hic error monstruosus
maxime habet locum in ouibus z capris z in
animalibus filiorum multorū. Et ideo dicit qz
visus est caper habēs in auribus cornua in an-
tiquis temporibus. Ista autē monstruositas in
membra superfluis generaliter accidit ex sup-
fluitate materie z defectu virtutis informatiue
vt dicit idem in eodem vnde debemus estima-
re qz ista monstruositas in mēbris accidit ex ma-
teria. quādo vero fortis est virtus operatiua z
materia est modica vel occasione aliqua dimi-
nuta/ z tunc quidem contingit multa appare-
re membra. sed in omnibus incōpleta. qz virt⁹
ppter defectum materie cōplere nō potest qd̄ i-
tendit. sicut dicit idem. virtus operatiua forte
operans nihil operatur sine materia perfecte
vel complete. Aug⁹. autem recitat de ciu. dei i
lib. xvi. c. vij. Conacphales homines esse mō-
struosos canina capita habentes/ z vocis loco
lactatus emittentes. Alios autem dicit esse sū-
ceruice oculos habentes in humeris. Narrat i
super idem qz temporibus suis natus est puer
qui in superioribus membris erat duplex/ z
in inferioribus simplex. nam duo erant capita
z duo pectora z quatuor manus. venter autēz
vnus z pedes duo z multa talia reatit ibi au-
gusti. in quibus omnibus error nature designa-
tur. Item inter ipsa membra quo ad digni-
tatem z ordinem magna differentia est. Nam
quedam sunt tribuentia ex se z aliunde non su-
scipientia. sicut cor quod nihil ab alijs suscipit
secūdm aristo. et tamen alijs vitam z motum
distribuit z diffundit. Et sunt quedam que sūt
distribuentia z susipientia. sicut epa z cerebrū
suscipiunt vigorem a corde z sunt principia v-
tutum qz alijs administrāt mēbris. Sunt etiā
membra nec tribuentia nec susipientia sed sūt
intra propria virtute secūdm opinionēz me-
dicorum. sicut sunt membra consimilia. z sūt
membra susipientia et non tribuentia. Sicut
sunt membra instrumentalia que recipiūt a ce-
rebro virtutem sensitiua vel motiuam/ z quōqz

Vt q̄t monstruosa.

vnusq; sed susceptam virtutem ad alia mēbra quantum est de se vltimus non diffundunt. qz oculus non pōt visum virtutez quam recipit a cerebro dare pedibus vel manib; vel alicui membro/ vel auris auditiuā/ & sic de alijs. et tamen ista membra corpi maxime sunt necessaria. qz per officia sibi appropriata sūt omnium aliorum mēbrorum corpi regitiua nisi forsitan in suis actionib; fuerint casu aliquo impedita/ sicut quādo lesa sunt vel corrupta. Vocantur p̄prium habent omnia mēbra officialia. vt p̄ principalibus mēbris periculo exponat se/ ut est videre. qz manus p̄ defensione capitis vel cordis sine omni deliberatione naturaliter se opponit. Item mēbrum bene sanum etiāz mēbro infirmo subuenit/ & materiam morbi ad se attrahendo purgare vlt̄ alleuare mēbrū morbidum consuevit. vnde mēbrum sanum pro non sano sepius lesum fuit. Mēbrum vero sputidum fuerit aut mortuum/ sibi immo toti corpi est nociuū & ideo nō restat nisi vt abscedatur ne corrupat aut destruat corpus totum. & hec de membris in generali nūc sufficiant.

Iter membra principalia hominis primo a proprietatibus capitis inchoandum est. Est autem caput prima pars & principalis hominis. inter omnia membra corporis exteriora quo ad situm & officium optinens principatum. Est autem caput accipiendum dicitur (vt dicitur *Philo. li. x. c. ij.*) eo quod omnes sensus & nervi inde in cauum capiuntur. atque ex eo quod omnis vigendi causa & sentiendi ratio oriatur. In capite vero omnes sensus apparent. vnde & ipsius anime que consistit corpori quodammodo personam gerit. *Philo.* Est igitur caput sedes sensuum principium & origo omnium sensuum organicorum aialia virtus proprium dominium diffundens & transmittens ad omnia membra inferiora sensus & motus/ habens seprem foramina que sunt sensuum instrumenta & hec secundum aliquos septem planetarum orbibus correspondent. Caput itaque dignius est & nobilius omnibus membris quia regimen est et gubernaculum totius corporis influens et perfectionem virtutis ad suas pagendas sensibiles actiones. et ideo a natura caput suum habet in corporis summo vt regat/ ordinet/ & disponat omnia que secundum nature ordinem sunt sub ipso. (sicut enim dicitur *haly. sup. regni galie.*) Dispositio capitis totius scitur ex tribus. scilicet ex quantitate eius & figura. et quod est ex ipso/ & ex capillis. Nam caput debet esse medium & mediocre inter magnum & paruum & ad alia membra in quanti-

tate proportionatum. Caput enim si fuerit nimis paruum est illaudabile. signat enim defectum materiam & debilitatem virtutis informatiue. similiter si fuerit nimis magnum non est laudabile. nam est defectus virtutis operatiue & superfluitate materie hoc p̄cedit. vt dicitur *haly.* Item figura capitis est rotunda & hoc propter passibilitatis & lesionis motionem & propter receptionem medulle cerebri ampliori. Est autem caput aliquantulum oblongum & circa tempora aliquantulum planum. nam perfectio boni capitis quod in rotunditate disponitur ad similitudinem globi terti inter manus vel ligna duo compressi. talis enim globus est rotundus/ & tamen aliquantulum in vtroque latere erit planus. In parte enim anteriori aliquantulum est acutum & eleuatum & hoc ad retinendum ventriculum cerebri in parte capitis ex qua p̄cedunt nervi quinque sensus facientes. Similiter modo parum a cuncta parte posteriori propter receptionem ventriculi in puppi ex quo p̄cedunt medulle/ spondiles nervi motum facientes voluntarium. Item signum bonitatis capitis est quādo perfecte dispositio sunt illa que ex ipso sunt & sibi in mediatus coniunguntur. vt si collum fuerit forte & mediocriter grossum/ & omnes nervi fortes et magni sunt/ & boni motus. Similiter ex capillis de capite p̄cedentibus cognoscitur caput. Nam secundum eorum qualitatem & quantitatem ac velocitatem crescendi sue tarditatem de completionis capitis & interioris eius dispositione iudicatur. nam capilli multi spissi & crispi cito nascentes calorem signant capitis & humorem & eorum (sicut dicitur inferius de capillis.) Capilli enim bene dispositi quod diu adherent capiti ipsum custodiunt/ decorant/ & defendunt. ablati vero a capite & p̄cisi ipsum turpe reddunt vt patet in allopiciā/ & in decaluans. Item caput ex multis ossibus constituitur. & hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est & mollis/ & ideo de facili liberetur nisi per interpretationem carnis & aliorum ossium in lesione extrinseca tueretur. Item caput aliquid habet de carnositate/ & hoc fuit necesse ad temperamentum ossium & nervorum/ ne forte frigiditate nimia ossium teneritudo cerebri occasionaliter lederetur. caput tamen in sua compositione parum habet carnositatis & pinguedinis respectu aliorum membrorum. & hoc propter sensus viuacitatem & suauitatem intellectus. *Aristo. libro duo decimo.* Item caput quantum in partem suam dispositionem multam videat habere duntaxat & potissime in ossibus. multum in inter? habet de mollitie et medulla. qz mollitie ipsius cerebri ossis

De partibus hūa. corpo.

capitis indusi/ tota corpis machina inrogatur
Item caput ex sua compositione prima multū
est nervosum. et hoc fuit necesse. ppter ossiū dis
similium cōiunctionē. et etiā ppter sensus et volū
tarij motus operationem. Nam p nervum medi
um anima motum et sensum in corpore operatur
et sine nervo descendente a capite membrū mē
bro nullatenus copulatur/ immo si impediatur
virtus effluens a capite p nervorum vitium/ et
corruptelam totius corporis dissolvitur vni
tas et compago. Item caput totius corporis ē
caminus siue tecum/ siue coagulatum. et ideo
multarum fumositatum ascendendum de toto
corpore est in se receptivū. Fecit itaq; natura totā
substantiam capitis porosam occulte et mani
feste. occulte/ vtp occultos poros occulte fumo
sitatum supfluitates evacuetur. manifeste vt
p emunctoria et foramina manifesta grossiora
ne caput lederent/ purgarentur. Item sunt ali
que capitis proprietates quendam nature defe
ctum representantes. sicut patet in capitib; mō
struosis. Dicit enim aristo. lib. iiij. qd aliquando
contingit vnum esse cor in animali/ et tamē ap
parent duo esse capita vel plura membra et eō
verso. Aliquando videntur esse plura capi
ta et alia membra/ et tamen ibi nō est nisi vnu
cor. sed hoc totum monstruosum est. et hoc non
accidit nisi errore nature vel ex supflua materia
vel ex virtute defectiva (sicut pbat ar. li. xvij.)
vbi dicitur. Causa monstruositatis talis
nō est nisi in materia. et sequitur. Talis
monstruositas invenitur in animalibus gene
rantibus multos filios sed in mulieribus raro
nisi in mulieribus egypti que multos parunt
filios plusq; in aliis regionibus/ vel qd aliarū
regionum mulieres nisi vbi alie mulieres egypti
aciō sunt similes. Item caput atq; sit radix to
tius corporis et omnium corporaliū virtutum
primum principale fundamentum ipso bene
disposito et bene ordinato omnia que sibi sub
sunt in meliori consistētia disponūtur. et ipso
versavice corrupto et corrupōnis sint homata
paciente omnia inferiora corporis membra ne
cessario patiuntur. Patitur tamen aliquando
et causa intrinseca. sicut et illis passionibus q
nascuntur ex ipso cerebro et adumctis eius vt pa
tet in cephalicis freneticis/ epilepticis et huius
modi. Aliquando vō capitur et cā extrinseca. si
cut ex aeris calidi et frigidi siue alias distempe
rati immutatione/ siue qualicūq; alia ratione
Item quandoq; ex aliorum membrorum colli
gantia et associatiōe. vt patet. Nam et stomacho
corruptis humoribus repleto fumositates reso
lute ratione vicinitatis cerebri petunt et conca

uitates siquas iueniūt vacuas replētes pellica
las cerebri comprimūt vel distendūt. et sic pun
gendo cerebri pelliculas dolores infertunt et in
dudūt. Item idem accidit ex nimia inanitione
et abstinentia. vt patet in nimis abstinentibus et
vigilantibus. qz vt dicit galie. Longa vigilia ge
nerat dolorem capitis. Item idem patet ex
nimia repletionē. sicut accidit ebriosis qui ex ni
mio et superfluo fumo a vino resoluti cerebri
petente et pungente maximas infer capiti passi
ones. Dicit etiam constan. qd omnia dolor capi
tis qui est ex stomacho alleviatur quādo stoma
chus emanatur. augmētatur autem quādo sto
macho repleto abus in malas qualitates imu
tatur. Item sicut dicit aristo. li. xii. Natura
ordinavit in capite sensus et instrumenta sen
suum secundum eorum dignitatem et secundū
animalis necessitates et ideo posuit oculos in
anteriori parte capitis et superiori/ qz animal
debet videre qd est anterius. et qz sensus visus
ceteris subtilior ē nobilior. Organa autē audi
tus posuit natura in medio capitis rotunda/ qm
auditus audit non recte sed arcuataq;. Sensū
vero olfactus posuit natura post oculos quasi
medium inter visū et gustum. Nam ille sensus
visu est grossior. gustu vero subtilior. Ultimo
vero pōitur lingua que est instrumentū gustus
et tactus quorum operatio est circa substantias
magis grossas. vnde sensibus sic ordinatis ca
put est perfectum et totius corporis perfectio et
ornamentum (et sicut dicit aristo. ibidem. non
fuerunt ita bene posita instrumenta sensuum in
capitibus quadrupedū et brutōrū. quoniam
auncule talium animalium sunt in parte superio
ri capitis. et apparent ita/ quod tale animal nō
est rectū neq; erecti corporis/ sed ad terrā dedi
nat. Deuiat etiā quādoq; natura et errat in qui
busdā monstruosis hominibus/ qui totum ha
bēt corpus hominis pter caput. naz beluinā
habent faciem siue caninā (vt narat solinus.
Similiter errat natura in quibusdā anima
libus monstruosis. sicut patet in lamia/ que se
cundū glo. super tres. caput virgineū habet et
corpus beluinū. et dicitur qd quādoq; lamie
possunt aliquem hominem cōprehendere pō
mulebri facie blandiūt/ et secū coire compel
lunt vsq; ad defectū. et quādo vltimus eorum
libidini non potest satisfacere. ipsum dilaniāt
moribus interficiunt et manducant.

Cerebrum (vt dicit constan. in par
teg. li. ii. c. xv. est corpus albu et si
ne sanguine de spiritu et medulla
habens multum in cellulis tribus

Cerebrum 3^a h³ gra
uitates

est distinctum / nervorum totius corporis est principium. inter duas pellucidas. s. piam matrem et duram est contentum / in summitate capitis tanquam in excellentiori loco corporis collocatum. **S**icut autem cerebrum naturaliter album / ut si multitudinis cuiuslibet coloris esset facile suscipitur. habet multum de spiritu / ut multum in eo esset motus. habet etiam multum de medulla ut caloris acumen generatum et motu temperetur. parum vero habet de sanguine ne ei colore inficeretur / et sic omne apprehensum rubrum videretur. ideo etiam sine sanguine humidum ut cito in naturam sentiendi mutaretur (ut dicit constan.) **E**t in duobus autem cellulis est distinctum quod cerebrum tres habet cavitates / que ventriculi a phisicis nuncupantur. in anteriori cellula siue ventriculo formatur imaginatio. in media ratio. in posteriori memoria et recordatio. **C**ognominatur pars anterior. pro. posterior vero pars puppis vocatur. puppis minor est / quod pauci nervi ab ea procedunt. et est puppis dura ut nervi motui motum facilius patiantur. frigida etiam est et sicca. parum habet de spiritu et medulla. frigida / ut in ea melius fieret retentio. parum habuit de spiritu. ut fieret quietus generatio. parum habuit de medulla respectu anterioris / ut esset mediocriter dura / et sic forme impressio in ea diutius teneretur. **P**ro. vero. s. pars anterior est maior / mollior / calidior / et liquidior. maior / ut nervi sensibiles ab eo procederent. mollior / ut sensibiles nervi ad susceptionem sensus facilius disponantur. calidior ut ad susceptionem forme imaginative aptior redderet. liquidior et humidior parum / ut nervi sensibiles facilius moverentur. **C**ellula vero inter pro. et puppim media calida est et humidior plus ceteri habens de spiritu et medulla. de spiritu plus / ut perfectior fieret in ea ratio et discretio sicut in alijs membris fit per digestionem puri ab impuro separatio. multum habuit de spiritu / ut multum fieret motus. et multum de medulla ut temperaretur motus anime ut sic melius discerneret concepta. **I**n istis tribus cellulis sunt tres operationes principales. quod in prima forma a sensibus apprehensa in fantasia siue imaginatione recolligitur / deinde ad mediam transmissa discernitur / postquam iudicium rationis ad ventriculum puppis transmittitur et memorie commendatur. **F**uit autem cerebrum rotundum ut capacius sit spiritibus / et ne facile patiantur. **A**d defensionem autem cerebri fuerunt necessarii duo panni qui vacantur matres cerebri unus est grossus / scilicet dura mater. hic cameo supponitur / sed in medio cerebro ingrossatur /

et ad maiorem fortitudinem solidatur. non est immediate cum cameo coniungitur / immo potius suspeditur et huc et atque illuc circa cerebri substantiam dilatat hęc dura mater fuit necessaria / ut piam matrem que ea tenerior est / a duricia camei defensaret / et ut venas et arterias cerebri colligaret. et etiam si qua essent ibi spacia vacua simplet. **S**ecundus panniculus dicitur pia mater / que dure matri supponitur / que mollior est dura matre unde substantiam cerebri circumvoluit / et predictas cellulas ab invicem separat et discernit nec superfluit pia mater. quia cerebrum vterius venas recolligit. cerebrum etiam ne sua liquiditate diffuset / coadiuvando custodit. cerebrum etiam cooperiens et amplectens ipsius a dura matre defendit / insuper per venas quas habet cerebrum nutrit et per arterias quas continet / spiritum ei transfundit. **C**erebrum est etiam membrum movens et regens omnia membra corporis interius singulis sensum laiciens atque motum quod impedito omnia in corpore impediuntur / et bene se habente omnia que sunt in corpore / melius disponuntur. **D**ebet autem cerebrum hoc proprium quod sentit. et sequitur motum lune. qua crescente medulla cerebri crescit. qua deficiente / diminuitur in substantiam et virtute. **N**am tunc in seipsam se contrahit et alij spiritui ita libere non obedit. et hoc patitur lunaticis et in epilepticis qui in novilunio et plenilunio potissime molestantur. **E**t hoc est quod dicit aristoteles. li. iiij. **C**erebrum (inquit) quod nimis exsiccatur vel humectatur. non faciet suum opus / sed infrigidat corpus et liquefacit ipsius spiritum. et ideo accidunt infirmitates et amissio intellectus et tandem mors. **I**tem animalia nimis magnam cerebrum habentia sunt multum somni. et hoc forsitan dicitur propter humiditatem multam que inde resoluta in fumum opillante meatus cerebri induit somnum. **I**tem aristoteles. ibidem. **C**erebrum non habet in se vel ex se sensum tacens sicut nec sanguis / nec alie superfluitates animales. et non est in corporibus omnium animalium nec ad salvandum naturam. et quod mirum est cerebrum omnibus corporis partibus sensum tribuit / et tamen de se et in se habet sensum. **I**tem ibidem sentit idem. **O**mne animal habens sanguinem et solum / habet cerebrum vel aliquod membrum conveniens loco eius. sicut animal multipes. et sic simile. et quantum sit in omni animali sanguinem habente. habet tamen sanguinis contentum in substantia medulle sue / sicut dicit aristoteles. in tertio libro. **I**tem aristoteles. libro de animalibus sexto. cerebrum est frigidum substantia / ter et humidum et ideo fontis caloris animalis scilicet cordi est oppositum ut scilicet humectetur.

De partibus hūa. corpo.

et temperatur supfluitas caloris et siccitatis arte
riarum/ et quibus rebe cerebri est cōtextū. naz
et corde pcedunt arterie (sicut dicit haly). ex q
bus pponitur rebe mirabile in quo quasi inuol
uitur cerebrū et in illo rebi digerit spūs anima
lis et per ipsum spūs fit penetratio virtutū cere
bri ad alia membra. et ideo vt dicit an. ibidem
q cerebrum est primū membrū in creatōe aīa
lis post creatōem cordis. Galie. tamen dicit
q cerebrū bene complexionatum debet esse in
quatuor qualitatibus temperatum. sed sicut ibi
dicit haly. complexio cerebri naturalis magis
est frigida et hūida q sic calida siue sicca quod
fuit necesse ad infirmitatem predictae rebe
et ad mitigationem caloris accidentalis cerebri
qui accidit ex assiduitate sui motus. Item an.
li. xv. homo inter oīa aīalia siue quāntitas ma
ximū habet cerebrum. qz cor maximi est caloris
vnde ppter caloris dñum et bonitatem cōple
tionis est homo boni intellectus et intelligen
tior cūcīs animalibus. Et nō possunt infantes
longo tpe caput portare rectū ppter cerebrū ma
gnitudinem et pōderositatē donec a calore cor
dis medianb? arenis a suo pondere alleue
tur. Bona vero cerebri dispositio sicut et mala p
suas cognoscit aīones. Nam si fuerit substā
tia cerebri mollis dara ac puia/ de faali recipit
formarū impressiones et sigillationes. vnde p
pter velocitatem sigillationis formarū rep/ est
habēs eam bone et velocis discipline. quando
qz vero ecōuerso est nō mollis vel est turbida/
efficit habens eā durus et tardius recipit imp
sionem vel impressiones. sed nō cum recepte fu
erint/ receptas diu seruat qd est signū siccitatis
sicut supfluitas et labilitas est signū humidit
atis. vt dicit haly. et sic de alijs qualitatib? in
telligendū est. verbi gratia. Si vero fuerit qz
sollitatus cōsuetudinaliter mobilis/ instabilis
audax/ iracundus/ calidum cerebrū videt talis
habere. ecōuerso se habens frigiditatem pten
dit. Si vero fuerit piger/ obliuiosus/ somnolē
tus/ humidū nimis designat et ecōuerso. si fue
rit multū vigil et memoria tenax de ignat sicca
si vero excedens fuerit cū caliditate humiditas
multe sunt supfluitates/ et multe accidit capiti
infirmitates. Nocēt autē calida et humida et po
tissime mendonialis aer et pferit septemionalis
adē somnus. nec pōt longo tpe vigilare. et qñ
dormit/ accidit ei subet/ idest quies falsa. visū
habent torbidū et sensus nō claros. Si vero
excesserit cū caliditate siccitas/ peiora accidunt
sinbomata. nisi qz tot supfluitates nō gene
rantur sensus. Siquidem sensus habent tales
satis claros/ et a supfluitatibus mundos. sed

plus vigilant q alij boies/ et sunt aīosi vanilo
qui/ et instabiles. et cito accidit talib? calnicūz
post adolefcentiam/ quāuis in eis pcesserint
multi crines. Similiter si excesserit frigiditas
cum siccitate/ solentales habere claros sensus
et mundos meatus a supfluis in iuuentute et
omnino sine infirmitate. sed quādo pceditur
etas de leui causa debilitantur et velocius sene
cus festinat et apparet cito in capite. qz eis ad
uentū cito cani. et si fortior fuerit siccitas qz fr
giditas cū canicie efficiuntur calui. Si vero for
tior fuerit frigiditas caluitas nō accedit. Quā
do vero excedit frigiditas cū hūiditate accidit
profunditas somni et sensus eius sunt mali et
supfluitates multe. et si intendatur frigus aut
humiditas/ patiens incidit in apoplexiam. vt
in paralysim/ vel in mortem et non accidit ha
bentū hanc dispositionem caluiciū. vt dicit et
lie. in regni et in cōmen. dicit idem haly. Et h
de proprietatibus capitis et cerebri dicit suffi
ciant.

Caluaria est āterio: pars carni ab
ossibus caluis sic dicit ppter capil
lorum defectionem. et neutra cū p
numatur. vñ dicit Isido. li. xi. c. ij. Sicut ver
ter dicit supior pars capitis exterius vbi capil
li capitis colligunt et in qua cessant verat/ vnde
et nuncupat sic occiput dī ps capitis posteriori
qñ ptra caput. caluaria capillis spoliat cito
ppter eius siccitatem. verter tardius. sed occi
put tardissime siue nūquāz ppter humoris su
pfluitatem. De capillis autē quere infra eodem

Oculi (vt dicit Isido. li. xi. c. ij.) qñ
ocula sunt dicit. qz eorum alio: u
regmina occultant ne altianus inā
dentis iniurie ostensione ledātur siue qz ocul
tum lumen et secretum positum intus habent.
bi inter oīs sensus sunt aīme viciiores. Naz
in oculis omne iudiciū mentis est. vnde aīme
purbatio vel hylaritas in oculis apparz. simi
liter amor/ vel odium. et cetera passiona. Dicit
tur et lumina. qz lumē exterius accipiunt et ace
ptum cōmunicant et refundūt. Sunt autē oculi
instrumenta visus vt dicit constan. et sunt duo.
vt si forte visus pateretur eius defectus p alte
rum suppleretur. et quonīaz oculus est loco spe
cularis/ ideo locauit natura oculos in emine
tiori loco corpis. Sunt autē decē cause ipsius
oculi substantiam componentes. scz septem
tunicas et tres humores. Inter humores vero
primus albugineus. secundus crystallinus. ter
tius vitreus. Septem autem tunicas sunt se
ptem pellucide siue tele que arandant.

De humis sive pellibus

illos humores et ab invicem distinguunt. in quibus vel in quorum medio formae visus et sic sunt a natura invicem ordinare quod quatuor sunt a parte anteriori/ quantum prima dicitur tela aranea/ secunda yuca/ tertia cornea/ quarta cōiunctiva. Tres vero sunt a parte interiori. scilicet retina/ secunda/ et sclerotica. i. dura ut post patebit. Inter haec autem omnia unum solum est visus instrumentum. scilicet humor crystallinus a crystallo sic dicitur quod crystallo in colore sic assimilatur. Est igitur crystallinus humor (sicut constat) albus/ lucidus/ in superficie planus/ in medio omnium aliorum collocatus. et hoc dicitur/ ut et ab alijs omnibus eque litteris fuerit. fuit enim prius/ datus/ et diaphanus/ ut cito in oppositos colores transiret et omnium colorum indifferenter similitudine immutaretur. fuit enim rotundus in forma et substantia/ ut non facile lederet/ nec in eius angulis superfluum aliquod colligeret/ nec casualiter pateret. Sed ne nimia rotunditate nimis esset mobilis habuerit aliquam planitatem/ ut ad moderantiam eius velocitas duceret. nam omnes res que penitus rotunda elisa in sua latera instabilis est et non firma ut dicitur constant. quod autem per istum humorem habeat sicut visus patet per hoc quod si aliquid inter ipsum et spiritum visibilem induceret vel lumen vel aliud acies videndi auferret/ cum spiritus visibilis ad ipsum penetrare/ propter obstaculum non valeret. Quod autem humor iste a partibus cerebri superioribus/ per ius et diaphanis. et hoc proprie est pupilla siue medius oculi punctus/ ubi est pro parte vis videndi/ ubi nobis proprijs videntibus relucet quaedam imago velut in speculo apparentes. sed de hoc infra dicitur. Dicitur autem humor in medio aliorum duorum collocatus. scilicet vitri/ et albuginei. Vitreus autem humor a parte interiori albugineus/ vero a parte anteriori. Vitreus autem humor ad modum vitri purus est/ et spirituosus. et arabice dicitur gelados/ cuius iuuamē est duplex. Primum et principale est quoniam sanguinem nutritivum crystallinum humorē suscipit ipsum et dicitur albus et aptatur sic facile convertatur in substantiam crystallinam. Non enim fuit convenienter ut tam purissimus humor purus susciperet nutritivum quod quidem fieret si sanguis rubeus non digestus/ non dealbatus non subtilis/ crystallino humor/ occasione aliqua se misceret. Aliud etiam est iuuamētum ut prohibeat humores crystallinum et a partibus et asperitate tunice que respectu ipsius dure sunt plurimum atque grossae. Alius vero humor. scilicet albugineus/ qui alio nomine dicitur euagaydos est a parte anteriori quod etiam dupliciter iuuat crystallinum. Nam prohibet eius lesionem/ et sua humiditate temperat crystallinos vel crystallinos siccitatem/ cum albugineus siccior in oculis magis humidus/ et crystallinos magis siccus. spirititudine enim sua aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores. non tamen secundum ventrem sunt humores. quod non sunt liquidi et fluxibiles et humores/ sed locum maiorem habent in se humoris densitate. Sunt etiam corpora vegetata et habentia virtutes immixtas quod alicui humorum non convenit. dicitur tamen humores propter maiorem molliam et spiritus cuitatem quam habent quam cetera membra corporis. et magis sunt obedientia quam alia organa sensibilia actioni animalis spiritus et virtuti. hi tres humorum res ne pariter commisceantur tunice interioribus et exterioribus ab invicem separant. Ordinantur itaque quod iste septem tunice in hunc modum. nam iuxta crystallinum humorē a parte interiori immediate est tunica que dicitur retina a venis et arterijs partem est orta et cōtecta in modum retis/ portans secum abū ad vitreum humorē/ et cum suis nervis sensum ad crystallinum transmittit. post retinam vero immediate sequitur tunica secunda/ haec ab ipsa parte matre generata/ que retinam nutriti defendit ne rumpatur casu aliquo aut ledatur. Tertio sequitur tunica que dicitur sclerotica id est valde dura a dura matre cerebri procedens a tunica ossis omnia alia defendens. et est quasi ligamentum oculorum. Ante vero anteriorem immediate iuxta crystallinum humorē est tela aranea. sic propter sui subtilitatem dicitur/ ut esset spiritui pura et subtilioris partibus retine tunice generata. haec autem tunica posita est inter crystallinum et albugineum humorē prohibens eos commisceri. haec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori retina ipsum facit orbem. nam haec due tunice intra se dedunt humorem crystallinum. Post hanc sequitur tunica yuca sic dicitur eo quod yuca nigri assimilantur in colore et hoc sano nature consilio. Nam omnia predicta in compositione oculi erant alba et clara et spiritus visibilis disgregativa. et ideo necessarium fuit tunica yuca/ ut sua nigredine lumen in oculo aggregaret. nam nigredo est congregativa visus haec etiam tunica ad modum spongie est quod dammodo porosa/ et vinosa nervorum secundum constantem. continens fila ut crystallinum humorē a superflua humiditate depuraret et spiritum circumstantibus alijs ministraret. Decima tunica yuca a parte anteriori cum tunica secundam in parte interiori coniungitur. Haec due coniunctae faciunt secundum orbem. dandentes intra se albugineum humorē. quem ibi collocavit natura ut spiritum dare faceret/ et

crallidos vel crystallinos siccitatem/ cum albugineus siccior in oculis magis humidus/ et crystallinos magis siccus. spirititudine enim sua aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores. non tamen secundum ventrem sunt humores. quod non sunt liquidi et fluxibiles et humores/ sed locum maiorem habent in se humoris densitate. Sunt etiam corpora vegetata et habentia virtutes immixtas quod alicui humorum non convenit. dicitur tamen humores propter maiorem molliam et spiritus cuitatem quam habent quam cetera membra corporis. et magis sunt obedientia quam alia organa sensibilia actioni animalis spiritus et virtuti. hi tres humorum res ne pariter commisceantur tunice interioribus et exterioribus ab invicem separant. Ordinantur itaque quod iste septem tunice in hunc modum. nam iuxta crystallinum humorē a parte interiori immediate est tunica que dicitur retina a venis et arterijs partem est orta et cōtecta in modum retis/ portans secum abū ad vitreum humorē/ et cum suis nervis sensum ad crystallinum transmittit. post retinam vero immediate sequitur tunica secunda/ haec ab ipsa parte matre generata/ que retinam nutriti defendit ne rumpatur casu aliquo aut ledatur. Tertio sequitur tunica que dicitur sclerotica id est valde dura a dura matre cerebri procedens a tunica ossis omnia alia defendens. et est quasi ligamentum oculorum. Ante vero anteriorem immediate iuxta crystallinum humorē est tela aranea. sic propter sui subtilitatem dicitur/ ut esset spiritui pura et subtilioris partibus retine tunice generata. haec autem tunica posita est inter crystallinum et albugineum humorē prohibens eos commisceri. haec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori retina ipsum facit orbem. nam haec due tunice intra se dedunt humorem crystallinum. Post hanc sequitur tunica yuca sic dicitur eo quod yuca nigri assimilantur in colore et hoc sano nature consilio. Nam omnia predicta in compositione oculi erant alba et clara et spiritus visibilis disgregativa. et ideo necessarium fuit tunica yuca/ ut sua nigredine lumen in oculo aggregaret. nam nigredo est congregativa visus haec etiam tunica ad modum spongie est quod dammodo porosa/ et vinosa nervorum secundum constantem. continens fila ut crystallinum humorē a superflua humiditate depuraret et spiritum circumstantibus alijs ministraret. Decima tunica yuca a parte anteriori cum tunica secundam in parte interiori coniungitur. Haec due coniunctae faciunt secundum orbem. dandentes intra se albugineum humorē. quem ibi collocavit natura ut spiritum dare faceret/ et

28
De partibus huius corporis.

crystalino huiusmodi humiditatis naturam ministrare
Post hanc immediate sequitur tunica que ab
effectu dicitur cornea, quia cornu lucido est simili
lis et penita est et spiritus visibilis ratione sue
transparentie et ratione aliquantule densitatis
sue est aggregativa, visus est aliquantulum co
operativa, ratione etiam sue fortitudinis et co
adherentie a noxamentis exterioribus est inter
riorum fortium minus defensiva, et hec tunica
que dicitur cornea cum interiori sicut sironica
coniuncta alium facit orbem. Nam hec due tu
nice sicut exterior cornea et interior sironica
vitreum humorem orbiculariter in se claudunt
Ultimo autem in superficie oculi exterius po
nitur coniunctiva, que a carneo descendens no
torum regit oculum sed consistit in angulis oca
lorum eos sicut ligans et retinens ut in debi
ta maneant fixatione.

Ad oculum autem sic depositum et per
fecte organisatum defertur spiritus visi
bilis per hunc modum. Propterea enim
id est ab interiori parte cerebri exeunt duo ner
vi concavi qui dicitur obici qui in substantia
crystalini humoris se infigunt, hi duo nervi con
cavi transversaliter per modum cruras infigun
tur in oculis et interminio siue puncto contactu
coniunguntur, et hoc in geniose facit natura, ut
altero clauso vel impedito spiritus vitalis ad al
terum se transferat, et ibi perfectiorem suam com
plectatur actionem, unde tunc pupilla in videndi
actu confortatur propter virtutis visive coadu
nationem, ut patet in sagittariis qui uno oculo
clauso directius iaculant et sagittant. Item
ideo pariter commocentur et ex mutua sustenta
tione efficiantur fortiores. Item ideo conveni
unt in termino contactus, vel unum duo vide
ant, quod fieret si uterque oculus proprium ido
lum videret, unde oportet quod virtus visiva con
tinetur ad unum organum in quo sit una virtus
fontalis derivata in pupillis (sicut dicit auctor
perfectiorem) ut patet in illis qui oculis digitos
supponunt, in quibus una depressa pupilla re
liqua elevatur, unde et spiritus visibilis divi
ditur et una res duplex videtur, et hec est causa
quia lumen ab uno oculo tendit sursum et ab
altero excedit retrorsum, unde radius ab utroque
oculo exiens tangens extrema rei medium inter
cidente aere non penetrat, unde duo videt cor
pora, cum tamen non sit nisi unum, non tamen
omnis strabus videt sic, quantum sint oculi in
equales, quia radius pyramidalis recta linea
egredietur ad superficiem rei vise, sicut supra
dictum est de sensu visus supra li. iij. Oculus
igitur bene dispositus consideratur quantum ad

perfectam partium suarum compositionem ut
supra patet. Item quantum ad situationem,
locum enim sibi vendicat superiores, propter sue
subtilitatis dignitatem et maximam quam habet
cum anima vicinitatem (ut dicit Galenus, et anst.).
Item quantum ad quantitatis debitam pro
portionem, non enim debet esse nimis, pminet
et erecus, quia signat perturbationem discreti
onis, nec nimis profundus quia signat defe
ctum nature et virtutis, mediocritas igitur est lau
dabilis. Dicit tamen anst. libro. iiij. Profun
dus visus videt a remotis. Nam motus est an
tequam crearet de organo visus non dividitur neque
consumitur, sed directe vadit radius visibilis
ad res visas sicut patet supra de visu. Item eo
sideratur quo ad motus diversificationem, Nam
in motu debet esse mediocritas quia si fuerit ocu
lus nimis mobilis signat excessum caloris et p
nosticat mentis instabilitatem et affectionum
mutabilitatem nimis vero tardus motus con
trariam signat dispositionem, scilicet excessum frigiditatis
et pertinaciam effectus et voluntatis.
Mediocritas igitur motus laudabilis est quia
signat facilem mentis apprehensionem / et in
apprehensio debetam fixationem, unde dicit an
st. li. iij. Clausura oculi debet esse mediocriter
festina, quia si fuerit multe apertionis et pauca
clausure et verecundia denotatur et stultitia (si
cut dicit in li. i. Si vero fuerit nimis tarda ap
ertio designat defectum virtutis et compactionem
materie in nervis que actioni spiritus non obe
dit, ut patet in litargiis. Item consideratur o
culi proprie quo ad sue actionis perfectionem
quia oculus si fortis est apprehensionis et de fa
cili sine reuerberatione iudicat de obiectis bo
nam dispositionem signat ut patet in oculis a
quilinis qui solem in sua rota apprehendunt
actio autem oculi consideratur secundum acu
tum et obtusum. Nam acutus visus subtilis fa
cile et multus remota et propinqua apprehen
dit, quia multus videt remota, quia vero subtilis e
discernit ipsa visa. Oculus, n. qui visus (sicut
dicit anst. li. iiij. non bene videbit a remotis spūs
vero grossus et multus remota videt, quia multus
sed non perfecte, quia grossus, paucus vero et subtilis
videt, propter et perfecte, sed non videt a longe, propter vi
sibilis spūs paucitatem, quia quod videt perfecte videt
propter eius subtilitatem, paucus vero et grossus si
videt longe, propter sui paucitatem, neque perfecte, pro
pter sui grossitudinem, secundum vero quod quis habet
spiritum visibilem magis grossum et turbidum tam
to difficilius est et debiliorem habet videndi ac
tum. Item consideratur oculus secundum co
loris variationem, quia secundum anst. li. iiij.

Handwritten red notes and a flourish.

Handwritten red flourish.

Oculi nigri aut horis sunt visus

Oculi in principio generationis habent virtutem colorem, deinde mutantur in nigredinem vel glaucitatem vel quemadmodum medium colorum in eis indecentem. Nam si fuerit humor multus et spiritus visibilis paucis in aliquo accidente perturbatis, color niger in eo fortificatur. Si vero fuerit humor paucis et spiritus visibilis debilis, erit color glaucus. Nam (sicut dicit aristoteles) glaucitas quidem oculorum motus debilitatis est. Si autem fuerit humor mediocris et spiritus fuerit temperatus ex causis convenientibus ad albedinem et nigredinem color erit varius. Oculi igitur si fuerint nigri, de die erunt visus acuti, propter luminis et humoris in organo visus aggregationem, de nocte vero erunt obtusi, quia lumen noctis est debile et humor nocuus est naturaliter grauioris motus. Et dicit aristoteles. Oculus vero glaucus e contrario debilis est de die, de nocte vero fortis quia cum materia glaucitatis ex se sit lucida adiuncta luce diuine multum disgregatur, et ideo in actu videndi manente luce spiritus visibilis debilitatur. De nocte vero visibilis in oculo coadunatus, claritate intra humorem paucis et tenui modo recedente permanet in oculo potentia videndi et iterum obscura aliquantulum iudicanda, ut patet in munitione legis. Item consideratur per partium circumstantium dispositionem sicut ex alijs, et supralijs quia si fuerit oculi, scilicet alia cooptoria intus carnositas et humor superfluo repleta visum impediunt, quia huiusmodi alia aerem grossum propter paruitatem sui motus non intradunt. Si lacrymale quod se quitur ad angulos oculi fuerit multe carnositas, sicut accidit oculi milui, signatur astutia et fortunatio mala. Alias proprietates oculi que re supra tractatu de sensu visus, et de oculi compositione et effectu dicta sufficiant.

Pupilla secundum Galienum, lib. 11, c. 11, est medium punctus oculi ubi est visus videndi in qua quia parue imaginis videntur pupilla appellatur, parvuli enim pulli appellantur. Vocatur autem pupilla eo quod pura sit et impolluta ut puella. Dicunt autem philosophi easdem pupillas quas videmus in oculis perituros non habere quibus non visus certa desperatio est, habet autem circa se quedam circulus que corona dicitur qua discreta nigredine albe pres oculi a pupilla separantur, hec corona rotunditate sui ornati ambitu pupille et in ipsa consistit maxima oculi pulchritudo, huiusmodi est. Sicut autem dicit Galienus, pupilla est in qua formantur imagines eorum que videntur in oculo, omnia autem que sunt in oculo

et tunicis et humoribus aut sunt iuuantia pupillam aut ei seruientia, et ideo sedet in medio omnium ut regina, parua siquidem est pupilla in quantitate, maxima tamen est inter omnia membra in virtute, et ideo maxima sicut et minima comprehendit, interius a spiritu a cerebro veniente, exterius vero a lumine immutat, unde mediante luce rei obiecte speciem in se recipit et receptam anime iudicio transmittit. Nam a singulis partibus rei visus confluunt linee que faciunt pyramidem cuius conus est in pupilla et basis in re visa, sicut supra de visu est ostensum, quere ibi, hec pupilla omnium colorum et figurarum respectu superficiem exprimit etiam est distinctiva et diiudicativa, in medijs coloribus et figuris siue formis delectatur. Corruptis autem in extremis aut saltem propter disconuenientiam contristatur, ut dicit philosophus. Item omnia que extra ipsam sunt sibi obiecta videt et diiudicat seipsam autem nunquam videt per lineas rectas super quas venit species rei visus ad visum, sed quando se videt, hoc accidit per radiorum reflexiones, scilicet quando primo multiplicatur species rei visus a re ad speculum et a speculo fit reflexio ad visum (sicut dicit auctor perspective) et ideo forsitan spiritus visibilis in aspectu speculi delectatur quia per radiorum reflexionem quasi in se reuertitur fornicatur, et quodammodo roboratur. Item pupilla omnia sub angulo comprehendit quia siue radij a pupilla ad rem visam exeant siue a re visa ad pupillam redeant semper in pupille medio siue centro tanquam in cono angulariter vniuntur, nam angulis duarum linearum alterius est contractus et ideo omnes linee per quas formatur visus vniuntur et quasi angulariter a pupille cono, ideo bene et proprie dicitur a philosopho quia oculus omnia videt sub angulo. Item inter omnes pres corporis maxime est sensibilis et propter nobilitatem sue complexionis maxime est passibilis, et ideo citissime leditur sed difficillime reparatur, et ideo natura dedit ei naturam defendendi, scilicet tunicas et cooptoria ut sic resistant facilius carni interius vel exterius inferentibus lesionem. De his autem oculi et pupille passionibus, quere infra in tractatu speciali, lib. vi.

Cilia sunt oculorum tegmina a celando sic dicta eo quod oculos tegant et celantur custodia, ut dicit Galienus, lib. 11, c. 11. Sunt autem alia in substantia nervosa et tenua propter facilitatem motus, quia suo motu continuo aerem intradunt et sic a lesione aeris exteri custodiunt oculos et defendunt, hec alia palpebre dicuntur quia palpitando semper mouentur, assidue enim ad inuicem concutunt ut assidue

De partibus hūa. corpo.

motu residant obtutum. vt dicitur tam p̄stā. q̄ p̄sodo. sunt munitae palpebre villis. pilorū vt apertis oculis si quid incedit vel occurrat repellatur et vt inuoluntis ipsis securus et quietus dormiamur. Item vt aerem medio ceter intersidendo viuificent et sic visum serenum custodiant et cōseruet. huic q̄ **I**sidus. c. h. supra dicto. Secūdam constan. aut palpebre habet pilos nō omnino rectos sed in extremitatibus medio ceter reflexos et hoc ingemata est natura vt habilius se claudent et forius si quod impedimentum occurreret ei efficacius obuiarent. Item hec alia in crescendo determinatam habet quantitatem a natura. et ideo eorum pili non se extendunt nec cresunt vt capilli. Sed determinatā habent portionem. et ideo secundum constan. palpebre nō sunt molles nec porose sed potius dure vt pili crescentes sint duri et reflexi et nō nimis in crescendo se extendat sicut herba crescēt in terra dura modica fit et creta et non illa que in terra molli. Pars palpebrarū et alia fecit natura. vt essent corpori ornamenta et oculis iuuantia. Unde dicitur ansto. li. iij. q̄ omne animal generans et solum habet pilos in palpebris. et omne animal quadrupes claudit oculum per palpebram superiorē. auis autem loco palpebre habet quoddam coopertium ad custodiā sensus visus. et claudit oculū p̄ telā quādam appropriatam extremitatibus oculorum. et quia natura oculi est aquea et humida indiget tali custodia. Item omnis auis claudit oculū palpebra inferiori. sed animal quadrupes a superioris. Item omne animal carens palpebris est debilis visus. vt patet in piscibus / leporibus / et bmoī. vt dicitur ansto. li. iij.

Super alia sunt dicta eo q̄ alij sūt supposita. que ideo pilorū multitudine sunt vestita / vt sint oculis iuuantia ad depellendū humorem vel sudorem de capite influentem. Inter alia vero est illud medium spaciū quod est inter sup alia siue pilis (vt dicitur **I**sidus. li. iij.) Sunt autē sup alia aliorum iuuantia (fm constan.) ne quid nocuum extrinsecus adueniat p̄hibentia. sūt et honestantia / q̄ nullus sine eorū p̄sentia decorat. Dabent autē sup alia quanda vim latentē passionem a se iudicantiam (fm ansto.) q̄ cum fuerint sup alia recta sicut linee p̄cedūt feminea mollitiem vel animi leuitatem. Item super alia dimissa et nimis pressa vel depressa signant inuidiam. sicut dicitur ansto. li. i. Item sup alia eleuata et in pilis spissa amsositate p̄cedunt. de paupata vero a pilis et oblonga timiditatem. Item si fuerint spissa et longi pili visum

quodam modo obumbrantia excessus caloris signant. Item si fuerint multe carnis et pauce pilositatis sensum durum signant et obtusum et frigiditatem in mēbris principalibus dominātem. Item si fuerint pilis spoliata aut interiore signant sanguinis corruptionem. vt patet in leprosis. aut naturalis humoris cōsumptionem vt in eticis et similibus. aut meamū et uicinarum humorum opilationem. vt patet in castratis et dicitur crescere contra senectutem in tantum q̄ visum impediunt nisi resandatur vt dicitur ansto. li. iij. Item dicitur idem li. iij. In frequenti coitu nimis cadunt pili super aliorū vel albescant. quod quidem accidit p̄pter humiditatis consumptionem / et p̄pter defectum virtutis / et p̄pter frigiditatis cerebri augmentationem. Nam nimia siccitas caluiciem generat. super abundantans vero frigiditas caniciez introducit sicut supra dictum est.

Frons ab oculorū foraminibus est nominata. vt dicitur **I**sidus. Dec. n. quandam animi imaginationem et initium mentis sua specie exprimit dum leta vel tristis est. Secūdam autem veritatem essentialē est frons (vt dicitur constan.) os semicircularē nec multum durum nec multum molle. q̄ ideo fuit necessarium. vt esset temperamentum ne lederetur vicinitas oculorum. pelle autem extrinseca tuta est ad sui defensionem ad aliorū organorum sensibilibus continuationem et ad tonus capitis decorationem. totius enim animalis virtuositas potissime in fronte lucet. Frons enim (vt dicitur phis.) sedes est veritatis et bonitatis. et hoc quidem est p̄pter vicinitatē imaginatione virtutis. eius virtute tristitia vel letitia. decentia vel indecentia rationis in dino subito deferuntur vbi vtriusq̄ discernuntur. Frons itaq̄ omnium nervorum a cerebro descendunt ad sensum p̄ficiendū quodamō tumis est et defensatum infra cuius concavitatem descendunt nemi ad omnia instrumenta sensum inferiorū quorum ministerio de omnibus obiectis sensum apud rationis domicalium fit iudicium. vñ secundum grego. Frons est dignissima pars capitis exterioris vbi imprimatur caracens si gnium salicet signum iustitie et salutis. vt signaculum crucis quod quondam erat sup platum modo locū habet in frontibus imperatorum. Frons igitur bene disposita omnia p̄dicata manifeste sed si fuerit a medio ceterate degenerat alia fm phm pronosticat et figurat. dicitur ansto. li. i. Qui frons fuerit magna signat ponderositatem dedinantem ad stultitiam et quā si fuerit medio ceterate parua signat bonitatem et iustitiam.

sed quando nimis eleuatur & quasi in superfi-
cie rotundat/ excessum signat colere & feruoris
& tales sepe dispositi sunt ad colericas passio-
nes sicut ad semel/ & furorem. Frons autem
respectu aliorum mebrozum faciei modice est
carnositas & pinguedinis. cuius causa est (se-
cundum baly. & aristo.) qz carnositas & pin-
guedinis supfluitas impediunt intellectu. et
ideo nimia carnositas in fronte cum quadam
reluctantia & extensione cutis signum est corru-
ptionis. vt patet in leprosis. Item nimia frontis
atenuatio / & superficialis pellis corrugatio i-
teriorē designat cerebri defectum / & humoris
substantialis finalem consumptionem. vt patet
in antiquis senio vel morbo longissimo tem-
pore inania.

Timpus vel timpa dicunt illa capi-
tis membra ad dextram sinistram
qz capitis adiacentia. que sic dicuntur.
quia sui mobilitate continua quasi interval-
lis tepozum immutat. vt dicit Galeno. li. xi. c. ij.
Sunt autem tempora tria constan. ossa vni-
uersa posita in lateribus oculorum constituta / que qui-
dem aliquantulum sunt mollia & nervosa. & h-
sunt necessarium ppter sensum & motum oculo-
rum pficiendum. Nam p tempora ad instrumē-
ta sensum medianibus nervis spūs animalis
defertur / & p eandem antonomiam spūs vi-
talis per quasdam arterias a corde ad cerebri
demandatur. vnde ppter nervorum sensibilitū
& ppter arteriarum venarūqz pulsilitium i lo-
co temporum colligantia sunt passibilia & fa-
cilia ad lesionem. vnde animal percussum i lo-
co temporis de facti moritur. qz (sicut dicit ar-
isto. li. xix.) percussio que cadit super ossa tempo-
rum mortalis est. qz si in eis contingat vuln-
animal perditatur. & hoc accidit. qz humor q-
est in temporibus cito exit. ppter ossium tenui-
tatem / & tempora citius canescunt ppter hūo-
ris paucitatem & siccitatem in eis dominantes
& ppter conuertibilitatem ad naturam frigidita-
tis. Item tempora interius villosa sunt aliquā-
tulum. vnde humorem a cerebro venientem re-
cipiunt / signum & somnum oculis inducunt. et
si illi villi fuerint compressi / per diuagationem
cōtenti humoris / oculos lacrimari faciūt.

Auris est instrumentum auditus &
est dicta auris a vocabus hauri-
endis. quia greci ipsam vocem au-
densidē vocant. Unde dicuntur aures quasi au-
des. vox enim repercussa per eam in aures
administrata sonum facit quo sensum excipi-
unt audiendi. Summa auris particula dicitur
pinnula. pinnam enim antiqui acutum vo-

erant. **De** Galeno. Est autem auris proprie que
dam substantia cartilaginea que duabus cau-
sis fuit necessaria. Defendunt enim ne quid no-
cium in auditu cadat. sicut oculos defendit alia
Præterea auditum adiuvant. Nam vox pas-
si acris cum venit ad cartilagineam ibi fortiter co-
adunatur vnde intrat foramina que sunt audi-
tus propria instrumenta. Sunt autem hec foramina
in petroso osse constituta / in quibus nervi de-
scendentes a cerebro sunt infixi sensum & motum
aurebus deferentes & immutationē vocis i fo-
raminibus receptam iudicio anime deferentes. &
sunt hec foramina sicut rotular transuersa. Et
hoc ne frigidus aer nimis cito intret & interio-
res panniculos sine nervos ledat. & ne aliq-
nocuum incidat / quod auditus impediat instru-
mentum (vt dicit in panthe. li. iij. c. xv.) patitur
aurebus multipliciter. qz aliquādo per aposte-
riate in aure existente. vnde & sanies egreditur
ab aure. Item ex venibus foramen ab extrin-
seco intrantibus. vel ex putredis humoribus in-
trinfecus nascentibus. quorum signū est purigo
intra aures & nullatio & sentit eorum motum
Item ex superflua carne atqz venuca panis au-
ricula quādo mali humores in ea coadunant
Item patitur ex mala dispositione nervi aure
ingrediens. sicut patet in sonitu & timitu ce-
brui. que contingunt ex ventositate in panni-
culis cerebri se daudente in pre nervi pncipalant
Item patitur ex grossis humoribus illic se mo-
uentibus. & tunc sentitur gravitas capitis atqz
sonitu et timitu. Item deficit auditus ex defe-
ctu virtutis audibilis vel ex corrugatione & co-
trectatione nervi sensibilis. sicut in senibus co-
tingere confuevit. Item aliquādo fit surditas
cum puer procreatur in utero quando natura
negligit instrumentum auditus perforare. & h-
est ppter sui defectionem / vel ppter naturam
quam inuenit sibi natura inobedientem. Item
patitur ex acuta egritudine cum colericis humo-
res ad cerebrum ascendentes auditum impedi-
unt. hoc adiuuat si per digestionem colera pur-
geat. vnde dicit in amphob. Surdis si solu-
tio colerica subuenient surditatem tollit (huic
qz constan. Item dicit aristo. li. xix. instrumentū
auditus plenum est spū naturali. qz sicut spūs
naturaliter facit in venis motum pulsatilem /
sic in aure facit virtutem auditus. & ppter hoc
addiscunt res per sensum auditus. & dicitur
ibi qz creatio aures fuit manifesta tela & conti-
nēs fuit tenuis & hoc ppter subtilitatem ipsi-
auditus. Debilitatur autem auditus temporibus
humide completionis & precipue in frequē-
ter coctibus. & hoc ppter turbationē spirituum

qui p̄ficiunt audiriū (nam vt dicit aristo.) fre-
quens nimis cōtus corpi & cordi nocet. Idem
dicit baly. Item fm aristo. li. xij. In rōnali ani-
mali aures ponuntur naturaliter in medio capi-
tis rotundi. qz aures nō in vna pre recte / s; po-
tus vndiq; vocū & sonozum differentias con-
prehendit. In aialibus vero quadrupedibus
que caput habent inclinātū ad terrā & non sūt
elevatoris corporis sunt aures in superiori parte
capitis. vt patet in bobus / in asinis / & in eqs;
& motus auricularū h̄mōi aialium sunt multū
ppter eleuationes sui loci. & qz multū mouent
in partes diuersas recipiunt sonū repercussione
mulca. Item idē aristo. ibidem. Nullū animal
ouans habet auriculas exp̄ctas n̄bilominus
tū habent aial talia quasdam vias occultas.
et enā volatilia aures carēt exterioribus / ha-
bent tū foramen manifestū & viā apertā p
quā audiriū p̄fectissime celebrantur. Item bo-
mo inter oia animalia habet aures minus mo-
biles & etiā secundū dimensionem situs h̄e-
riori / sed quō ad audiendū maxime sūt effi-
caces. (vt dicit li. i.) Et hoc est ppter bonitatē
cōplectōnis. vnde quādo nimis est excessus in
aurebus boīs in magnitudine alijs signis con-
currentibus / signum est stoliditatis & tarditatis
intellectus. (vt dicit aristo.)

Nasus est instrumentū olfactus fm
Aristo. a naribus aut dicitur nasus.
nares autē ideo sic vocantur / vtp eas
odorifera & quasi spūalia odorifera / & inter fe-
ridū & odoriferum discernamus. vnde qz odo-
rifera nobis per eas manāt / nares dicuntur. sicut
p contrarium inscū / & rudes acinexpertū / igna-
ri quasi sine nare sunt dicit. Nasus autē duo h̄z
foramina fm cōstan. que quīdem p quādam
substantiā carnalaginofam ad inuicē sunt disti-
cta. Et horum foraminū vnū ad concavitates
palati tendit. alterum vero superius ad pellicu-
las cerebri vadit vt aerē attrahat cerebro & de-
ferat ipsis naribus spūm aimalē ad sensus odo-
ratus p̄ficiendum & adducat. Primum ergo
foramē fuit necessariū ad eijcendas supfluita-
tes a cerebro venientes. Aliud vero ad spūm
attrahendū / & odoratum p̄ficiendū. Sunt tū
pprie instrumentū odoratū due carniale que
dependēt a naribus in modū māmillarū / que
primo aerē attractū in se recipiunt / deinde ad
interiorem partē cerebri transmittūt. His au-
tem carnialibus subsensūt nares exteriores ae-
rem. s. attrahendo & intra se inducendo / sub-
niliando / vt tanto facilius & p̄fectius immutes
in organis odoratus. neruus enī a cerebro ve-
niens illa duo p̄bera nasi subintrat & eis anū

malē spūm administrat. vt dicit constan. Fi-
mus igitur med iate aere per nasum attractus
spūi aimali se associat / qui immutat illā im-
tationem in cerebro aīme iudicio representat.
Nasus igit (fm cōstan.) fuit necessarius ad ac-
tem tempore attrahendū / ad cerebrum per sua
emūctōia expurgandū / & ad calozes immaturū
ī venticulis cerebri tēpandū / necnō ad discemē-
dum fumū a quacūq; substantiā resolutū / redo-
lentem suauiter acferentē. & ideo fm aristo. li.
xij. Sensus olfactū est diuisus sicut sensus au-
ditus. et si ita nō eēt nō faeoz op? ppositū et
sensus olfactū nō eēt nisi ppter attractionē ae-
ris in aimali habente nasum. Et hoc mēbrum
s. uasus in medio est. s. anteriori parte capitis.
& ppter hoc posuit natura nasum in medio tri-
um instrumentū sensibiliū quasi trunnam po-
sitam ppter motū anhelitus alijs sensibus ne-
cessario. Recollige igitur breuiter ex predictis
qz nasus est mēbrum siue officiale organum ae-
ris attractiū & emissiū / inter odores discretū
uū / grossarum supfluitatū cerebri purgatiū
spintui aimali ministratiū p attractionē ae-
ris pulmonis dilatiū & contractiū. (et ideo
fm cōstan.) Nares posite sunt ex trāuerso / &
non ex opposito pulmōni. vt si frigidus aer quī
qz subeat / pulmōnem subito non ledat. & si qd
cum aere sicut puluis vel cinis intrauent / pul-
mōni abesse non possit. Et etiā nasus (vt di-
cit grego. super cantica.) faciei maximū ornam-
tum / ita qz eius carentia tota facies debonestat.
Debet autē dispositio nasi esse mediocritas ita qz
in longitudine latitudine / altitudine modū
bitum nō excedat. Nam si nares fuerint nimis
tenuēs vel late / multi aeris attractione ferroata
tem animi pretendunt & mētem indignantem
Ex dispositionibus enī mēbroz corpis su-
munt p̄nostica iudicia de affectionibus mētis
sicut dicit in p̄ncipio visonomic. Inaz accide-
tia mētis sepe immutant fm accidentia corpis
sicut vinum albū ex vitro tūbeo cui infunditur
colorē contrahit & rubozem. & ideo mediocritas
dispositiōnis mediocritatem designat bonita-
tis. (sicut dicit visono. in lib. suo in p̄ncipio.
Impeditur autē nasus in suo effectu sicut dicit
galie. super p̄nostica. sibi nares acuti / oculi con-
cavi & c. ppter vehementiā calozis humiditātē
cōsumētis. vnde & acūntur nares & pfundū
tur oculū in acutis. & est signū mortis. & accidit
idem naribus (sicut dicit galie.) quando caloz
naturalis est ita debilis qz non pōt se expande-
re ad extrema. ideo p̄sequitur qz spūs & sāguis
nō p̄currant ad extrema. & ideo ppter frigiditā-
tem mōrtificantē cōstringunt mēbra & ceartant

et accidit acumen narium quod est signum pessimum
 et mortiferrum in patientibus acutam. Item im-
 peditur nasus (ut dicitur constan. lib. ix. c. xv.) ali-
 quando ex mala cerebri dispositione. aliquan-
 do ex ueni odorabilis opilatione. aliquando ex
 humorum feridorum et corruptorum in carnialis
 narium repletione. quandoque ex carnis supflue
 corrupte in foraminibus nasi generatione. ut patet
 in polipposi et leprosi. hec lesio non solum le-
 dit olfactum/ verum etiam facit minorationes
 vocis. aliquando patitur ex nimio fluxu humo-
 ris a ventriculis cerebri defluentis. et hoc vel ex
 caloris dissolutione/ vel ex frigiditatis nimia
 constrictione. sicut patet sepius in cataro. ali-
 quando ex nimia repletione et acumine sanguis
 ora venarum nasi aperientis. unde de naribus
 fluit sanguis tametsi fluxus maxime per nares in
 multis egritudinibus cum est dissolutionis mor-
 bi et certum iudicium conualescentie et salutis.
 ut patet in acutis febribus que per fluxum san-
 guinis narium sepius terminantur. Et in am-
 phorif. dicitur paritilla. vi. Pulchre deficiunt
 bus naris sanguine et naris? fluere est bonum
 Et sunt inferiores partes oculorum
G unde barbe inchoant ut dicitur Ili-
 lib. xi. c. ij. Genos enim grece bar-
 ba dicitur. eadem enim partes dicitur maxille/
 que per diminutionem a malis sunt dicte. male
 enim eminentes dicuntur sic oculi partes ad eor-
 ptectionem suppositae. Locata autem sunt male
 siueque in rotunditatem prominent infra oculos/
 quam greci mala appellant siueque sunt supra
 maxillas/ unde et a malis diminutive dicitur
 maxille. sicut apud papillus. sicut dicitur Ili-
 Sicut autem maxille siue genae sunt compositae
 et ossibus interius compositae. et harum ossa
 carneo cerebri sunt coniuncta. que ideo de varijs
 et multis frustulis composita sunt ne alia lederentur
 si unum aliquid pateret. exterius autem sunt cal-
 lide et carnosae/ ut frigiditatem ossium et cartila-
 ginum auent et narium temperent. et ut organum
 sensibilibus sibi vndique adiacentibus suo ca-
 lore formam administraret. et ideo maxille oca-
 lis supponuntur ad eor- ptectionem. In medio
 sensum sunt posite propter numerum administra-
 tionem. calide sunt et carnosae/ propter frigidita-
 tis instrumentorum sensum mitigationem. candi-
 de sunt et rubicunde/ propter ornamentum faciei et vultus
 compositionem. Maxima enim pulchritudo ho-
 minibus resultat in genis et maxillis maxime
 sicut dicitur constan.)ponissime hominis ostendit
 tur complexionem que si fuerint multum rubi-
 cunde/ mixte cum temperata albedine et in substā-
 tia non nimis crasse sed medio crasse cali-

dam et humidam preterdunt completionem et ipsi
 us temperantem. Si vero fuerint in calore al-
 bide sine alio rubedinis admixtione/ et in
 substantia pinguis et molles/ et fluide frigidita-
 tis et humiditatis ostendunt excessum. Si vero
 fuerint fusce in colore aut estive. in substantia
 autem tenues et macilente duntaxat designant sic-
 tatis nimie et caloris. ut patet in colericis. Si
 vero fuerint quasi liuide in colore et in substā-
 tia caribus de paupate/ excessum signant sic-
 citatis et frigiditatis. sicut in melancholicis vide-
 ri potest. nec solum dedarant complexionum di-
 versitatem/ verum etiam animi et affectionum noti-
 ficant qualitatem. Nam secundum animi affectiones
 ex subito timore vel gaudio palefacit vel rube-
 scunt subito. Nec constan.

B Barba (ut dicitur constan.) faciei vultus
 est ornamentum. unde apparet et
 cooperiens maxillas in vna parte
 est ad ornamentum/ in alia ad maxillarum adiuro-
 rium et famulatum. Nam sua pilositate nenas
 maxillares tectur a nimia aeris frigiditate/ et
 ideo maxillarum necessarium est tegumentum. barba
 vigoris et caloris naturalis est iudicium. Et B
 est causa quare vir et non mulier barbescat/ quia
 masculi feminis naturaliter sunt calidiores. et
 ideo in masculis fumus qui pilorum est mate-
 ria magis augmetatur. quam quia natura non suf-
 ficerebat consumere expulit per duo loca. scilicet per ca-
 put et per barbam. unde accidit aliquando muli-
 eribus calide et humide complexionis. quia videtur
 tur barbescere. et contrario fit in masculis frigi-
 dis et sicis quod barbescat parum. unde et enuchis
 non crescit barba quia perdidit illa membra cali-
 diora que calidi humoris et fumi (qui pilorum
 est materia) sunt generatiua. Et quo patet quod
 barbe spissitudo caloris et humoris substantia
 lis ac vigoris est iudicium et differentie sexuum
 certum experimentum. In pueris autem non crescit bar-
 ba quantum calidi parvuli sunt et humidum. quia fu-
 mosa supfluitas que pilorum est materia transit
 in augmentum et numerum puerorum. (hucul
 quod constan.) Secundum vero aristo. libro. xii.
 Pili barbe sicut et capilli in sua dispositione re-
 presentant qualitatem vaporis vel pinguis hu-
 moris ex quo generantur quasi si fuerit humor fu-
 mosus calidus et sicus erunt pili barbe sicut et
 capilli crispi in se reflexi et involuti. et hoc acci-
 dit quod per duas vadunt vias contrarias. quia
 pars terrestris mouetur ad partes inferiores ca-
 lor mouetur ad superiores et sic involuntur pi-
 li et erunt pili crispi propter debilitatem suam. et
 hoc accidit propter paucitatem humiditatis et
 multitudinem partis terrestris. unde et interio-

*Quare uir barbescit
 et non mulier*

*Quare iuvenes non
 barbescunt*

De partibus humani corporis.

calore conugantur et inuoluuntur. Si vero fuerit vapor multum humidus/erit pili leues et longi. Nam humor cum lubricando donec pueniat ad pilos. et propter hoc pili et barbe eorum qui morantur in Francia sunt leues. nam eorum completio est hūda et aer continens eos est hūidus. **C**ontrario autem accidit in hominibus cerebrum siccum habentibus et habitantibus in regionibus calidis propter siccitatem aeris continentis. Item eadem ibidem alteratur color pilorum barbe secundum etatis varietatem. et ideo canescit barba in senectute propter debilitatem caloris et habundantiam frigiditatis. **D**efluunt autem quandoque pili barbe propter caloris et humoris interceptionem. ut in castis quandoque et corruptione humoris. ut patet in leprosis. Nam sicut dicitur idem aristoteles. casus pilorum similis est fluiti foliorum arborum et causa istius est diminutio humoris calidi et pinguis. et ideo non fluunt folia arborum in quibus est humor pinguis (butis aristoteles. lib. xix.)

Mandibule a manducando sunt dicte ut dicitur Iulius. lib. xi. Mandibulum autem quedam est superior in qua dentes superiores insunt. quedam vero inferior in qua dentes inferiores radican. Et est proprium mandibule superioris quod in omni animali fixa est et immobilis excepto concada. i. cocodrillo/qui mouet mandibulam superiorem contra naturam omnium animalium/et fixam et immobilem tenet inferiores (ut dicit aristoteles. li. iij.) Sunt autem mandibule ex ossibus diuersis et etiam duris compositae nervis et lacertis variis conepre. et hoc fuit necessarium propter motus continuitatem et apertionem et clausuram necessitate ut dicitur constant. Sicut enim quasi due mole continete ad coherendum cibum et molendum se mouentes. unde toti corpori nutrimentum mandibule subministrant. Mandibule autem quibusdam periculis carnosiorum nervos que gingiue dicitur arcedantur vndeque et velantur. et hoc propter fortiorum dentium in maxillarum fundamentis radicationem/et propter nummenti nervis dentium administrationem et frigiditatis moderationem. Et dicitur gingiue (ut dicit Iulius.) a dentibus gignendis/ quod in eis dentes gignuntur et nutriuntur. facte enim sunt ad decorem dentium pariter et necessitatem ne nudi potius horrore existerent quam decori. Pellucida labiorum circumdantur quod fecit natura ut tam dentes quam maxillas non solum intrinsecus iuuarent/verum etiam a lesione extrinseca defenserent. contingit autem gingiuas corrumpi in animalibus aliquando ex negligentia/et quandoque ex putridis humoribus

infectis et corrumpi et tunc diuersas inferunt molestias et passiones ut fetorem dentium casum/vel relaxationem.

Labia sunt Iulius. a labendo sunt dicte quod autem superius est labium est. inferius labium. Sunt autem labia necessaria secundum constant. quod dentes nutriunt atque tegunt. Sunt etiam nervosa ex diuersis lacertis composita/ ut sic ad sensum et motum essent habiliora. Nam ad vocis formationem necessario se aperunt uel claudunt. quod illis abactis vel per aliquam opilationem vel contractionem aliquam impeditis verba perfecta non possunt formari. Item labia mollia sunt et camosa. et hoc duritiae dentium temperantur fuit necessarium. Dentes igitur et eorum nervi cum ex natura sunt frigidissimi nimis lederentur aeri frigido expostiti si non labiorum tegimine tuerentur. Item labiorum extrema sunt rubicunda. quod accidit secundum constant. propter aures labiorum subtilitatem/que de facili a calore sanguineo recipit quodammodo roseam qualitatem. unde rubedo labiorum signum est puritatis completionabilis et impurificationis turbati sanguinis et interioris virtutis. sicut conuerso labiorum liuiditas signum est defectionis virtutis et caloris naturalis. Item labia tenua sunt in substantia et subtilia ut sunt subtiliora ad motum et habiliora ad aerem nutriendum et intercedendum ne subito attractus interioribus sua frigiditate inferat lesionem. et ideo labia aeri frigido se opponunt et ipsum recipiendo depuratum reddunt ut sua uis et uoluntas ad interiora attrahatur. hoc dicitur secundum constant. Consimiles proprietates narrat aristoteles. lib. xij. circa finem ubi dicit. Labia hominis mollia sunt et camosa et separata possunt propter salutem et custodiam dentium/ et ut conueniant ad exitum sermonis. unde et labia duplicem habent usum sicut et lingua. cuius creatio est ad gustandum humidum et ad sermonem preferendum. sicut idem expresse dicit aristoteles. et ideo oportet quod labia sint hūda. quod si creatio lingue non esset talis dispositionis ad labia/ non possit lingua pertingere ad dicendos multos modos litterarum/ quod quidam ex eis dicunt per percussione lingue et etiam per coniunctionem labiorum. Et ideo necessaria fuit labiorum creatio/ ut optima esset nature operatio. et propter hoc fuit caro hominis mollis valde. quoniam homo est boni sensus tactus. i. et gustus magis quam alia animalia (hoc omnia aristoteles. lib. xij.) Recollige igitur quia labia sunt quedam tegmina dentium aucto diuina/ mollitie sua duritiae dentium temperantur/ vocis articulationem et litteralis formatuam aeris

*Quare hanc labia in
eximitate et rubicunda*

frigidi vel calidi interceptiva sua rubicunditate vel lunditate defecus vel vigoris designativa virtutis interpretative ppria organa passio- num aine. s. odij et amicie doloris mistice et ptesiva. unde dicitur qd tremor labiorum i he- nesi et acutis morbis mortem pretendit (vt dicitur in pnosicis) Et hec de labijs sufficiant.

Mentum est dicitur quasi mandibu- larum fundamentum eo qd inde oriatur (vt dicitur Isido.) menti autem vt dicitur constan. duo sunt ossa et ipsa innata sunt in medio vbi dentes subliores firmant qua- drupli at pares. **D**orum ossium extremitas duas habet furculas. vna est acuta cuius acu- men quoddam ligamen inseritur quod a latera- tere tymporum prenditur. per quod et bucca clauditur et aperitur. Altera vero furcula grossa est et rotunda cuius rotunditate mentum firmitur. vt dicitur constan. qd hoc membrum fuit neces- sanum ppter originem mandibularum et den- tium inferiorum radicationem et ppter volunta- riam aeris clausuram et apertionem fuit etiam co- ueniens ppter faciei coplectionem / pfectionem ipsius vultus consummationem. qd si fuerit pro- portionati fronti totum honestat faciem et de- corat. (bec omnia dicit constan.) In mento autem animalis maxima est fortitudo ppter ossis duri- ciem et uerorum copaginationem. et ppter for- tem dentium radicationem. et ideo bruta anima- lia se tangi per mentum de facili non pmittunt. nam mento cofracto tota eorum ferocitas quasi armis pditis eneruatur. (vt patet. i. Regu. xij) vbi dicit. Confregit dauid mentum vrsi et eru- it ouem de ore eius et c. hominis vero mentum p- tractari amoris et fidei iudicium est. ij. Re. xvi. **T**enuit ioab mentum amale quasi deosculas eum.

O est dicitur eo qd per ipsas quasi p ostium abos immitim? et spm fo- nis ciam? vel qd eo quasi de ostio sermones egredunt. vt dicitur Isido. **O**s etiam vt dicitur idem aine nuncius est qd illud ore expri- mimus / quod prius in mente concepimus. **E**st autem (vt dicit grego.) multis circūseptum cu- stodij. s. dentibus et labijs vt tot intermedij mens prius discernat qd pferat siue dicat vt p- us verbum nascat p lumen qd per linguam.

Fuit autem oris nutrimentum necessarium (sm con- stan.) ppter nutrimenti susceptionem. nullū eni membrum in animali nutrit nisi in ore nutrime- tum prius recipiatur. **O**s eni primo abum re- cipit et masticando et imitando aptus digestio- ni stomacho transmittit. et ppter hoc natura fe- cit os humidum intrinsecus vt abi siccitas eius

humiditate facilius imutetur. fecit etiam os ner- uosum et medioarter durū et concavū / nervosū vt saporitas abi facilius sentiret. durum / ne ab- bi asperitate lederetur. nec tamē nimis durum esset medioarter / ne nimia duricia sen- sualitas gustus impediret. concavū autem et ro- tundū fuit intrinsecus / vt abus assumptus binc inde facilius moueret. et p dentes sine impedi- mento spūs transduceretur. **I**tem necessarium est os ppter aeris et spūs attractorem. aer enī attractus p os ipsius concavitate imutatur / de- puratur / et subtiliatur. et sic ad cordis refrigera- tionem p cānale pulmonis transmittit. sine cuius refrigerio cor pte nimio calorē incēditio vre- retur et destrueret. **I**tem necessarium est ppter vocis informationem. ad hoc enim est palatū oris concavū vt plecurum lingue facilius mo- ueretur / et ad vocem formandā expedite eleua- retur et deprimere. **I**tem vtile est ad grossam supfluitatē a cerebro et pulmone venientū cre- biam electionē. quibus per ostium oris eicatis vitalis spūs in corde et animalis in cerebro su- as complet actiones expeditis. **I**tem vtile est ppter mēbriorum nutribilitā a supfluis et one- rationem. quando ergo stomachus crudis hu- moribus onerata natura per vim expulsiva ope- rante p oris officium expurgatur. sicut dicitur con- stan. regalie. super illud ampboul. **I**n vomiti- bus et purgationibus que sponte fiunt si qua- lia oportet fiant. confert et bene ferunt si vero nō contrarium. **T**antū autem os (vt dicit con- stan. in viatico) quandoq; ex alijs mēbris sibi vicinis infirmantibus. patitur autem pustulas et vlcera et hmoi. ex corruptis humoribus aliū de ad buccam defluentibus. si rubeat ita qd nigre- dini attingat et caleat / doleat aut ardeat. mate- ria sanguinea est et colerica. **S**i vero multum in- grescat / tanto molestius et timidius ne forsitan ad cancum deueniat / accidunt autem vlcera i ore latentium puulorum puenientia et acumine lactis et eius corruptione. (bucausq; constan. in viatico particula. ij.)

Dentes sm grecos dicitur dentes quasi omnia apposita diuidentes et incidentes vt dicitur Isido. **E**t sunt dentes secundum constan. quedam plantaria i ossibus maxillarum et menti quibusdam radi- abus inserti. **E**t sunt in manibus secundum con- stan. xxxij. xvi. in maxillaribus sunt positi quoz quatuor in anteriori parte pares vocantur et quadrupli. et bi lateri sunt et acuti / massores vel precissiores a medijs nuncupantur / ad masio- nes auulsi be: abi sunt apti. et quicquid ab eis

accipitur in ore/ conterit & mordetur. Sunt ite-
 num & duo qui canini sunt dicitur collaterales qua-
 druplis in summitate acuti/ duris abis como-
 lendis apti. Et dicuntur (secundum Irido.) cani-
 ni/ qz ad similitudinem caninorum consistunt &
 canes per ipsa ossa rodunt. praeforibus enim
 dentibus sunt fortiores/ acutiores/ longiores
 & rotundiores. & ideo a quibusdam collu puel-
 le vocantur. & quod priores praedere non pos-
 sunt/ istis tanqz fortioribus ad constringendū
 tradunt. Sunt & decem alij ex utraqz pre supio-
 ris mandibule qui in collaterales quadruplis
 bi sunt lati atqz grossi. bi molares sunt vocati &
 ad molendum bene sunt apti. nam que cōfusa
 & contracta sūt/ a prioribus more mole subcūt
 ut dicit Irido. Sunt igitur in superiori mādibu-
 la. xvi. dentes. s. quatuor quadrupli & pares/
 & duo canini/ & decem molares. Et totidē etiā
 dentes numero collocantur in inferiori mandī-
 bula seu in mento. Dentes igitur quantum ad
 suum numerū & officium quadruplie diuidū-
 tur. Quidam enim sūt inasui. & bi sunt qua-
 tuor/ duo superiores/ & duo inferiores/ qui pri-
 mo aspectu se offerunt/ quidam vero sunt pa-
 res. & bi sunt quatuor. duo superiores & duo in-
 feriores qui alterutrum iuxta inasuos positi
 mutuo se contingunt. Quidam vero dicuntur
 collaterales seu canini. & bi quatuor sūt duo su-
 periores & duo inferiores se mutuo collidētes
 Quidam vero sūt molares. & bi. xx. s. x. supius
 & totidē inferius mutuo se tangentē & que
 ab alijs inchoata sunt quasi mole cōnue con-
 cidentes. bi omēs sunt mandibulis radicati et
 quodāmodo furcati sed diuersimode. qz ante-
 riores. s. in quadrupli & pares unā habēt furca-
 lam seu radicem. canini vero molares tres vel
 quatuor habere dicuntur ut dicit cōstan. Dentū
 um quoqz numerum discernit qualitas sexuuz
 nam in viris plures/ in feminis pauciores in-
 veniuntur. ut dicit cōstan. & Irido. Distinguitur
 & etiā dentes secundū pcessum etatis. quo-
 niam sicut dicit aristo. li. ij. qd dentes senū gene-
 raliter sunt nigri nō acuti/ ut patet in canibus
 quozum etas per dentes noscunt. qz dentes iu-
 uenum sunt albi & acuti/ senū vero cōtrario.
 Exapit tamē aristo. ibidem ab hac generalitate
 te dentes equozum quos dicit habere/ p priuz
 qd precedente etate magis albescūt. Dicitur etiā
 ibidē. oportet utiqz scire qd animalia que sunt
 multozum dentū cōnūtorum sunt vite lōgio-
 ris. que vero paucozū sunt dentium & separoz
 sunt vite brevioris. Item dicitur ibidē. Om-
 ne animal quadrupes generās animal simile si-
 bi habet dentes. Item homo eicit dentes in

iuventute anteriores nō molares. & hoc contin-
 git forsan ppter furcularum & radicū debilita-
 tem. Molares autē nō eicit ppter causam con-
 trariam. Et est generale in alijs animalibz que
 nō eiciunt aliquem dentē priuzqz alter sibi si-
 milis in loco oriatur primitus. Item aristo. li.
 ij. Omne animal carene dentibz in superiori mā-
 dibula est sicut & terrestris nature. Omne ani-
 mal habens dētes in utraqz mādibula est pin-
 guedini simile. Item idem lib. xij. Natura
 nō facit nisi quod meli? & perfectius est. & ideo
 necesse est ex materia partis terrestris dedinet
 quibusdam animalibus ad partē superiorem. s.
 in dentes & culmos pminentes in quibusdā
 in cornua. & ppter hoc non pōt habere dentes
 in utraqz mandibula animal habēs cornua.
 Item idem li. xvi. Dentes solūmodo inter alia
 ossa crescunt duz remanet animal. & hoc est ma-
 nifestum in dentibus sup exarcescentibz & dedi-
 nanabus a locis suis cōtingentibus se invicēz
 Et causa crementi illozum ppter opationē co-
 rum si enim nō crescerent/ cōsumerentur cito et
 ppter hoc tenentur cito. dentes animalūz come-
 dentū multum/ & carentium dentū magnis. &
 ppter hoc ingeminata est natura & aggregavit
 dentes ad invicēz ppter senectutem & finem.
 aliter si vita duraret p millenarium semp den-
 tes plures essent qd in prima creatione. Item
 dicit ibidem lib. ij. Dentes qui oriuntur inter gin-
 guam non oriuntur in viris & mulienibus nisi
 post. xx. annos. & forte in quibusdam mulien-
 bus post. lx. & origo eorum erit cū maximo do-
 lore. Item idem li. xix. Dentes acuti oriuntur an-
 te latos. qm dentibus acutis indiget ad abscā-
 sionem ab i prius. qz pri? est abscondere qd mo-
 lere. ideo etiā citius crescunt. qz minores sunt
 qz origo minoris rei est ex calore ante originēz
 rei maioris. Item calor lactis facit oriri dētes
 cito. & ppter hoc est qd pueri lactantes lac calidi-
 dius/ nascunt in eis dētes citi. Item idē ibidē
 ā teriores nascunt osse tenui & debili. & ppter
 hoc sunt velocis casus. (buculqz aristo.) Ad
 hoc constan. in viati. pncipala. ij. Dentū magnū
 est iuumentum & cū iuramento magnū corpo-
 ris ornamentum ipsozum in qm nō patētū
 qz in patientibus actio corrumpitur. quozum
 passio diuersa est/ cuius diuersitatis pars est vi-
 sui manifesta. sicut purredines fetores/ ruptu-
 re/ pforationes/ motiones/ casus/ limositates
 & similia. Pars vero non apparēs est & occul-
 ta. sicut quando dentes nimium dolent/ & tamē
 exterius sani apparent. & Causa autem talis
 doloris sunt humores a capite descendentes
 vel a stomacho mediante firmositate ascēdētes

Quia ho i iuuetute
 in mteuo pte erit
 dentes

Quot dentes hcat ho

vel humoris acuti in gingiuis. et tunc dolores nimij cum salu et pulsu sentiuntur ppter maliciam humoru et acumen. Si vero dolor est a capite/ grauitas sentitur in capite/ et dolor in facie rubro ex sanguine vel colera ad radices dentiu descendere. Si vero fuerit a stomacho/ dolor sentitur i stomacho et assidua eructatio egreditur et erupitur dentes et aliquado perforant/ aliquado rumpuntur aliquado ex vermibus in citium/ viridem/ vel nigrum colorem mutant. que omnia ex corruptis et pessimis humoribus et malis abis per nervos ad ligamentu dentium descendunt/ accidere diu sciuntur. Dentes etiam aliquado mouent. et causa motus huiusmodi sunt in dentium radicibus. qd si acuti sunt/ necesse est in dentibus et foramina effici/ et fetores ac putredines generari. qd si venies fuerint in causa/ dolor maximus gignitur. qd ad nervu sensibilem corrodedo penetratur/ obstupescunt etiam dentes et exacerbant ex humore acido in tus vel extra nervos sensibiles insicente. Dolor mitare etiam videntur ex causa nimis frigida/ sicut ex niue vel glacie nervos dentium stringente. Item dentes quandoq cadunt ex nimia humiditate ligamenta dentium relaxante. quadoq ex nimia siccitate. vtpater in senibus quorum dentes ppter subtractionem humiditatis numbrilis dilabuntur. Has et multas alias recitat costan. dentium passiones. sed he sufficiant.

Recollige igitur ex predictis quare dentes in mandibulis tanquam in fundamentis propriis radicantur ex frigiditate dominante albiores ceteris ossibus efficiuntur ppter sui duriciaz de facili non leduntur. substantia enim dentiu est ex se impassibilis cum non sit sensibilis (vt dicit costan.) Unde dens ruptus nullum dolorem patitur. dicitur tamen pati dolorem ppter nervum sensibilem qui in eius radicibus sepe leditur et grauatur. Dentes enim inmiscus nervis colligantur. terminos carnis dentes exceduntur/ et tamen in carne radicantur nisi intra se nec in se partiantur. clausi sunt labijs ne videantur. Indecens est enim cum apparent nisi forsitan ppter risu.

Item superiores ad inferiores reuertuntur. et si bi inuicem mutuo coaptantur. et si inferiores aliquando moueantur superiores tamen infixi et immobiles reperiuntur ordinate autem ad inuicem componuntur ad informationem articulatione vocis maxime cooperantur/ toti corpori obsequuntur.

Lingua a lingendo abum est dicta vel quia per eam articularis sonus verba ligat. Sicut enim plectrum cordi alliditur, sic lingua dentibus. vt dicit Isi.

Est autem lingua instrumentum gustus/ et locutionis (vt dicit costan.) et ponitur de substantia siue de molli carne porosa et spogiosa et nervosa. Est autem nervosa ppter sensum et motum. porosa vt facilius sapor penetret ad nervu scientem gustum. ad quam veniunt multe vene sanguine plene. vnde rubicunda est in colore. hec eisdem operatur pannialis/ quibus spacium bucce et palatum induitur et vestitur. a superiori parte patet tota. ab inferiori autem parte patet vsq ad ligamenta quibus merito est connera. vnde radices lingue et sensibiles nervi/ quibus recipit sensum et motum a spiritibus sunt occulti. In quibusdam autem hominibus (vt dicit costan.) contrahit lingua plus qd oportet intantum qd nec in diuersas partes moueatur. vnde oportet incidere ligamenta. vt si motus per totum bucce spacium ampliet. Passiones enim multa accidunt lingue in substantia ipsius vel in nervis ad eam venientibus. (vnde in viatico costan.) lingua animalis perdit motum voluntarium/ vnde et vsum amittit sermonis. cuius causa est ex defectu virtutis motiue et cerebro veniente vel ex nervo opilato per quem virtus transit animalis. aliquando et apostemate vel ex pustulis in lingua accidentibus. aliquando sunt propria vitia in substantia lingue sicut opilationo mala ex qua est sensibilis distempantia et nimio calore vel frigiditate/ vel humiditate/ vel siccitate/ vel apostema/ vel tumor et similia. qd si lingua videatur nimis tumida excessum caloris designat. si vero alba/ frigiditatem. si vero mollis/ humiditatem. si sicca et aspera/ siccitatem et omnia talia lingue impediunt vsum. vel tollunt in toto/ vel in parte. Si autem lingua sana videatur nullas habens maculas. loquela tamen sic orbata/ ex cerebro est defectus vel ex nervis sensibilibus opilatis. aliquando est proprio loquela ex perdita mente. vt in frenesi vel litargia (buccisq costan. in viatico.) Alios designat defectus lingue costan. in parteg. vt dicit. Accidunt pustule late et extente in pelluculis exterioribus lingue. sicut accidit pueris malum lac suggestentibus. et sunt quadoq albi/ quibus nigri coloris. accidit autem apostema lingue eam magnificans/ et ab ore extire faciens/ et vocatur exilium lingue. Aliud est genus apostematis lingue quod rana vocatur. eo qd sicut rana nascitur sub lingua et aufert vsum lingue/ ita rana muta dicitur p defectu. Est autem aliud apostema lingue sanguinolentum. vnde tota lingua patitur/ et loquela vna cum gustu impeditur ex viscosis enim humoribus in lingua dominantibus sensus gustus corumpitur/ et

De partibus humani corporis.

ita in mutatur ut dulcia amara et insipida sudi-
centur. et e contrario sicut dicit galia. Item
dicit galie. super amphorif. qd accidit lingue bal-
buaces ex nimia humiditate quando lacerti lin-
gue pre nimia humiditate in extremis nequeunt
dilatari. sicut est videre in ebriosis/ qui balbu-
tiant quando in cerebro humore nimio perfun-
duntur. (vnde dicit idem galie.) Naturaliter
autem balbutientes/vel propter nimias cere-
bri humiditates balbutiunt. vel propter lingue
humectationes vel propter vtrunq. **I**lla
etiam superflua humiditas est causa quare ali-
qui qui efficiuntur trahili qui aliquas litteras p-
ferre non possunt vel. l. pro. n. vel. c. pro. t. profe-
runt. et hoc i infantibus qui multas litteras cor-
rumpunt/et eas profere non possunt. **D**ec om-
nia dicit galie. super illum amphorif. bipocra-
tis maxime trahili capiuntur longe quia nimia
humiditas talium ique est causa trahilitatis
redeunt a d stomachum et in testina. et se lubri-
ficando inducunt dyamam id est fluxum ventris.
sicut dicit galie. Item dicit constan. in pateg.
qd in lateribus ligamentorum lingue sunt quedam
vene que salivam lingue administrant. he ab inci-
tio lingue incipiunt a quibus emanat quedam
humectatio stigmatica que saliva appellatur.
vnde ille vene vocatur a medicis salivales siue
habitatio salivalis. incitium autem lingue/ vñ
ereunt he vene est caro glauca et alba ipsius sa-
liue generativa que humectat linguam et tem-
perat eorum siccitatem/et aumentat eorum suc-
cositatem. ut post dicitur. Item dicit aristo. li.
vi. qd oves habent sub lingua venas albas/et il-
le faciunt fetus albos. et alique habent nigras
et ille faciunt fetus nigros. et alique varias/et
ille perant fetus varios etc. **R**ecollige igitur
etiam dicit qd lingua est suba carnosa/sangu-
inea/et porosa influentie spiritus receptiva/in
complexione calida et humida/in dispositione
tenuis oblonga anteriori parti gladii similis/
in cono et colore rubicunda/in loco concauo et
humido sita/ad monum scallima/vocis infor-
mativa/saporis discretiva/per emissionem oris
salivae humectiva/conceptionum anime interp-
tativa/dentibus et labijs quasi muro duplici
circumcepta/in diversis animalibus quo ad fi-
guram varia. **N**am in quibusdam brevis est et
grossa/in quibusdam vero econverso. qui vero
habent linguas grossiores. habent voce gravio-
re et e contra. **Q**uedam etiam animalia habent
linguas medicinales et saluiferas. et hoc vel ex
nature bonitate/vel ex occulta aliqua proprie-
tate. ut lingua canis ut dicit cassio. **Q**ueda autem
habent linguas moriferas propter maliciam

et fumositatem humoris in eis dominantis. si-
cut lingua serpentis/ dracois et rabidicantis cuius
mosus summe est venenosus cuius lingua sem-
per apparet extra os et distillat venenous/et infi-
at aqua in quam cadit. de qua qui bibent effi-
citur rabiosus ut dicit iavien. et constan. in tra-
tatu de venenosis animalibus et venenis. vñ
etiam serpentum lingue secundum aristo. nigre
sunt siue livide/ siue subruffe et maculose/ acute
et in motu velocissime. et hoc contingit propter
humorem furiosum et venenosum que tam ve-
lociter linguam agitat/ut vna numero bifurca
ri videatur. lingua tamen aspidis quantum in
corpore viventiis serpentis plena sit veneno mor-
tifero/separata tamen a corpore et desiccata ve-
nenum perdit. et venenum si presens fuerit/ pro-
dit vnde in presentia veneni in sudorem pror-
pere consuevit. vnde talis liga velut vnlis et p-
ficiata reputatur inter viros regios preciosas/quis
prius fuerit venenosa.

*Vn in 2. lingue bal-
bunes*

Saliva est humor stigmaticus et na-
turalibus venis lingue generatus
ut dicit constan. **E**st autem saliva
naturaliter humida in colore alba
et ex stinuitate motus lingue et instrumentorum
spiritualium spumosa/in sapore actu in sipida
quia potentialiter omnium saporu est i se recep-
tiva. **S**i enim esset alicuius saporis determina-
ta/no esset alterius susceptiva. **E**st et (secundum
eundem constan.) saliva inter gustus et eius ob-
iectum media. nihil enim sensu gustus percipi-
tur/nisi cuius sapor mediante saliva gustus or-
gano presentatur. vnde ipsa secundum quanti-
tatem saporis rei gustate immutatur. **F**uit autem
necessaria saliva (ut dicit constan.) ad humecta-
tionem oris ut salivae beneficio irrigaretur. **I**tem
propter digestionis preparationem. abus enim
siccus in ore assumptus non vnliter stomacho
mitteretur/nisi saliva media prius humectatur
quia sine salivae admixtione res sicca no de facili
transglutiretur. **I**tem vnlis est ad faciliorem sup-
plustatem cerebri et pulmonis evacuationem.
quia tales emunctiones calore vel frigore indur-
rantur/aut in fiantur. quia non ita de facili per
oris ostium excreantur. nisi primo cum humo-
ris et salivatis adiutorio lubricando ad exitum
pararentur. **I**tem saliva hominis ieiuni habet
quadam vim latentis in fectionis. vnde et san-
guinem animalis ledi si mediante aliquo vul-
nere aliquid sanguinis ad miscatur/ ut dicunt p-
dicti auctores in tractatu de venenis. et hoc for-
sita uest. (ut dicit avicenna.) ratione auditas./
humor enim crudus sanguini pfecte digesto/i

¶ d. 4.

suis qualitatibus repugnat / et sicut (ut dicunt
 auctores) perturbant temperamentum. hoc est etiam
 quod dicit sanctorum et habet a plinio quod saliva si
 ue sputum bovis ieiuni intermisit serpentes / et ve
 nenosis animalibus est venenum. sicut dicit basili
 us super illud verbum in cramerone. Ipsa conte
 ret caputuram. et tu in si. cal. eius. Gene. iij.
 Item sicut dicit galienus. super amphoribus. ibi. In sa
 liva mei spuro fit pituitas fluxus. et ubi saliva tenet
 mouetur etc. Pituita propter vicium pulmonis
 sepe tussit / et a supstituitate sanctorum viciorum spu
 do se exonerant prout possunt. sed tamen moris
 imminet. quando non spuunt quod retenta in tuis
 saliva cum sanie vis spuus interius clauduntur
 et sic pituita suffocati moriuntur. Item sicut dicit
 galienus. nisi. inter sputum et salivam est differen
 tia. Nam saliva est superfluitas naturalis nu
 trimenti pectoris / et generat digesta. Sputum
 vero est illud quod ad peccatum aduenit secundum diuer
 sitatem cursus naturalis / et cursus preter natu
 ram / nec est semper digestum et ideo spurum in acu
 tis febribus et apostematibus / si leuiter fiat cum
 signis digestionis et sine tussi laboriosa for
 tudinem signat virtutes / et defectum morbi. si
 aut dicitur in pnothias. et e contrario. Unde secundum
 galienus. et alios commentatores ibidem in saliva
 siue in spuro considerant tria generaliter. color.
 odor. et sapor. quod si sputum fuerit in colore liui
 dum cordis et spualium designat lesionem. **¶**
 Si vero sanguineum cum sanie admixta / pulmo
 nis designat vlcationem. Si etiam fuit in
 odore fetidum / interiore signat corruptionem
 Item si in sapore fuerit amarum vel acedum. hu
 moris corrupti in stomaco et pulmone seu in sub
 stantia lingue signat distentionem. Item in spu
 tie abundare signum est plethorice complexionis
 vnde et in febribus solent spum abundare gros
 sa et viscosa secundum intensum frigiditatis et resolu
 tionem siue dissolutionem humiditatis substa
 ntialis.
¶ **Q**uod est tenuissimum ians pleuro lin
 gue formans. ut dicit Isido. et pri
 scianus. Organum autem vocis siue i
 strumenta. multa sunt (ut dicit constantinus. f. pulmo
 arterie / guttur / vuula / os / dentes / labia / atque
 lingua. sine enim istorum instrumento vox non for
 matur. Et horum quedam sunt vocis receptiua. si
 cut pulmo cum suis receptaculis et canalibus
 quedam vero sunt vocis ordinatiua. sicut vuula
 qui vocem secundum constantinum. pulchram reddit et for
 tem / quod ad alia instrumenta se habet proportio
 biliter. aerem vero introeuntem temperat / et ne nimis
 impetiose exeat / cohibet et refrenat. a receptio
 ne etiam puluicis guttura et artenas prohibet et

consentiat. Quedam enim sunt vocis emissiua. ut
 canales pulmonis et arterie que sunt quasi que
 dam fistule. que si fuerint leues mude / et tempe
 rate / dulcem ac temperatam et equaliter reddunt vo
 cem. si vero asper fuerint et plus debito fuerint
 late et stricte aut distorte nimis grauem vel ex
 dissonam aut inequalem emittunt vocem. Ad
 formationem igitur vocis aer in folliculo pul
 monis recipit / et per ordinatum arteriarum mo
 tum per os emittit. vnde et veloci aeris como
 tione et organorum vocis extensione sonus redditur
 qui in ore animalis. plantis et pleuro lingue for
 matus / vox sapientibus dicitur (bucisq. constantinus.
 in panteg.) vnde aristoteles. li. iij. Pulmo est prima
 vocis receptaculum. et ideo omne animal carens
 pulmone / caret et voce ac loquela. loqui enim est
 distinguere vocem. vnde animal non habens lin
 guam absolutam non habet vocem. ut dicit ibidem
 apes vel mulce carent voce / faciunt enim strepitum
 in volendo / extendendo / et contrahendo alas.
 per aerem cadentem inter corpus et alas et sic fact
 unt locuste. et huius pabatio est quod nunquam faci
 unt sonum in sedendo / sed tantummodo in vola
 do. Rana autem habet vocem propriam et antem
 lingue sue applicat ou suo. et quod ex lingue
 vianat / canne pulmois absolutum est. et propter
 hoc habet vocem propriam et est coar. et non facit
 boc nisi ex aqua tantum / et propter masculus te
 pere coitus quando damant feminam pro voce
 cognitam. Rana vero multiplicat vocem qua
 do ponit mandibulam inferiorem in aquam
 et extendit superiorem / et per extensionem duarum
 mandibularum voiferat. et propter nimium cons
 tum extensionis lucent eorum oculi sicut candel
 cantat et voiferat plus de nocte quam de die. quod
 tunc est sepius coitus eorum etc. Item ibidem
 Ves qui corporis plus voiferat et gannit
 quam magui et maxime tempore coitus. quam voifera
 tio autem maxime est in illo tempore. Item idem
 gallus voiferat post bellum et vicoriam. Item
 in auibus est quod masculus dat vocem et non femi
 na. sicut gallus et mas cornuicam. loqui autem
 appropriatur homini. qui autem naturaliter sunt
 muti sunt surdi. et habent vocem / sed omni
 no indiffinitam (ut dicit idem.) Item idem in
 eodem libro. Omnes femine sunt subtilioris
 vocis et acutoris quam masculi preter vacam. quod
 vox femine est grossior. Item idem. eximus sper
 matis est in manibus apud alterationem uocis
 et hoc est in termino duorum septennium. aliquando
 tamen annus mutatur vox in quibusdam. et
 est signatio in ovis ad luxuriam. Item idem quod
 equi incipiunt coire / erit eorum vox maior. simi
 liter et femine. vox tamen femine danior. Item

Ora in salua
 et sputum

34
De partibus humani corporis.

Ibidem voces masculinorum mutantur quando mutantur. Item dicitur lib. viij. f. voces omnium quadrupedum mutantur efficiunt. sicut voces femininarum quando castrantur (lib. xij. f. dicitur). **C**ausa acuminis et alterationis vocis est secundum alterationem aeris. quare vox iuuenum animalium est acutior voce senum. et mulierum quam virorum. et voces omnium animalium sunt acutiores in iuuentute. Item idem multe femine et multi iuuenum vociferant voce acuta. quoniam propter debilitatem mouent paucum aerem. et quod est paucum mouet velocius. et vox est velocius acuta. grauitas autem vocis sequitur tarditatem. et aer multus mouet tarde. **M**ares autem et senes mouent multum aerem. et ideo sunt grauioris vocis. neruos enim et arterias habent fortiores masculi quam femine. senes quam paruuli et non castrati quam castrati propter debilitatem. ergo neruorum curu voces castrorum similes vocibus feminarum. **bucufq; aristo.**
Color est equalis / clara fortis / flexibilis / infans / animus et graue mediocritas est laudabilis. sicut eorum vox tremula / rauca / et aspera / debilis / distona / nimis grauis / vel acuta / est vituperabilis. **N**am vox vnica distona et inordinabilis multarum confundit vocum harmoniam. vox itaque consona dulcis et ordinata est lenifica / amoris excitantia / passionum anime expressiua / virtutis et vigoris organorum specialium / prestantia / puritatis et bone dispositionis cordis / ostensiuu laboris subleuatiua / tedij seu fastidij ablatiua / etatis et sensus discretiua / preconij et laudis adque sitiuu / affectionis audientium / mutatiua. sicut **Orpheo** dicitur fabulis quod vocis sue modulatione arbores et nemora / montes / et saxa demittebat. **I**ta est etiam vox composita nature consona et amica. quod non solum delectat homines verum etiam et bruta animalia / quod patet in bobus qui cantu bubula dulci sono potius quam iaculo ad laborandum excitantur. volucres etiam in vocis modulo delectantur in tantum / quod sepe per dulces sonus ad laqueos et picula ab iaculo per uocantur (iuxta illud poeticum) **fistula dulce canit uolucres dum decipit auceps.** **T**res per dulces voces et cantilenas et harmonias musicas infirmi et maniaci et frenetici ad sensum mentis et sanitatem corporis sepius reuocant. unde et **constan.** in **viatico phtala. i. c. de amore qui dicitur heros** sicut dicitur. **D**icunt alij quod **Orpheo** dicitur. **I**mpatientes ad conuiuia me inuitant / ut ex me se delectent. ego tamen delector ex ipsis quorum animos scelerare possunt de ira ad mansuetudinem de tristitia ad lenitatem / de auaritia ad largitatem de timore ad audaciam. hec est ordinatio musicorum que circa anime suauitates esse dinoscitur

et dulci sona et melodia demones aliquando coartant et exire de corporibus compellunt ut patet in saule a quo spiritus dei malus voce dauidica recedere cogebatur. ut patet. **ij. Regum. xij. f.**
Ex quibus omnibus iam patet quod utilis sit totanda vox atque dulcis. **C**ontrario vero est de voce inordinata et horribili. quod non lenificat. sed committat / et aures aciem grauat. **U**nde **constan. in. c. supra dicto.** **I**nterrogatus quidem **philosophus** quare homo horribilis grauior esset quam quodlibet pondus. taliter respondisse fertur. homo inquit horribilis pondus animi est et. hec de voce bona et mala nunc sufficiat. **N**am de his que vocem impediunt supra dictum est in tractatu de lingua et adhuc dicetur infra.
Cur est extremitas canalis pulmonis. ut dicit **constan.** et est duplex in iuuamenti. **M**aius enim et primum est. ut aerem attrahat et mutat. secundum est ut abos interius traiciat et ut uocem faciat. hec canalis substantia cartilaginosa est atque dura. ut cum uetus exeat vox emissa fiat clara. **N**am raucaitas vocis fit ex humiditate canalis pulmonis. **C**onponitur itaque guttur a tribus cartilaginibus. **P**rima est arteria gibbosa exterior / concava interior. **S**ecunda priore est maior et recte iuxta os stomachi collocatur. **T**ertia cartilago est media inter primam et secundam et istis cartilaginibus quasi quadam cocatenatione guttur componitur ut dilatetur et restringatur induitur tota substantia gutturis eisdem pelluculis quibus lingua induitur et palatum. **C**oncauitas autem gutturis quam aer intrat et exit habet quoddam corpus lingue simile compositum ex glande et pinguedine et pelliculis. et uocatur a medicis lingua gutturis siue cataracta. et est primum uocis (ut dicitur) instrumentum. **N**on enim potest aliter vox esse / nisi claudatur ista cataracta. quod si uia gutturis fuerit aperta / impossibile est uocem esse. quod paulatim aer ferit. unde gutturis cataracta ad flatum restringendum fuit necessaria. quod uero guttur quandoque patitur ab humoribus a capite descendens unde raucaitas generatur et tussis. quandoque attritu corrupti / et siccis aeris. quandoque etiam ab iniecta pulueris. ideo habet uulnam pro obstaculo ne puluis uel humor aliquid pulmonem ualeat subintrare / que fuit necessaria. nec uocem faceret pulchram / fortem / et expeditam. alleuiat autem aerem introeuntem et eius temperat frigiditatem. unde quidam moritur quando radicitus eis inciditur. quia nimium recipiunt aerem et guttur et pulmonem in frigiditatem. **E**t igitur guttur organum in uocis formatione necessarium ubi et

potus in primū digestiōis locū. s. in stomachū
 inducitur. qđ ideo longū est et rotundū / vt
 amplioris aeris ad infrigidationē caloris cor
 dis facilius sit attractiū et expulsium. Est au
 tem in vtraq; extremitate magis concavū et in
 medio magis stricū vt sic sit vocis magis in
 formatiū. Est autē ex diversis cartilaginibus
 more apbi se cooperentibus compositū vt for
 tius existat. et ita vt extenuidine cartilaginis
 ad vocem variandū facilius se reflectat. In ge
 nita autez ē natura circa guttur ut fm duplex
 officium animalī necessarium duplicem vie ha
 beat concavitatem. habet enī viam canalē ad
 aerem attrahendū / et ambidū pficiendū. ha
 bet etiam et viam manifestam ad abum recipi
 endū et hec duplex via quodam coopulo (qđ
 epiglottum dicitur) distinguitur. habet enī se in
 superficie gutturis ad modum vestis ad vtrū
 q; foramen gutturis equaliter se habentis.
 Cum enim natura abuz appetit / dāso forā
 mine anhelitus aliud foramen ad susceptiōnē
 nutrimenti omnino se aperit et ecōverso. cui na
 tura attractionem aeris desiderat / foramen ali
 ud gutturis se claudit penitus et obturat. Itē
 cōtingit guttur multipliciter pati. s. p. extrinsecā
 passiōnem siue qualēcumq; lesiōnem. Item
 quādoq; per incautam cibi vel potus sumpti
 onem. Si enim cib? intrauit meatum p quem at
 trahit aer. via spūs de faali intercludit / et aīal
 suffocatur. quādoq; p humor fluxum et reu
 matiationem. Coningit autē humores a capi
 te ad canales gutturis cōfluere et ibidem facere
 apostema. quod si materia colerica fuerit et fu
 rosa / cito mortificatur animal et suffocatur.
 Nam vt dicit cōstan. angustat flamm ita qđ i
 fumus vix abum vel potum sumere possit vel
 recipere. qđ dolorem patitur nimium. Si autem
 sit materia sanguinea infirmus apparet plen?
 in corpore / rubet in facie / vene sunt plene / plen?
 pulsus / tumor calidus et dulcis ex sup abūdā
 tia sanguinis sentitur gustus. Si vero ex cole
 ra rubea dolor est fortis angustia nimia / calor
 cum siti maxima et vigilia / amantido in / gustu
 est. Si autem sit ex fleumate / nō tantum dolet
 sed timer lingua et mollescit / si ex salso sit fleu
 mate / omnia saporat in gutture tanq; salsa vox
 patientis efficitur sicut paruulorū catulorum.
 qđ ex siccitate salsi fleumatis trachea arteria co
 arctatur. vt dicit cōstan. Coningit autē istam ma
 teriam malam qđ totam recolligi intenus in
 pellicula que diuidit viam aeris / que dicit tra
 chea arteria a via p quam transit abum que di
 citur yfopbagus et facit esquinantiā que i vno
 die intertat. Et cōpessione enī trachee arterie

De gutturis passive

*Trachea arteria
p^o sit*

denegatur aeri liber transitus ad cor. et cōpres
 sione vero yfopbagi abozum transitus dene
 gatur. quādoq; colligitur materia prim intra
 et prim extra. et tūc aer dicit esquinantia et non
 est ita mortifera. quādoq; tota materia est extra
 et dicitur synantia. et est ad huc minus mortife
 ra / tamē piculosa. In omnib? his est dolor / ve
 hemens gutturis / sed precipue in prima cum
 suffocatione vocis. Est enā difficultas respirā
 di / ita enā replent nerui esquināna qđ ita ma
 rille spasmantur qđ vix etiam cum malleo pos
 sunt dentes aliquādo aperit. et ita aratur lin
 gua qđ vix vel nūquā pōt attrahi. In oib? istis
 morbis gutt? fm cūb? bonū signū ē velox aspi
 ratio anhelit? et respiratio. qđ trachea arteria si nī
 miū ē ppressa. vñ nō ita timet suffocatio. nihil
 enim ita timetur in hac passiōe sicut amissio ae
 nis / aquo non pōt animal p vicissimam partem
 vnus hore sine piculo abstinere. Pec et multa
 alia. (vt dicit cōstan.) patitur guttur. s. vlcera
 tionem / et inflatōnē sit in immoderatam / vo
 cis rauatatem et humiditate nimia arteria gut
 turis infundente / et vocem impediēte / vel qđ
 qđ extinguēte / vocis asperitatem et siccitate aeris
 vel corporis siue abi vel puluent? instrumentū
 loquendi exasperante. Sed hec de gutture di
 cta sufficiant.

Collum est dicitur / eo qđ rigidum
 sit et rotundum caput baiulans et
 sustentans. cuius pars anterior gu
 la / posterior vero ceruix vocatur. vt dicit Plid.
 Ceruix autem est dicta / eo qđ p illam partē ad
 medullam spine dirigitur. vnde ceruix quasi i
 vi cerebri dicit (vt dicit Plido.) Est igitur collū
 membrum rotundū inter caput et corpus me
 dium. et est osseum et multis ossib? et neruis cō
 positum. osseum quidē est / vt fortius sit ad ca
 put sustentandū. neruosum autem ad motum
 voluntarium faciendū / et ad sensum ad inferi
 ores partes corporis deferendū. Collum enim
 influentiam virtutis motiue recipit a cerebro et
 etiam sensitiue. et receptam ad inferiores par
 tes corporis medianibus transfundit. Debet
 autem collum habere quandam conuenientiaz
 et pportionem cum capite. nam si forma capi
 tis fuerit temperate magna et ceruix aliquan
 tum grossa / leuitatem signat complexionis et
 dispositionis. vt dicit cōsta. si vero fuerit ca
 put paruum et collum magnum quantitatē illius
 nō pportionatum / abūdantiam designat ma
 terie superfluā / et virtutis informatiue defectus
 et eius caput super cephalica infirmitate et au
 nularum dolore fangatur (vt dicit cōstan.)
 Secundum autē aristo. lib. iij. et collū disposit

De partibus hūa. corpo.

35

finis variatur in animalibus et volatilibus. Nam in quadrupedibus spissi corporis et curvum medio crurum collum curvum est et grossum. et in omni animalium in collo plurima est fortitudo ut patet in bobus et bubalis et ursis et in lupis quorum maxima in spondilibus colli fortitudo est. et ideo solent boues per colla iugorum vinculis alligari. Animalia vero longi cruris et grossioris corporis solent esse colli longioris et hoc propter necessitatem pastus. Et patet in equis camelis et canis et huiusmodi maxima autem equi pulchritudo est in collo. nam secundum eius erectionem et spissitudinem et extensionem estimatur a pluribus animosus. Item (aristo. in eodem.) Aves habentes curvum rostrum habent collum curvum. ut patet in anapitibus/aquilis et nisis. Quae vero sunt habentes rostrum longum et recurvum habent collum longum ut patet in gruibus audeis/ anseribus et similibus. et hoc est quod acquirunt cibum de profundo. Item idem ibidem. Omnes aves pedum longorum habent collum grossum et spissum et volant extenso collo et si habuerint collum longum et habile ad deducendum illud quod replicant in volando. Item idem si quod animal fuerit longi cruris erit longi colli. et si curvi cruris. Item omne animal habet collum tale vero quod non ambelat aerem interius habet. animalia autem anulosa corporis non habent collum distinctum a corpore sicut nec pisces. et hoc quod non habent scapulas. quia non vocatur collum nisi membrum. quod est in ter caput et scapulas. ut dicit aristo. ibidem.

Humeri dicitur sunt quasi armi ad distinctionem hominis a pecudibus mutis et nos humeros. illi vero armos habere dicuntur (ut dicit constantin.) Sunt autem humeri ex variis ossibus compositi. quorum precipua ista duo spatula dicitur quod ad modum spatulae late. spatula enim latius dicitur fuerunt autem ossa necessaria (ut dicit constantin.) duabus de causis. aut ut defenderet pecus/ ne quid retro pateret ab exterioribus. aut ut annorum ligent ossa que interius sunt concava/ exteriorius vero gibbosa. Erat autem intra concavitas ut prodesset costis. que ossa sunt habitantia nodos/ quos media vocant spatularum ocellos/ quod nomen ex officio sumpserunt. sicut enim oculi totius corporis anteriores sunt defensores ita ista a posteriori pectora et eorum costas et ossa defendunt et custodiunt. Sunt autem isti ocellus concavi ut annorum acumina possint ingredi. Habent autem spatula duo acumina retro. unum coram rostro assimilatur per quod eadem

spatula fircule est connecta/ ne a superiori loca suorum non exeat interius. Ad hoc natura posuit alterum ne subitus exiret acumen annorum. Fircule autem fuerunt ad hoc necessitate ut annos ligarent et a pectora deferre facerent. horum ossa exteriorius sunt rotunda/ interiorius vero concava et cum teneritudine pectoris colligata/ retro vero cum coram rostro. Sunt autem eorum ligamenta ossa cartilaginosa que vocantur spatularum capita ad hoc posita tantum ut concatenationem facerent annorum. Et iam dicitur patet quod humeri et armi sunt necessarii. sunt enim ad spiritualium membrorum defensionem. Item ad brachiorum sive costarum sive pectoris et vitalium ossium concatenationem et colligationem. Item ad ossium et spondilium colli supportationem. Item necessarii sunt ad ponderum diversorum sustentationem. Nam ratione sue ossificationis et nervositatis maximam habent fortitudinem et vigorem. Item post caput et colli maximam in corpore obtinent elevationem. alij enim membris supponent super capite constituti. ut patet in omni animali. Item patuit humeri quoadmodum ab extrinseco/ ut vulnera sive qualem cumque lesionem/ sive propter nimiam laborem et oneris continuationem. et tunc potissime curant per quietem et alicuius vnguenti appositionem. (vnde dicit aristo. li. vii.) In iunctura elephantis solent inungi oleo oliuae propter frigiditatem oneris et laboris tolerationem ut melius dormiat. Item quoadmodum ex causa intrinseca. scilicet ex fluxu humorum concurrentium ad iuncturas et nervos humorum ex quibus nervi gravantur et in suo effectu impediuntur. quibus etiam ipse iuncturae superfluis humoribus replentur/ ex quorum acumine dolor in sensibili nervo generatur.

Brachia a fortitudine sunt dicta. brachia enim ex fortitudine dicitur latine (ut dicitur Isido.) In brachijs enim tori latera sunt et insigne robur existit in tori dicitur muscoli. et dicuntur tori eo quod illuc quasi vis scera tori videantur ut dicit Isido. Brachium autem dicitur constantin. ex duobus costarum ossibus. unum est supra/ et appellatur cubitus superior. alterum infra/ et dicitur cubitus inferior. Est autem os inferius priori maius/ quod portans portatio maius esse debet et firmius. Concatenatur autem brachium cum anno superiori et convertitur nervis fortissimis quibus medianibus sensum et motum voluntarium recipit et ad manum post transmittit. Sunt brachia rotunda propter maiorem operandorum et motus habitabilem/ et maiorem impassibilitatem ut non facile patiantur. Sunt etiam flexibilia

Humero passio

ab

habilitatem

brachia sicut sunt
rara et siccata

in functionibus. s. circa manus / cubiti / et ar
 mum / ut motus voluntario sunt habiliora / et ad
 obediendum voluntatis impio. pmpriora. Pre
 terea brachia respectu aliorum membroꝝ mi
 nus sunt cariosa et hoc ppter substantia ossium
 et nervoru ex qua componuntur ppter roboris et
 virtutis ampliationem. In brachijs enim maxi
 ma est hominis fortitudo ad pranduz / ad ele
 uanduz / ad constringenduz / ad repellenduz / ad
 pugnanduz / ad operandum. Item brachioꝝ
 ossa sunt dura / grossa cocava / et medullis plena
 Grossa quidem sunt et dura / ne de facili rupan
 tur. concava / ne nimia soliditate nimis ponde
 rosa redderent medullis plena / ut ossa sicca et
 dura medullarum pinguedine irigarent / et ut
 ipsa a nervis et venis consuetae medullari te
 perie servarent et nutrent. carne / musculari / et la
 certis intermixta carne teguntur ne ab aliquo ex
 terno de facili lederentur. in innervis et verte
 bris et cartilagine vestiuntur / ne nimia duricie
 ossium mutuo se collidentium nervi sensibiles
 aliqua molestiam paterentur. et ut ipsa ossa in
 suis iuncturis plantie et mollitie cartilaginee
 expeditius moverentur / et nullius asperitatis occur
 su tarderentur. Item brachia ppter vicinitate
 qua sunt a regionem cordis spm et pulsu p qd
 dam arterias recipiunt et variam ipsius mutatio
 nem ac consistenciam defectum. s. et pfectum in
 venis et arterijs pulsantibus manifestant. Item
 brachia ppter vicinitatem cerebri familiarem
 habent convenientiam cu capite / et ab eo recipi
 unt latentis virtutis influentia. et ideo p defe
 sione capitis fm sensum nature et sine delibera
 tione contra itus ferentium se exponunt. Item
 vene totius corporis et maxime de regione capitis
 cordis et epatis conveniunt in manibus et digi
 tis et numeratuz tribuunt eis. et io qui sanguine
 repletos se sentiunt et gravatos aliquam de ve
 nis brachioꝝ aperte consueverunt. et sic bra
 chia sepe vulnerantur et patiuntur / ut alia membra
 sanitatis beneficium consequantur. Dicit etiam
 medici q sicut habetur in lib. de fleubotomia
 qui infirmant in vna parte corporis. debet venam
 in parte posita aperire. unde qui patitur in de
 xtra minuat de sinistra et e converso. nisi materia
 fuerit venenosa vel alias furiosa. tunc enim san
 guis ad partem oppositam no est attrahendus
 ne materie venenositatis transiens p cor vel ali
 ud membrum nobile ipsum ledat. sicut dicit ibi
 dem. Brachia itaq ppter utilitatem aliarum
 partium corporis mutuo sibi ferunt et ob mem
 broꝝ custodiam vulnerari et perari et a suo
 onere minui no subterfugiunt / et se patienti
 bus acquiescunt. Docet autem (ut dicit galie.) bra

chia habet ppter ut quod cor diligit. brachia
 diligant et in amplexu eoz voluntarie se emen
 dant. quod aut corde diligi sentiunt / quanto vi
 cinius possunt cordi applicari et constringunt
 in tantum ut totum dilectum / toti amanti cor
 di imprimerent si valerent. et hec de brachioꝝ
 pprietatibus dicta sufficiant. Item venudato
 inquietatio brachioꝝ motu ferum signum
 est in acuto (ut dicitur in pronosticis.)

Manus est dicta eo q sit totius cor
 poris munus. ut dicit Isido. Ipsa
 enim ab u. ori administrat. ipsa oia
 opatur ac dispensat. p ipsam accipimus et da
 mus. abusive enim man? ars vel artificium di
 citur. sicut aliquando de aliquo scriptore ut pi
 etore dicitur. iste habet bonam manu scribendi
 id est arte vel artificium. Dextra a dādo ē dicta
 nam ut dicit Isido. Dextra pignus pacis da
 tur. ipsa fidei et salutis testis adhibetur (et hoc
 est illud apud tullium) fidem publicam iussu
 senatus dedi / id est dexteram. Et apud ad ga
 la. Quibus dedi dexteram fidei et societatis.
 Sinistra aut dicitur quasi sine dextra. siue qz re
 fieri sinat. a sinendo enim sinistra est vocata.

Palma aut dicitur digitis expansis manus ex
 tensa. sicut contractus pugnus. pugnus autem a
 pupillo est dicitur sicut manus expansa dicitur
 palma ab expansio ramis. Est itaq magnum
 corporis man? iuamentum panter et ornamentum
 pprium et principale tactus instrumentum.

Nulla enim pars corporis est tactu ita sensibilis
 sicut vola manus (ut dicit Isido. et etiam con
 stan.) Manus autem fm eadem constā. quo ad
 exteriorem partem sui et nouem partibus ossibus
 medulla carentibus diuersis et solidis est com
 pacta. habuit autem tot ossa ut manus eet mo
 bilis. Sunt autem ossa diuersae forme alia. scilicet
 cer gibbosa / alia concava alia erecta ut cu om
 nia iungerentur quasi vnum os redderetur.

Ista autem ossa in duobus ordinibus stantia
 ex vna parte cum vob peccinibus / ex alia par
 te cum duobus brachijs cocathenationib? forti
 ter colligantur. cocathenatio ad supiora habet
 horum tria. vna pcauitatem brachij subeuntia
 p qua man? lateraliter extendit atq stringitur
 cocathenatio vero inferiorū atq minor interio
 ri extremitati brachij iungitur ipius acunie pca
 uitate quinq ossiu subintrante. hec vero ca
 thenatio motu facit ante et retro. Vola manus
 dicitur ps interior / vbi maxime vsget tactus. et io
 nulla pars est magis cariosa et magis mollis
 propter tactus bonitatem. et duas habet par
 tes peccen est vna pars. digiti pars altera.

Componitur autem peccen ex. iij. ossibus ne

De partibus hūa. corpo.

si forte vnum ledatur/alterum nō patiatur.
In concavitatibus aut. iij. ossiuz pecanis. iij. digiti sūt inserti ⁊ in eis cōcatenati. ⁊ ideo dicitur aniso. li. iij. **M**anus nō est vna instrumentum. sed multa. Natura enim dedit homini intelligenti instrumenta suis viribus cōuenientia. vtpote manus in quibus sunt multi digiti ⁊ diuersi. v̄per eos minima ⁊ maxima valeant retineri. Nam vt dicitur idem creatio manus est cōueniens multis ⁊ oppositis operationib⁹. Est enim diuisa ⁊ extensa in multas ptes. ⁊ potest homo vni vna sola parte ⁊ duab⁹ ⁊ plurib⁹. Sim diuersos modos. habent enī velle manuū hominū hoc sibi appropriatū q̄ nūquam i bovine pilecant/quānis extenuis in aliquib⁹ pilis crescant. **M**anū autē hoc cōtingit in masculorum manib⁹. ⁊ hoc ppter caloris habūdantiā dominantē. Est autē manus dextera fortioris caloris ⁊ maioris siccitatis q̄ sinistra. ⁊ ideo ad opandum dextera leuior est ⁊ habilior q̄ sinistra. vnde anisones. lib. ij. animalia quadrupedia que generāt alia animalia loco manuum boīs. habent pedes anteriores ⁊ pes sinistre in animalibus nō est abfultus neq̄ leuis motus. sicut nec sinistra manus in hominib⁹ p̄terq̄ in elephante. **E**lephas autē vt dicit idem anis. li. iij.) vitur naso fori ⁊ lōgo loco manuū ⁊ p̄ ipsum accipit abum ⁊ reddit ori suo. reddit enī am p̄ nasum ori suo potum ⁊ nullum animal potest hoc facere nisi ipse. **I**nter volatilia autē vniū pede p̄ manu. p̄ sitacū ⁊ porp̄birio. s. pellicanus. Nam p̄ sitacus pede abū accipit ⁊ intingens in aqua abū cum pede suo ori ponit sic intinctus. similiter ⁊ porp̄birio. **P**antur autē manus multipliciter. s. contractionē/arefactionē/pustulanōz/saffionez/vermū corosioz/purritū ⁊ tūlationē iūcturaz dislocatōez. arōgicā passioz. **C**ausas autē p̄tratio quādoq̄ ex calidis ⁊ siccis humorib⁹ nervos desiccantib⁹ vel frigidis ⁊ humidis eisdem inficiantibus/ ⁊ transitum spiritū intercludētib⁹. vt patet in paralitias ⁊ leprosis quorū manus ex putridis ⁊ corruptis humorib⁹ nervos p̄sumētib⁹ ⁊ desiccantib⁹ contrahūt. arefiant enī manus ex debiti nutrimentū subtractione. ut patet in decrepitis ⁊ squalidis ⁊ fame laborantibus ⁊ in senio cōfectis. quādoq̄ ex distemperantia caloris ⁊ excessu tertiam humiditatem cōsumēte. vt patet in p̄siciis ⁊ t̄bicis ⁊ h̄mōi. quādoq̄ ex viciō venarū ⁊ neuorū qui opilāt. vnde ex defectu humorū ⁊ spiritū virtus regitua impeditur quibus manus arefāt ⁊ a vigore ⁊ corpulentia depauperant. pustule autē ⁊ vesice surgentes generantur ex p̄rauis ⁊ cor-

tupis humoribus extrema petentib⁹. vnde ⁊ caro intus superficialiter corūpuit ⁊ cute eleuata in vesicas vel pustulas immutatur. **S**asfure autē a puritū ⁊ h̄mōi accidunt ex humo nō calidis ⁊ acutis fumis intercataneis/ qui cutem scindunt ⁊ suo acimine carnis superficialē diuidūt ⁊ incidunt. ⁊ primū puritū ⁊ tūlationem faciunt/ sed post dolorem nō modicum superinducunt. **I**tem enī humor corūptus sub cute latens quādo nō expellit/ neca calore naturali cōsumit/ paulatim plus ⁊ pl⁹ corūmpit ⁊ in panios vermiculos cōuertitur. qui paulatim cutē corrodentes/ tūlationez p̄uocant ⁊ puritū. dislocatio autē accidit quādoq̄ ex casu vel passura vel comprehensione nimia. vnde ex h̄mōi violētia iūctura loaz suū exte ⁊ supinducit dolor grauis ⁊ tota manus reddit impotens ad aliquod operandū. accidit enī idē ab intinsecō. s. a nimio humoreneruos iūcture infrigidante lubriūate ⁊ relaxante. vnde de sacili iūctura dislocatur. **S**yrogra vero dicitur eadez passio in manib⁹/ que ⁊ podogra in pedib⁹ nūcupat. generat enim ex humorib⁹ grossis ⁊ crudis in iūcturis coadunatis ⁊ cūglobatis. vnde ⁊ articuli ⁊ iūcture indurant ⁊ quasi nodose efficiunt. ⁊ quādo talis infirmitas est longa/ arthrica solet in manibus generari ⁊ vitariatur. si fuerit diuturna. vt dicit super amphorū. multa alia incommoda solent manus precipue occupare sicut vesicæ ⁊ h̄mōi sed sufficiant hec. **D**ocolum addendū est qd dicit in amphorū. **M**ulier ambidexter non fit super qd verbū dicit galie. masculi equalit ambobus manibus opantur/ qd a muliere fieri n̄ vidimus nec audiuim⁹/ qd ex sue defectione nature. vix enī est fortis ad opanduz in dextra quantum in sinistra. **M**asculi autē fortes habent nervos ⁊ lacertos in vtroq̄ parte ⁊ calorem habent mulieribus fortiozem ⁊ ideo sepius contingit qd opantur sinistra sicut ⁊ dextera.

Causa dex e ymo ad opand

Contra manus vni catu

Digitū nūcupati sunt vel quia decem sunt/ vel decenter iuncti existūt habent inter se numerum ⁊ ordinē decentissimum (vt dicit **I**sidorus)
Pollex pollex vocatur/ eo qd inter ceteros virtute plus polleat ⁊ preualeat potestate. **S**ecundus index et salutaris dicitur siue demonstratiuus. quia illo fere omnes salutamus ⁊ omnia demonstramus. **T**ertius est medius qui ⁊ impudicus. **Q**uartus est anulans. qd eo anulatus geritur. **D**icitur etiaz medicus vt medianalis. quia eo colina ⁊ medicis colliguntur.

Quibus est auricularis sic dicitur. qz eo aures
 scalpimus vt dicit isidorus. Componuntur aut
 digiti secundū constan. singuli ex tribus ossibus
 que sibi inuicem cōcatenantur. et quatuor di-
 giti sunt quādo cū peccie colliguntur. pollex aut
 cū brachii interiori cōcatenatione iungitur.
 Sunt aut moduli inferiores maiores q̄ supi-
 ores et latiores. sicut portans eo q̄ portat latius
 et firmitus esse debet. vt dicit constan. Secū-
dum autem aristo. li. iiii. mobilitas digitorum
cōueniens est ad recipiendū et retinendū. Sūt
autem digiti in longitudinem distincti graciles
inter se diuisi in extremitatibus vnguibz mu-
niti. et quanto sunt rectiores et flexibiliores/ tā-
to sunt ad operationes varias aptiores sūt mo-
dicē carnis ppter motus facilitatem et facilio-
rem tactuz. qz. nihil facilius in corpe discernit
inter obiecta tactus/ sicut extremitas digitorum
et hoc ē forsan ppter viuacitatē neruoz q̄ in di-
gitoz sūmitant? reflectunt. et ppter carnis in di-
gitorum extremitatibus leuitatem (vt dicit con-
stantinus) hnt etiam digiti hoc propriū q̄ ante
abū sūt grossiores q̄ post abum. vnde et anu-
lus qui propter sui cōstructionē vit ante prādū
um depōit de facili poterit post abū amoueri
sicut dicitur sup amphozis. Item dicit ar. li.
vii. Aues aquarice habēt inter digitos quasi
coriū. et corū mansio est in aqua et aues habē
tes digitos diuisos manēt ppter secus aquā
et abantur et eo quod crescat in terra. et iste nō
comedunt carnē nec viuūt q̄ rapina sicut aues
hntes curuos vngues in digitis que comedunt
ois aialia que pūt venari et viuūt sanguine. s3
tamē nō comedūt se inuicē sed parāt aub? sui
generis. qd non faciūt pisces. qm̄ sepe come-
duūt alios sui generis.

Ungula est pars digiti extrema i su-
 periori parte digitorum collocata
 (vt dicit constan.) cū carne et cute si-
 bi vicine est iuncta. cuius ligamenta sūt cor-
 dosa. veniunt enī ad vngulas vene /nerui/ et
 arterie vt eis dent sensum/ et naturale iuamen-
 tum. hanc incrementū longum est enarra-
 re atq̄ latum quantitati autem digitorum pro-
 portionatum qd autem superexcessat et neruo-
 rum tactum transit. nihil sentit. et iō sine dolore
 prescindi se permittit. Nā vngule incrementū et
 nutrimentū est simile nutrimento piloz. et ideo
 excedunt in crescendo extrema digitorū vt dicit
 constan. generatur autem a quibusdā fumosita-
 tibus a corde resolutus vsq̄ ad digitorū extremi-
 tates circūfusis. vbi fumositates ingrediētes ex-
 teriori aere deficcantur. et in vngule substanti-
 am commutantur sicut dicitur super li. pronostic.

Exemplum

in commen. et hoc ad extremitatum digitorū
 subsidium/ que de facili propter suaz tenenti-
 dinem lederentur nisi per vnguez duritiā mu-
 nirentur. vnde ipsorū digitorū sunt vngues iu-
 uamentū/ et non minimū ornamentū. Est aut
 vnguis ē mollior/ carne aut et cartilagine duri-
 or corneā retinēs quodā modo dispositionem
 et naturā. et ideo habet in se quodāmodo come-
 am luciditatē et planiciem ppter eius superfici-
 em politam et aliquātulum transparentem. vñ
 et quaudā in se representat luciditatem et specu-
 ositatē. quia vero vnguis ex cordis fumositati-
 bus generatur/ cordis ipsius viuacitas vel mor-
 tificatio in eis apertissime pronosticatur. calore
 enim cordis deficiente vngues nigrescunt et pa-
 lescent. et ideo sui mutatione vel contractione et
 tinctione caloriz vel mortificatione nature
 presentant et pretendunt. vt dicit sibi li. pronostic.
 Item aristo. li. vii. aquilari vngues in cuman-
 tur et heberant quādo cubant super oua et nutri-
 unt pullos suos et albescent ale earū et debilitā-
 tur. Hoc autem habet aquila propriū vt resi-
 dens super arborem et quiescens sepius respi-
 cit vngues suas timens forsan ne heberentur.
 Nam vngues habet pro mucronibus et ideo
 ne ledantur non libenter residet super petram.
 vt dicit idē et quādo quiescat in se vngues dau-
 dit reflectit vt sic ille se conseruent hoc idem facit
 leo et animalia cui vnguis. Item idem li. vii.
 aues vnicorū vnguiū non potant omnino
 preter paucas et omnes aues curuorū vnguiū
 curuū habent rostrum et breue atq̄ grossum col-
 lum. et abantur carne et venantur. aues tamen
 ex suo genere non comedunt/ nec eas impediunt
 vel inuadunt causa sibi ad inuicē tamen pug-
 nant rostro ac vnguibz se dilacerant propter
 feminas et etiam propter nidos. variatur autē
 vngula in omnibus volatilibz et animalibus
 quo ad dispositionem et etiam quo ad vsum.
 Nam in homine manus munitur atq̄ ornant
 in volatilibz munitur eorum pedes atq̄ ar-
 mant. animalia vero pedes custodiunt et calca-
 ant vnde in quibusdā animalibus vngues
 sunt rotunde et integre vt in equis. in quibusdā
 sunt longe et absise vt in porcis. Dicitur enim
 ab aristo. li. iiii. omne animal habens calmos
 prominentes sicut porci/ habent vngulas saf-
 sas et in vnguibz ponit natura fortitudinem
 animalium. vnde aristo. li. iiii. natura inquit
 semper ponit vigorez in membris quibus vñ-
 tur animalia sicut facit in dētibus qui sunt qua-
 si serra et vnguibz propter vigorez et iuuas-
 mentum.

De partibus hūa. corpo.

Letus secundū ysi. est dicitur eo q̄ i
iacribus lati. Est enim leua p̄
corp̄s vel sinistra. In latere aures
dextro habilio: est motus sed pars leuē fortior
est et oneri ferendo ac comodatior. vnde ps illa
leua la leuando dicitur eo q̄ aprior sit ad leuādū
aliquid et portandū. vt dicit yfido. Ipsa enī
gestat dīp̄cum ensem. p̄baretram. et cultellum
et cetera onera vt expedita sit dextera ad agen
dum scūdum yfido. littera ossibus costarum
potissime fulciunt et dicitur cosse scūdum yfi
do. eo q̄ ab ipsis interiora custodiuntur et tota
ventris mollities costarum multitudine cōserue
tur cautius et saluetur. Cōponuntur autē co
sse laterales et pluribus ossibus dozi spondi
libus colligatis et ex diuersis cartilaginibus of
sa predicta cōiungentibus. vt dicit costan. et
bec ossa similitudinem semidrauli habētia que
dum simul ex parte spondiliū dozi et peccoris
iunguntur circulum facere videntur. vt dicit con
stan. sunt autē ossa. iiii. vt dicit idem septena et
septena ex vtroq̄ latere collocata/ que tamen se
ptem teneris ossibus cartilaginis speciem pre
tendunt/ in furella peccoris colligant/ quo
rum summitas tenera cartilaginosa sicut gladi
us acutus et ori stomachi supponit ad sui cor
dis defensionē. vnde in cōpositione costarum
et peccoris/ in vniuerso. xxx. et duo ossa cōiungunt
quorum. iiii. in latibus/ et in cōpositione peccoris
is. et. r. posteriores in dozi cōpositione. et. viii.
ossa cartilaginosa/ omnia predicta cōiungentia
p̄ueniunt. vt dicit costan. Contingit autē latius
sepe pati ex causa extrinseca. vt ex casu rupturā
et concussione et h̄mōi. quādoq̄ ex causa intrin
seca. vt ex fluxu humorū et cōarsu hypocondrio
rum ad locū et cōcauitatem costarū aliquando
apostema generatur. Et patet in pleuresi que
generatur apostemate existente in teneritudine
costarum. cuius signa sunt dolor lateris/ tussis
febris acuta. Cognoscitur autē precipue p̄ spu
rum acutū sanguineū/ si ex sanguine p̄ ciminū
si ex colera. p̄ album/ si ex flegmate. p̄ luidū si
fuerit ex melancolia. raro tamen ex humore me
lancolico generatur sicut in p̄ctica p̄tinetur.
talia enim apostemata quādo radicantur in late
re grauissimū inferunt dolores et inflammatio
nem. et tunc in latere apostematico patiens quie
scere nō potest nec iacere. vnde dicitur in p̄nosti
cis q̄ in febris acutis egrū iacere in latere/ et
precipue in dextro bonū est. q̄ signat loca vicī
na nō esse opostemata. et spūalia membra sunt
liberiora et habēt locū in quo dilatantur. et sic bo
mo melius inspirat et respirat. q̄ nec stomachus
nec alia membra cōp̄runt spūalia. Contingit

etiam ex hypocondrijs in regione vacua sub co
stis ventositatem aggregari/ et in costarum pel
liculis induci. ex quarum distensione p̄ctura
et dolor generatur. quandoq̄ etiam contingit
ex humorū grosso/ in cōarsu locum opilari et
indurari. et ita loca lateralia vel indurari nimis
et conuari vel etiam nimium eleuari. et ideo dē
citur in p̄nostijs hypocratis. in hypocondrijs
si fuerit sine dolore et si molles sint. si bene cō
posite hinc et inde bonum. Si vero feruent aut
dolent si spasmo distente/ id est si contracte fue
rint. vt solent fieri in spasmo si inter se dissimi
les si in aliqua earum fuerit pulsus magnus vel
saltem malus. significat enim angustriā vel alie
nationem et. quod quidem verū est in acutis
febris. et maxime si fuerit visus oculorū hor
ribilis et inordinatus. vt dicit commen. si vero
fuerit inordinatus motus oculorū/ nō est tra
tus timor de futura alienatione etiam in acutis
vt dicit idem.

Dorsum a duricie est dicitur/ eo q̄
sit durior corporis superficies ad mo
dum saxi ad p̄ndum fortis et ad
p̄tendū durabilis vt dicit yfido. Dicit etiā
tergum/ eo q̄ in ea parte supini in terga iacent
quod solus homo potest. Nam bruta animalia
aut in ventre aut in latere iacent. vnde animal
habere tergum abusu dicitur. vt dicit yfido.
a terendo tamen potest dici tergū q̄ varijs sta
gellis tentur non solū dorsum animalium/ ve
tum etiā dorsum hominū capriuoū vt dicit
idem vel h̄m remigūz tergum p̄r dicit a teros
grece quod est rotundū lathe eo q̄ dorsum aia
lis quandā speciem prefert rotunditatis/ eo q̄
omnia ossa corp̄is fundantur supra dorsum sicut
carina nauis. Incipit autē dorsum sc̄m p̄stan.
et yfido. a puppi capinis/ et p̄nditur vsq̄ ad
renum vicinitatem. Est autē dorsus ex varijs os
sibus et spondilibus compositum. et hoc ob q̄
tuor causas fuit necessarium. Primo q̄ oium
aliorum est fundamentum super q̄ omnia ossa
sunt posita. sicut nauis super carinā mediam ē
locata. Secūdo q̄ viscerum interiorum defen
sio est et cooperaculū. Tertio q̄ neruorum a ce
rebro ad diuersa partes corp̄is inferius descē
dentū est adiutorium. vt hinc et inde motus
voluntarius et sensus diffundatur. Quarto vt
medulle descendentes a cerebro sit vehiculum
et ab intrinseca lesione illius sit defensiuū. Et
multis autē ossibus est aial cōpositū/ vt facili
se erigat et inclinēt. et vt onera superposita ferat
forti et sup̄oret. vocantur autē ossa dozi spō
dilia q̄ sūt p̄caua. vt medulla spinalis q̄ a p̄visid

Spondilia q̄ sūt

dicuntur nucha. facilius feratur ad inferiora me-
bra ad motum voluntarium faciendum. eadem
enim est natura et virtus in cerebro et in nucha
vt dicit constan. et ideo duplici pellicula sicut ce-
rebri est vestita. vt dicit idem. vnde si bec me-
dulla in spina dorsali ab aliqua causa fuerit im-
pedita siue lesa/virtus animalis ledit et i suis
actionibus impeditur. sicut et quando cerebrum
leditur vnde et animal lesa nucha de facili mori-
tur. ppter qd natura fecit ossa spodia dura et
neruosa. et insuper acuta et spinosa. ppter ma-
iorem immedulle defensionem et ppter faciliorem
resistentiam et repulsam iniurie. s. inferentis le-
sionem. Est autem cutis dorsali sine pellicula spissior
et durior qm in ceteris partibus animalis. et hoc p-
pter causam supradictam. Patitur autem dorsus
multa ab interiori et ab exteriori. quia exterius
patitur verberationem/excoriationem et multi-
plicem lesionem. Intrinsecus autem patitur ner-
uorum contractionem humorum nimiam reple-
tionem/viam et meatuum spirituum opilationem
puncturam et horripilationem et multiplicis gut-
ture infestationem.

Pectus est ossea pars et superior in-
ter mammillas et pulpas. et ideo pe-
ctus est dicta quia est primum inter
partes eminentes mammillarum. vt dicit **Plido.**
Secundum vero **Plido. et constan.** Pectoris
fundamentum est infra dorsum positum cuius ma-
gna est concavitas vt intra posita custodiat et
cor ac pulmonem cum alijs hinc membris spualibus
pregat et defendat. Magnitudo autem conca-
uitatis pectoris fuit necessaria et utilis vt pul-
mo huc et illuc possit dilatari ad refrigerandum
calidum fumum cordis. fuit autem osseus et ner-
uosus ppter maiorem fortitudinem et fortio-
rem vitalium defensionem in quibusdam pel-
liculis interioribus cum quadam pinguedine
circudatur interiori et munitur ppter caloris na-
talis fomentum et conseruationem et frigiditatis
ossium pectoris et thoracis mitigationem.
Sunt autem in pectore secundum constan. due
concauitates ad se inuicem quibusdam pellicu-
lis separte. et fuit hec diuisio necessaria. vt si fla-
tus pectoris in vna parte casu aliquo amittere-
tur/in altera parte concauitatis ad vite anima-
lis custodiam seruari. qd si vtraque concauitas i-
firmaretur anhelitu interduso de facili moreret
Item pectoris pelliculis cor et pulmo colligantur
et ne de suo loco exeant inuoluuntur. vt dicit
constan. li. ij. c. xv. Est igitur pectus mamilla-
rum fundamentum. et hoc non solum ppter orna-
tum/verum etiam ppter necessarium pectoris su-

nementum. Nam sua carnositate cooperiunt/
et eius osseam frigiditatem temperantes ad ex-
trinsecam lesionem acris frigida prestant et defen-
dunt. nobile itaque membrum est pectus humanum
quia sedes sapientie est et domicilium caloris
vitalis et vigoris. quo bene disposito cum suis
contibus atque sano corporis totius vigor in suis
actionibus confortat et econuerso. Vnde pecto-
re corporis compago deterioratur. Patitur autem
pectus multipliciter. quandoque a nimia frigi-
ditate costringente nervos et ligamenta thora-
cis percutiuntur et in suis effectibus impediuntur
et aliquando ex nimia caliditate et siccitate sub-
stantialem eis humorem consumente et nervos
pectoris contrahente. vt patet in pituitis et terti-
a caliditate nimio presumptio. quandoque et nimia
humiditate sanguinea vel flegmatica meatus
pectoris infundente et replente. vnde et quando-
que sequitur suffocatio et quandoque phreaticitas et vo-
cis ablatio. vt dicit constan. quandoque ex hu-
more corrupto in pelliculis pectoris collecto.
vnde et pectus apostemat et impeditur anhe-
litus et animal aliquoties suffocatur. aliquan-
do patitur ex colligantia aliorum membrorum
que leduntur. Nam gutture lesa/aut pulmonis
aut stomacho/necesse est vt pectus doleat et pati-
tur. **Plido** autem sunt passiones pectoris peri-
culose et precipue interiores ppter cordis vbi est
sedes vite vicinitatem. vnde magis leditur mo-
dica punctura interiori in pectore qm vulnus
maximum exteriori in brachio vel in aure. variat
etiam dispositio pectoris in bobus et in volati-
libus. vt dicit aristoteles. Nam homines habent pe-
ctus latum et aliquantulum a dextris sinistris
elevantur in medio. et ipsa eleuatio signum est
animositatis et virtutis. et nullum animal ha-
bet mammillas in pectore preter homines et
elephantes. vt dicit aristoteles. lib. ij. Animalia enim
vbera habent aut in latere aut in ventre. vt por-
ci/canes/asini/vacce/atque oues. sicut dicit idem
Plures fetus generant animalia habentia vbe-
ra in ventre. vt patet in canibus et in porcis qd
illa que in pectore habent. vt patet in homine
et elephante qui nunquam generant nisi vnum
fetus. vt dicit idem lib. v. **Quos** autem gene-
raliter habent pectus acutum et maxime aves
prede que sunt curui rostri et acuti unguis et mo-
dice carnis/ac boni volatus et acuti visus.
Quonia vident abum suum a remotis valde.
et ideo tales aves eleuant se in aere valde alte
plusquam alia volatilia. et hoc ppter predictam
causam. sicut dicit aristoteles. lib. ij. **Quas** autem
pectoris in talibus auibus animositatis et ge-
nerositatis est indicium. vt dicit **Plido**. de accipi etc.

De partibus hūa corpo.

Magis autem inquit animosus pectore q̄ ro-
stro vel vngue accipiter armatus. et ideo accipi-
ter est animosus pectore in aere percutit et deij-
cit predam suam.

Mammilla enim a rotunditate est de-
rita. maso enim grece rotundum di-
citur latine. ut dicit Galieno. Papi-
la vero dicitur caput mamille q̄ infans suggit
labijs et apprehendit et dicitur papilla. q̄ a pue-
ro tangitur et palpat. Dicuntur autem mammi-
le vera quasi lacte vera vel quia lactis hūo-
re in more vris sit plena. Nam post partum si
sanguis nondū fuerit pueri nutrimento cōsum-
ptus/naturali meatu fuit in mamilis. et earū
virtute albescens lactis recipit qualitatem. ut
dicit Galieno. Secundum constan. autem mamil-
le de glandulosa substantia sunt cōposite. carne
salicis molli et alba sicut lactis est natura. Sūt
autem vene et arterie glandulose in substantia
mammillarum intermixte/p quas diffundit san-
guis cum spiritu ad mamilas. sunt autē mam-
mille in pectore posite ut cordi essent vicine. ut
p caloris cordis decoctionem sanguis in natu-
ram lactis facilius cōuertatur. Nam sanguis
p concavam venā ad cor veniens et p̄inde ad
pectus tendēs. tandem ad mamilas pene-
trat et in eay carne spongiosa in naturā lacte-
am ut caloris se trāsmutat. caro enī ipsius mā-
mille carnea est et cauemosa. porosa. s. ut spō-
gia. unde ad generationē lactis est apta ad cu-
iustibet nutrimentū pueri. habet autē mammil-
la hoc propriū ut dicitur sup amphous. q̄ mu-
licum (que facere sunt abortiuū) mamille
exmolescūt ut dicit hypocras. Item idē si de-
tra māmā mulieris postq̄ geminos conceptis
emolliet masculus abortiuus fit. si vero sin-
stra femina abortiabitur. et si utraq̄ vterq̄ fet-
us parietur abortiuū. cuius rationem assignat ga-
lie. in cōmen. Dicit enim q̄ gracilitas mammil-
le paucitatem lactis signat. unde cum infans
debitum nō habeat nutrimentum/necesse est ut
abortiat ipse fetus. Item idē hypocras ibi-
dem. mulieribus in quibus sanguis superfluus
cōuertitur ad mamilas/ infantiam futuram
signat cuius rano est secundus galie. q̄ cum san-
guis calidus et superfluus vel feminis ad mam-
millas fluxerit si p̄ nimietate sui et caloris ex-
cessu nō poterit in lac mutari in fumositatē aci-
tam resolutus/caput perit. et sic in saniam pro-
pter perturbationem cerebri generat et inducit.
Item idē in eodem. mulier menstrua si volu-
erit retinere siccā maiorem. i. ventosam debet
apponere ad mamilam. i. sub mamilam ve-
nis de matrice ascendētib. ut dicit galie. p.

attractionem enim ventositatis sanguis super-
fluus attrahitur ad mamilas/ et sic inferior flu-
tus menstrui minoratur. sicut idem recitat ga-
lie. Item in eodem. si mulieri habenti in vtero
lac multū fluxerit/et mamilis fetum debiles si-
gnat. Si vero fuerint vbera dura/sanū signat
esse fetum. Ideo enim nō dimminuitur lac. q̄ fe-
tus debilis ad accipiendus et cōuertendus in
suū nutrimentum. unde nimia fluxibilitas mā-
millarum corruptionis fetus et imperfectionis
signum est ut dicit galie. Si vero fuerint medi-
ocriter dura/sanitatem fetus designat. Nimia
enim mamilarum gracilitas et macilentia p̄
conceptum/fetum esse debilem signat et corru-
ptum. nam signum est q̄ subsequi debeat ab-
ortiuum ut dicit idē. Item si impregnatio fu-
erit masculi/apparebit dextra māmilla maior
sinistra. si vero fuerit femine/erit sinistra maior
et hoc primo apparet quando fetus incipit se
mouere. ut dicit aristo. lib. xix. Item sicut di-
cit idē. sepe ex lactis multitudine et coagula-
tione mamille nimis indurescunt et si supercre-
uerit pilus aliq̄s tempe indurationis/ accidit
infirmitas magna et dicitur pilosa. nec cessa-
bit dolo: quousq̄ exeat putredo sicut ibidem
dicit eri. Item dicit idē li. vi. q̄ animalia mul-
torum vbera/multora sunt filiorum. et habēt
vbera a parte inferiori diffusa. ut patet in cani-
cula et in porca. et cum parit porca/dat primo
filio suo primam mamilam/ secūdo secundam
et sic de alijs. Animalia enim pauca vbera ha-
bentia paucos habēt filios. ut mulier et elephā-
ntissa/que habent vbera anteriora in pectore col-
locata. Māmilla igitur est mēbrum nutrimen-
to fetus necessarium sanguinis menstrualis ad
generationem lactis susceptiuum/et suscepti sā-
guinis impuri depuratiuus/digestiuū/immu-
tatiuus/de albatuū/dulcoratiuus/inspissā-
tiuū/pectoris et cordis defensiuus. fetus et eta-
tis discretuum corruptionis menstrualis/vel
monstratiuus/rotundū/oblongum/nerosum
carnosum/parvulorum dentibus expositum/
cauemosum/seu porosum.

Pulmo cordis est flabellus a pene-
tratio greco. In pulmōe enī neu-
ma. i. spūs qui stando et agitando
aerem recipit et emittit. Vel dicitur pulmo quia
palpat se aperiēdo ut flatū capiat et smigen-
do emittat. unde in cōtinuo motu est inspiran-
do et respirando. ut dicit Galieno. Est autē pulmo
de molli carne et aerea creatus/spume coagula-
te similis. (ut dicit constan.) aut iuuamētū
est/ut cor vndiq̄ circūdet/et aerē frigidū ad sui
templum admissit. et est etiaz pulmo inslan-

Spirita & vocis spiritus fuit necessarius ppter
 cor/ vt p attractionem aeris refrigeraret & p
 constrictionem fumosa supfluitas expelleretur
 & ideo pulmo inter cor & guttur est medius/ ne
 subito ad cor aer impet/ vt p aere receptu
 temperet. Est itaq pulmo quedam celle simi/
 litudo seruans aerem frigidu ad cordis feuo
 rem mitigandu/ vt calidu ad voce necessariu. si
 & ad flatu sine cui pulmo vocis formari no pot
 neq anhelat/ vt dicit aristo. lib. xij. ppter pre
 diatas ergo cas caro pulmonis mollis est & le
 uis ac concaua vt de faali mutet aerem in natu
 ram sui/ vt sic vitalis spūs faalius transeat in
 ventriculo cordis ad cōseruationem vite anima
 lis & est generalis vt dicit aristo. q omē animal
 anhelans habet pulmonem. & omnia anima
 lia ambulātia anhelant. & quedaz animalia a
 quosa anhelant. vt delpbini. **I**tem omē ani
 mal generans habet nigrum pulmonem & est
 multi sanguinis ppter calorem nature. **P**ul
 mo vero animalis ouantis est paruus. & sicus
 et potest inflare & tumescere. vt dicit aristo. & sic
 dicit idem lib. xij. **Q**uedam animalia no ba
 bent pulmonē/ sed brancas loco pulmonis.
Item idē lib. xvi. **O**mne animal habēs pulmo
 nem est calidius animali carente pulmone. aial
 enim habēs pulmonem/ multū sanguineū est
 respectu animalis no habentis. patitur aut pul
 mo multipliciter. quādoqz eni ex humore reu
 matante ad canales pulmonis. & tūc varie ge
 nerantur passiones scōm varias humorum ad
 pulmonis picipia fluxiones. sicut sūt squā
 tia/ pnsis/ tussis/ raucedo/ aspitās vocis & con
 similia. **Q**uādoqz patitur ex coadunatiōe hu
 moris in pānis pulmonis vñd fit pnsis & alte
 borēnde passiones. vt patet in sanguinem et
 sanem excreantibus. vt dicit constan. **I**tem ali
 quando patitur ex pprie substantie vlceraōe
 & hoc accidit ex acumine humois ad pulmōis
 substantiam defluentis. talis passio no de faali
 curatur. qz cum ex humoris acumine/ substantia
 pulmonis fuerit vlceraa ppter ipsius pulmo
 nis tenacitūdinē & motus cōtinuationem non
 de faali solidatur. vñd & tūc aer attractus p
 foramen vlceraatum de faali euāescit. vñd &
 ad tempiem caloris cordis no sufficit/ quin po
 tius ppter acis attracti paruitatez cor in se pe
 nitus marcescat. **I**tem dicit aristo. lib. xij. Ani
 mal si anhelauerit in comedendo cadit aliquid
 ex abo in canalem pulmonis/ & tūc accidit al
 mali tussis & strangulatio. **N**az tussis nihil ali
 ud est nisi motus animate virtutis ad expellen
 dum superflua circa spūs instrumenta. vt dicit
 constan. recollige igitur breuiter ex predictis q

pulmo proprium est cordis instrumentum qd
 cor refrigerat/ subnilitate suē substantie aerem
 attractum alcatat & immutat. vocem format/ a
 motu nequa qd cessat. qz constringit se mutuo &
 dilatat aerem ad supplementum caloris i suis
 folliculis & poris referuat. vñd tād iū pot viue
 re animal sub aqua sine suffocatiōe/ qd diu po
 test recollectum acē retinere. sui motus cōtinui
 tare aerem amouet & deponit vel depurat spiri
 tu vitali continuum nutrimentuz administrat
 cor ab instrumentis sensibilibus separat/ bñō
 rem spumofum generat. cordis substantiaz la
 teraliter circūdat quando aliqua occasiōe pa
 titur. mortem accelerat/ quia actionem virtutis
 vitalis impedit in corde & turbat. **D**e conca
 uitate dicit constan. per ordinem.

Omne sollicitudo & scientie causa i
 eo manet quod quidem pulmoni
 est nimis. vt cum ira accenditur humidu pulmo
 nis remedio temperet. **I**n medio cor animalis
 positum est vt ad omnia corpis membra vitas
 influat atqz motum vt dicit **I**sido. **E**st autem
 cor scōm constan. substantia quedam carneal
 villosa/ dura/ oblonga/ & rotunda. **I**nit autēz
 cor concauū propter caloris cōseruationem.
Est enim cor totius corporis fundamentum.
 fuit autem villosuz/ vt faalius dilatando & cō
 stringendo se moueretur. fuit & durum ne defa
 ali lederetur. fuit etiam rotundum/ vt maior
 abundantia spirituum in eo reperiretur. fuit &
 oblongum/ vel in forma pircum vel pircum.
 s. vt tendens in acutum vt actio coloris natura
 lis semper in conum tendens fortior redderet.
 ponitur autem substantia cordis inter ambas
 concauitates pectoris in medio ipsius anima
 lis. vt a corde quasi a centro ad circūferentiam
 totius corporis spūs vitalis differret. **C**aput
 autem cordis q acutum dicitur in sinistra pre
 humidu corporis collocatur. & quia in hac pre
 cordis acuta plus viger & in habilitat spūs vi
 talis/ ideo in sinistro brachio pulsus fortissi
 mus inuenitur. vergit autem cor ad sinistram
 partem hominis vt ipsius calore frigiditas si
 nistre partis temperetur. **D**abet autem cor du
 as concauitates scilicet sinistram quem acumi
 ne tendit & dextram/ que intra subsistit. **E**t hec
 concauitates ventriculi cordis nuncupantur.
 & inter istos duos ventriculos est vñd forame
 quod a quibusdam vena vel via concaua nūc
 upatur. hoc foramen contra dextram partem ē
 latū. & tra sinistra vero parte strictum. & hoc fuit
 necessarium. vt sanguis a dextro ventriculo

Impet quid sit

39
De partibus hūi a corpo.

ad sinistru veniens subtiliaretur / et sic facilius
spūs vitalis in sinistro ventriculo generaretur.
Dicit enī aug. in li. de differentiis spiritus et ani-
me q̄ in dextro ventriculo cordis plus est de sā-
guine q̄ de spiritu in sinistro vero eōuerso. qz
ibi spiritus vitalis generatur. ad viuificandum
aīal p̄ quasdam arterias diffusus vndiq̄ dila-
tatur. Sinistra enī pars cordis duplex habet
foramen. vñū intra arterias vene que portant
sanguinem a corde ad pulmonē. Alterum fora-
men est vnde erit arteria maior que ē forma ar-
teriarum et totius corporis p̄ quā pulsus i cor-
de generatur. potissime in parte sinistra p̄pter
causam supradictam. Similiter pars dextra
duo habet foramina. vñū intra venam que di-
citur concaua portans ab eparte sanguinem in
dextram cordis concauitatem. De altero vero
erit vena arterie vt nutriat pulmonem. coope-
riuntur autem foramina quibusdam pellucis
que aperiantur / sanguinem a corde in spiritus
emittendo. dein d̄ claudunt reditū p̄hibendo
p̄ humido. In vtroq̄ autem cordis ventricu-
lo est frustulum quoddam ceterus / quod auric-
ule assimilatur et hec duo frustra cordis auricu-
le nūcūpanantur / in quibus vene et arterie radica-
ntur et solidant. Dabet autem cor in sua latitu-
dine quedam ossa cartilaginosa / que cordis se-
des appellantur. Erant autem cor quidā pā-
niculus qui dicitur esse capsula cordis. et hic cū
pāniculus pectoris cōsolidatur / hic pannicul^o
non nimis p̄pe cordi iungitur / ne forte ei^o mo-
tus impediretur qui cordi fuit necessarius vt ef-
fet fundamentum caloris naturalis vnde aīal
generetur (huicq̄ constan. li. iij. c. xxi.) Dicit
aut̄ aristo. li. i. q̄ nō est membrum in quo sit sā-
guis ita infusus / sicut in corde. Sanguis enim
in pulmone est fixus / sed cordi fixus est. Item
idem enim cor positum est in omni aīali in me-
dio pectoris preterquam in homine. qz cor ho-
minis declinat ad partem sinistram. pars autē
acuta cordis dedinat ad interius pectoris i om-
nibus aīalibus preterq̄ in piscibus qz pars
acuta in istis ad partem capitis dependet i lo-
co cōiunctionis brancorum. Item in eodez di-
citur q̄ omne animal habēs sanguinem habet
epar et cor. Item idem li. iij. In corde enī prin-
cipium venarū et prima virtus creans sangui-
nem / et eius sanguis est mūdus / dānis / calid^o
et maioris sensus et cōueniens intellectui. Itē
in eodem. Principium sensus animalis est in
corde. et in corde sunt sensus continui. Et in. xij
lib. dicitur. Cor ponitur in anteriori pectoris
et in medio. quia principium vite / et omnis mo-
tus et omnis sensus in eo est. Sensus autem et

motus non sunt nisi in anteriori parte cordis.
et propter hoc distinguitur medium et vltimum
et antecūsum primo vadit ad interiorius cordis.
Natura autem creationis cordis est ex venis.
quia ex genere venarum et situs cordis est con-
ueniens. quoniam est positum in loco superio-
ri et in anteriori. quia nobilior ordinatur in lo-
co nobiliori naturaliter. Cor autem inter om-
nia alia membra nobilissimum est / et ideo po-
situm est in medio corporis quo indiget neces-
sario. quia animalium est completum. nec
est aliquod membrum ita necessarium ad vitā
sicut cor. vnde corde leso non vivit animal. Et
ideo corpus cordis est in medio. et creatio eius
est in corpore spisso et naturaliter concauo quo-
niam principium venarū est ex eo et concauū
ad recipiendum sanguinem. spissum autē ad cu-
stodiendum principium motus. et in nullo mē-
bro est sanguis sine venis / nisi in corde tantus
quia erit sanguis a corde et vadit in venas / et
non venit sanguis ad cor ex alio loco / quoniam
cor est fons et principium sanguinis et primus
membrum habens sanguines. sicut manifesta-
tur in artho. quoniam creatio cordis appa-
ret primo sanguinea. et est principium motuū
delectabilem et offensibilem et vniuersaliter
motus cuiuslibet sensus ex eo incipit et ad eū
revertit. et eius virtus expenditur ad omnia mē-
bra secundum vnum modum. In aliquibus au-
tem aīalibus inuenitur os in corde. vt in equo
et ceruo. et in hōi animalibus magni cordis
vnde ponit os in corde p̄pter sustentamentū
eius. sicut ossa ponuntur in membris alijs et in
corde animalium magni cordis sunt tres ven-
triculi. et in corde parui corporis sunt duo / ideo
debet esse in corde animalis venter. quoniam
cor debet esse locus receptionis sanguinis pu-
ri et temperati in quantitate et qualitate. et est
valde calidus et humidus q̄ cor est. quia cor ē
membrum in quo est prima virt^o (huicq̄ ari-
sto. lib. iij. vbi multa dicuntur de hac materia
Item idem libro decimo sexto. scilicet q̄ cor
animalis debet esse completum. Propter
hoc creatur cor prius et propter calorem cordis
et entum venarum ex eo / posuit natura mēbrū
frigidum et opposito cordis scilicet cerebrum
et propter hoc creatur caput in generatione p̄
creationem cordis. contingit autem cor pari vlt^o
ex aliorum membrorum cōligantia. vt dicit cō-
stan. vel ex propria disparantia. Si enim in
corde dominatur excedens caliditas / ebullit sā-
guis cordis et agitur / et vitalis spiritus ledi-
tur. Si vero nimia frigiditate cor constringi-
tur / congelatur sanguis vnde et mors sequitur

Quando gressa patitur ex aliquo apostemate
capsulam eius insufficere. tunc aial no diu vivit
Item accidit cordi tremor & hoc ex humiditate
te aquosa in pelliculis cordis dispersa / que de
bita eius impedit dilatatione & constrictionem.
vnde vidit infirmo qd cor de loco ad locum mo
ueatur. Item accidit ei defectio ex spiritu vel
vires spalis dissolutionis / & spiritu eua
poratione. & hoc contingit ex nimia repletio vir
tutem aggranare & confundente. aut ex nimia in
anitione virtutem dissolvente. sicut patet i car
diacis & in quibusda post nimia sudores / siue
nimis acutam ponone. Item panf aliqñ ex fu
mositate aliq corrupta & venenosa ad cor pene
trante & cordis meatus corripente. vnd mors
sequitur indilate. Item qñq patitur de vene
co cauc opilatione. vnde & sanguis nutritio
cordis & vitalis spūs denegatur. his & alijs
modis cor patitur vt dicit cōstan. li. ix. c. xiiij.

Cordis virtus
opulenta

Dicit ad hec galie. in tigni. qd virtus & comple
tio cordis ostendit per hec signa. s. p magnitu
dinem respirations & velocitatem pulsus & fre
quentia eius. per vilitatem & festina actione
per iram / audaciam / & furorem. p amplitudine
pectoris eius pilositate. hec omnia calore do
minantem in corde signant. cōtra vero signa cō
traria designat eius contrarietatem. super quem
loca dicit baly. in cōmen. qd cor in homine se hz
ad modum radice in arbore. arteria nasces ex
sinistro ventriculo cordis / similis est trunco / vt
trunco arboris que elongata a corde ramificat
in duas partes / quarū vna tendit sursum alia
deorsum. & ille ramificans & diuidens ad mo
dum virge ex ramis p totum corp⁹ vsq ad arte
rias capillares sperfas in cute. & quando dila
tatur cor / dilatantur omēs arterie siml. & qñ cō
stringit / ostingunt & ipse sit. & per dilatationes
earum attrahitur aer frigidus extenouibus cor
dis ad interiora eius. & in constrictione expam
tur villosi funus in generans & extrahit ipsum
ad exteriora. & p hoc eius calor euantat. & per
eius euantatione eius completio adequatur.
& vt ait idem. virtus motua que est fixa in cor
de cum p arterias ad vnā quamq partem
corp⁹is & desent vnicuiq ppriam vitam & p
prium calorem vitalem seruit enim pectus cor
di se apenendo / & frigiduz aerem attrahendo
& se elaudendo ac fumo suz vaporem generatū
in corde expellendo. vnde si pectus & arteria &
alia vitalia instrumenta fuerint salua obediūt
virtutes in operationibus suis & quādo sunt i
firma non obediunt. vnd bonitas vel malicia
subministrantium organoz. pmouet vel im
pedit cor ad suas pagedas actiones. Vnde

quando cor est forte & habet membra sibi obe
dientia / bene dilatando & constringendo se ha
bentia / foris pcedit a corde respiratio / foris
pulsus / & foris operatio fm bonitatem orga
ni et virtutis. quando vero virtus est debilis &
remissa / nō potest extendere arterias in omnes
dimensiones. vnde sequitur minor respiratio
& minor pulsus. Item ibidem si cor fuerit ni
mis frigidum & nimis humidum / erit pulsus
mollis / & erit homo priuatus vilitate & auda
da timidus atq piger. & a pilis in pectore nu
dus ppter vapores fumosi vnde generantur
pili panatatem. Si vero fuerit cor nimis sicca
& frigidum / facit pulsus asperum / durum / et
paruum. & respiratio acns tarda rara / maxime
si pectus paruum fuerit atq stercum. hucusq
baly. super regni. galie. Et hec sufficiant.

Anbelitus cordis & pulmonis ē mo
tus ppter attractionem frigidī ae
ris ad temperamentum imitari calo
ris cum eius expulsiōe generatus. Cor enim
nullo modo carentiam attrahendi aeris pati
potest. Si enim per modicum spacium ab at
tractione aeris quiesceret / ledetetur vel defice
ret anbelitus. ergo contrarios habet motus. qz
dilatando pulmonem aerem trahit / & constrin
gendo expellit. Anbelitus itaqz est calorū cor
dis per attractionem aeris temperatius et ex
pellendo vaporem fumosum eiusdem purga
tionis. Est autem vitalis spiritus et animalis
numtius. Item fortitudine vel debilitate cō
sistentie spiritualium ostensiuus sicut superius
de pulmonis proprietatibus dictum est. Itēz
in anbelando plus de spiritu attrahitur qd ex
pellatur. pars enim non modica transit in vita
lis spiritus nutrimentum. infra eum pulmo
nem recipit & tandiu animal sine suffocatione
vixit / qd diu inter instrumenta anbelitus spūs se
conducit. Item patientibus instrumentis an
belitus spiritus corumpitur / & secundum qua
litatem organi patientis immutatur. vt dicit cō
stan. Pantur autem anbelitus quandoqz ex d
fectu virtutis mouentis neruos & regentis. qñ
qz ex conlipatione instrumentorum spirit⁹ que
prouenit ex grossis humoib⁹. vel ex grossa vti
tositate / vnam anbelitus opilone. vel ex aliquo
apostemate pulmonis / pāncalcos cordis ag
grauante. siue ex nimio calore cordis & pulmo
nis sedstantie dominantis ex quibus omnib⁹
debilis redditur anbelitus / atqz rarus. Si
autē fuerit velox & pūus calorem alienū signat
que virtute suffocat & vincit. potissime si tactus
fuerit calid⁹ & sitis siue ligue ceticato subsqz

De partibus huma. corpo.

anbelius nō pūis & frigidus in peracū febribus signū mortis est. eius autē tarditas defectum hūmōis designat expulsiōe / frigiditas nō extincionem signat caloris naturalis / & defectum hūmōis in substantia cordis & infirmitas spiritalis. Item immutat anbelius ex mēbroz in tenoz vti corruptione. vt patet in leprosis in quibus anbelius feridus est & corruptus & acū vicini corruptiūus. vñ talis flama soler eē appropinquantiū corruptiūus & infectiūus. In ficit. n. acem vicinū. & reddit corruptibilem sicut sibilus reguli flando acem corrupit. & quies volantes inficit. vt dicit Auicē. & pstan.

Stomachus grece os dī eo qd sit boſtium ventri. & ipse abuz recipiat atq; ad intestina tranſmittat. vt dicit Galieno. Est autē stomachus scdm pstan. rotundus & oblongus. concavus. interius asper. in fundo villosus & carnosus duo habens orificia. vnū inferius. alterum superius. Est autē asper & villosus vt abū receptū melius retinere possit. Nā si esset lubricus & in superficie planus / ex sua lubricitate abuz exiret indigestus. Est autē carnosus in fundo vt digestio confortaret. carne bz calidam & humidā ex quibus q̄litate maxime viget digestio in corpe animalis. Rostundus autē est vt capacitare abum recipere ampliorē. Preterea si alterius esset figure. scilicet triangularis vel bñōi. humores in eo mali de facili ad putredinē colligerent. cū talis forma non posset a superfluis ppter angulos desiccari.

Oblongus est ne nimia rotunditate sua spūalia opprimeret / vt tanto facilius cū superioribus & inferioribus iungeret. Preterea stomachus & p̄cipue humanus in pte superiorē est stricus / in inferiorē nō latus. & h̄ fuit necessariū. qz cū bz ceteris animalibus sit erectior / abuz ei ad inferiora sp̄ descendit. & ideo vtilis fuit eius in fenoz latitudo vt in eo recipi posset abū multitudine. Item nervosus est ppter maiorem sensibilitatis receptibilitatem & appetitus vigorem. epate etiam circumdatur vt ei maior calor ad aboz decoctionem ab epate ministraretur. Epar. n. in suis quinque sustulis stomachū circumcingit / & ei calorem tribuens succositate & humorem vñ sanguis generat p̄ quasdam venas q̄s epaticas media vocat / recipit. in fortiori caloris actione in sanguinē mutat & conuertit. Ad hec dicit constant. qd si stomachus fuerit substantialis calidus / abos grossos bñ digerit / delicatos nō p̄sumit. & plus degerit q̄ appetit & ppter similitudinem abos calidos maxime querit. nec famem sustinere pot. Frigidus nō stomachus grossi abū non est bñ dige

stius & ex eis cito gratat / & eos cito mutat in humores acidos & corruptos. Stomachus vero sicus cito sinit nec par aque sufficit. que si supflua fuerit / rugitum in ventre facit siccū qd si fuerit humidus stomachus nō sinit / humidā abū appetit / sed par digerit. bucusq; pstan. li. bzo. i. c. xiiij. Accidit autē stomacho (vt dicit idē li. i. c. xvi.) diuerse passionēs. scz mala digestio / fumositas / diarria / vomitus / singultus / inflatio / natura / & hec diuersis accidit causis. quia qñz ex mala p̄pletionē / qñz ex nimia inanitione. qñz ex nimia repletionē. qñz ex nimio humoz acumine. qñz ex cordis purefactione. qñz ex hūmōis p̄tentiū defectiōe. qñz ex abū q̄litate. que si sit pungitū / stomachus pungit / & ad excundū p̄pellit / acū viscosus lubricat / & sic defacili egredit. qñz ex hūmōis expulsiue nimie debilitate non solū ex se patit / vep̄ etiam ex alioz mēbroz colligantia & vicinitate. Stomachus. n. est totius corpis p̄tantiā / & singulis mēbr̄ p̄t expedire administrans necessitati. vt dicit pstan.

Epar siue secur nōmē bz / eo qd ignis i eo sedem bz / qui vsq; ad cerebrū subuolat. & deinde ad oculos. & ceteros sensus & mēbra se diffundit. & calore suo succū sibi attractū in sanguinē trāsmutat. qd ad vñ pascendi / nutriendiq; corpus sit mēbris administrat. vñ epar dī / quia talia mēbra pascit. In iecore ē sedes voluptatē & concupiscēte cuius extremitates fibre vocant. qz sūt q̄ lingue emittentes / & stomachū amplectētes / calorē ad aboz digestionem exhibētēs. & dicunt fibre / qz ab arboribus ad aras p̄bebi deferebant. quibus oblat & succensis & responsa dabant. bucusq; pstan. Est autē epar. (vt dicit pstan.) mēbroz cauū / calidū & lubricosū in dextro latere aialis collocatū stomacho suppositū. vt suo calore p̄mam iuuet digestionē. Est etiā sanguineū & in colore rubicundū. qz succositas eius nimia caliditate in humore sanguineū ē trāsuersa. aliquid quantū etiā est dup. ne de facili ledat. variatur. n. epar in boibus in q̄tate & p̄tium multitudine. qz in boibus ē maior q̄ in alijs bestijs eiusdem quantitatē. numerus p̄tū eius in quibusdā est duplex / & h̄ ad minus. in quibusdā triplex / vel q̄druplex / vel ad maximū q̄nuplex inuenit. Lata autē epas p̄cavitare p̄gredit q̄ dā vena / q̄ a mediā porta nuncupat. & h̄ an / quā creat in q̄nq; diuidit venulas. q̄nq; p̄t epas intrantes. epar. n. succositate p̄me digestionis p̄ quasdā venas i sua p̄cavitare attrahit & p̄ calorē naturalis ebullitiōe celebrata dige

stione scda in massam sanguineā & quatuor hu-
 morū naturā puerit. qd̄ .n. calidū & humidū
 trāsīt in naturā sanguis & receptaculū sūt ve-
 ne. qd̄ aut̄ calidū & sicū est / in naturā colere. &
 ppriū receptaculū ē scistula fellis. qd̄ nō frigi-
 dum est & sicū / in naturā cedit melacolie. cui
 ppriū receptaculū est scistula splenis. qd̄ est
 liquidū & aquosū / in humorē transt̄ flegmat̄.
 cuius receptaculū ppriū est pulmo. Ex quo pz
 q̄ epar naturalis h̄tus est pncipiū fidamētū
 p̄ime digestionis in stomacho maximū iuuā /
 mentū. scd̄ nō digestionis in substātie sue cō-
 cauitate est p̄fectū / puri ab ipuro sepatū sin-
 gulis mēbris nutrimentū transmissiū / amorū
 veneret exercitām / diuersa passionū receptū
 Part̄. n. q̄nq; ex nimia caloris intensiōe. vñ
 & pot̄ apeririū interius / ex quoq; aptiōe h̄-
 tus euāescens remissius opat̄. q̄nq; ex nimia
 frigiditate p̄uersionē attrāte succositat̄ in na-
 turam sanguineā impediēte. & ex h̄ p̄tingit se-
 pillime bydropisim ḡnari / cū bydropisim ni-
 bil aliud sit fm̄ p̄bm̄ nisi error h̄tus digestiue
 in epar̄ p̄cauitate. hac. n. h̄tute errante & in sua
 opatione deficiente / necesse est sanguinē corū
 pi / quo indigesto corp̄ qd̄ inde nutr̄ / intume-
 scendo extendit̄. vñ & bydropisim generat̄. Itē
 part̄ epar̄ ex substātie sue mala p̄plexione. &
 h̄ fm̄ humorū quatuor distēpanciā in ip̄ius es-
 sentia d̄stantē. Item part̄ ex viāz eius opila-
 tiōe. p̄tingit. n. sepe humorē grossū & viscosū
 in venis epar̄is adunari vñ cū sanguis claus̄
 exte nō pot̄ cā est p̄strictionis & opilationis.
 Item etiā accidit ex nimio calore humorē san-
 guineū deficcante & substātiā venaz̄ epar̄is
 h̄tute q̄ non pot̄ sanguis libere se diffundere
 ad alia mēbra corp̄is nutrēnda. h̄ idem aliq̄
 pot̄ p̄tingere ex nimia frigiditate humores cō-
 gelāte. & meatus epar̄is p̄stringente. & ad omia
 mēbra nutrēnda discursū sanguis p̄hibente.
 Item idē accidit ex apostemate substātiā e-
 par̄is aggrauāte & putredinē in ip̄ius substā-
 tiā generāte. Itē idē accidit ex inclusa ventosi-
 tate pelliculas ip̄ius epar̄is extendēte & ex mem-
 broz̄ inordinatiōe dolorē & mortē inducen-
 te. Item sepe part̄ ex imoderato fluxu sangui-
 nis q̄ accidit ex venaz̄ ab ip̄o egrediētiū ap-
 tione. & h̄ p̄tingit vel ex nimio sanguis acumi-
 ne / vel ex nimia repletione vel ex debilitate vir-
 tutis retentue vel ex nimio exercitō & labore. (sicut di. p̄stanti.) adhuc de natura & signis cō-
 plexionis epar̄is dicit Galic. in regni. Signum
 epar̄is q̄n est calidū est amplitudo venaz̄ nō pul-
 santiū. sup̄ quē locū dicit baly. q̄n d̄nt̄ & vidē
 calor in epar̄e / sit epar̄ mai? & vena ei? maior

*Hydropisim quid sit
 fm̄ p̄bm̄*

dilatatur & magnificata ē. Magnificant om̄s
 vene nō pulsantes in oibus mēbris. & calescit
 sanguis & generat̄ aliq̄n ex ea colera citrina / &
 p̄ p̄cessum ep̄is post statū adolescentie adunē
 colera citrina & fit ex ea colera nigra. & diuēse
 q̄nq; ex tali colera accidit̄ passiones. aliq̄n aut̄
 nimio calorē epar̄is cordis resistit̄ frigiditas. nā
 a corde velut a membro superiore & nobiliore
 epar̄ in suis actionib? moderat̄. & h̄ idem dicit
 ansto. li. xiiij. vbi p̄ponit cor epar̄i tanq̄ p̄ncipi-
 um eius regim̄. Itē dicit Galic. q̄ frigiditas e-
 par̄is ex calore tempat̄. & signū frigiditatis & sic-
 citatis epar̄is / striaura est venaz̄ & pauca san-
 gumis. si cut̄ humiditatis eius dē signū ē molli-
 es venaz̄ & sanguinis multitudo. Itē idē di-
 baly. q̄ epar̄ ē fons humiditatis corp̄is. vnde
 cū sit radix humorū si fuerit epar̄ sicca. nō potē-
 rit aliq̄d mēbrum corpus p̄terere ad humorē
 vel humiditātē / vt eius possit resistere siccitati.
 Intendit̄ aut̄ & remittit̄ siccitas & humiditas
 epar̄is fm̄ cordis dispōz̄. Epar̄ ḡ est mēbrum
 nobile. & alteratione alterat̄ corpus & influit
 nutrimentū & h̄tutes nutrimentūas & in mēbra
 reliqua inferiora sine medio / ad superiora vero
 mediante corde fm̄ iudiciū Galic. Ecouerso aut̄
 ponit ansto. li. xiiij. q̄ cor facit oia p̄dicta medi-
 ante epar̄e. que aut̄ venoz̄ sit opinio / alioz̄ iu-
 dicio derelinquo. Et h̄ de epar̄is pp̄rietatib?
 dicta sufficiant.

Hic dicit̄ est eo q̄ sit folliculus gestans
 humorē ex d̄no colore rubeo amari-
 simū. vt dicit Galic. Est. n. scistula fel-
 lis quedā pellicula sup̄ gibbū epar̄is colloata.
 Et h̄z duos furculos. p̄vñū depoz̄at̄ colera ru-
 bea ad intestina / vt p̄ eā h̄tus expulsua p̄for-
 tetur / vt acumine suo intestina melius & facili-
 expurgent̄ p̄ aliū depoz̄at̄ colera ad stomachū
 vt sua caliditate h̄tute adiuuet̄ digestiūā. Est
 igit̄ fel mēbz̄ calidū & sicū / gibbo epar̄is suppo-
 sitū & ppriū colere rubeo receptaculū / & iu-
 uamētū ē vt sanguis a colera rubea mundifi-
 cetur. Sanguis. n. ex p̄ntia colere incendere /
 nisi infra scistulā fellis eius supfluitas locaret̄.
 Est aut̄ sua caliditate decoctionis abanorūz̄
 iuuamētū / sua subtilitate penetrat̄ / sua mor-
 dicatione & acumine pungit̄ / & intestinoz̄um
 corrosiū / & ad supflua ac fēda eijcēda exa-
 tium. Est etiā ex nimia calorē intensiōe ama-
 rissimū. & p̄ sui admixtionē dulcedinis sangui-
 nis imutat̄ (huicq; p̄stanti.) fm̄ ansto. li. xiiij.
 delphinus nō h̄z fel. Genus oim̄ volantiūz̄ /
 & oē gen? pisciū / & oē ouās h̄z fel / fm̄ magi-
 min? & forte erit in vñs subalub? extēsis ab e-
 par̄e vsq; ad intestinū. Itē vñ forat̄is crunt

De partibus huma. corpo.

feride. et forte erit fel in tali intestino et diversi-
ficatur. qz qñq in superiori qñz in medio. et qñz
in inferiori. et quidā volatilia hñt fel occultu
tum in intestino vt colūbe. et sturice et byru-
dines. Quedā habent fel magnū in epate. et
in vtre. et intestino sicut accipiter miluus. Et
aristo. li. iiii. a. qdā aialia nō habent fel oio. si-
cut equus et mulus. aqñus. et elephas. chame-
lus etiā nō hz fel distinctū s̄ hz venas puas i
qbus est fel. Item qdam boies hñt magnum
fel in epate et quidā nō. Et fel quoddā super-
fluū aggregatū sicut fer in venne. illo tñ super-
fluo vñ natura ad aliqd iuuamentū. In illis
autē qui hñt naturā epatē sanā et quoz sanguis
naturalit̄ est dulc. aut nō inuenit fel. aut si in-
uocitur. erit puū. et h in venis valde graalib?
et pp̄ hoc erit epatē coz qui carēt felle boni co-
loris et dulcius alijs. qñ autē bz aliqd aial fel
inuenit qd est sub felle valde dulce. Nā p colle-
ctionem fellis ad locū vñū. alie viane partes
reddunt dulciores. Fel etiā ex sue substantie
subtilitate et acimine. est grossoz humor inci-
siuū. et sua siccitate p̄sumptū. vñ in collis oca-
loz est necessariū ad visum clarificandū et acie-
dum et ad impedimentū spūs vitalis remouē-
dum. et maxime fel accipit et alioz volucz vi-
uentium et rapina. sicut in viatico. p̄stan. tāḡ
Ex feruore aut nimio. et ebullitione fellis hñt
ad epatē redeunt inficiat sanguis. qui infect⁹ ea-
que ad nutrimentū medroz transmittunt imu-
rat et inficit. et cuti croceū colorē. s. vel viridem
siue nigz supinduat. et passionis siḡ sunt ista
otius cozpis infectio. sitis adest. et or̄ amaritu-
do. dolor frontis. aurū tinnitū. vñna crocea cū
p̄sili spuma p̄tinuavomitū croce. Aliquā etiā
p̄tingit poros aistis et fellis opilari. vñ colera i
ficit ipm epatē. ac p̄siles inducit passionē. In
p̄stan. in viatico dicit. Quā partē. partē fellis
substantia. i. aistis. et deficit vtus ei? q̄ solz ab
epate mbeā colerē exbere. remanēte colera coz
sanguis. tingit et alterat. Idē etiā p̄tingit qñ a-
postema ē natū in vñs p̄ q̄s colera ad fel trāsit
vñ ad epatē rediēs. p̄ totū corp⁹ cū sanguine se
diffundit. qz si por⁹ inferior opilect. ascēdit ad
viā superiorē stomachi. vñ faeces fit amina. os
amay et sicca. in stōacho ardor et sif. vñna coz
egestione albescit. pp̄ elōgationē colere ab e-
pate et renib⁹. q̄ vñna solet tingi. Si nō por⁹
superior opilect. colera nngit inferiora et apparēt
siḡ. que ponib⁹ sūt p̄ria. vt idē dicit. p̄stan. Et h
de felle dicta sufficiat.

Splen ē dicitur a supplēdo. qz p̄t fini-
stram iecoz p̄ria supplet ne vacua ex-
steret. que quidē cāz n̄sus cē. p̄stimat. nā sple-

ne videmus felle irascimur. corde sapim⁹. iecre-
bro sentim⁹. iecore amam⁹. qbus p̄stātib⁹. Ita
num est aial et integz. vt dicit. p̄si. Et hñt p̄stan.
splē in sinistra p̄te colloca⁹. et forma naturalit̄
ē oblonga et par⁹ n̄sus stomachū p̄caua. et ver-
sus costas ē gibbosa. i. his duob⁹ loq̄ qbus dā
p̄aniculis colligata. Et dicit splē duas hñt ve-
nas p̄ quaz vñā colerā nigrā a sanguie epatē.
sibi attrahit p̄ aliā vñā quātū sufficiat. ad stoma-
chum trāsmittit vt ei appetit⁹ p̄fortet. Sple-
nis igit est iuuamentū vt i sinistra p̄te cozpis
fecū suppleat. et ex opposito ad p̄seruationē
stomachi iecoz n̄deat. vt pp̄ mundificationē
epatē sanguis feces sibi attrahat. et q̄tū ad ap-
petitū sufficiat. p̄fortationē stomachi trāsmittat.
Et igit substantia splenis rara et spongiosa. p̄
p̄t faciliore humorū seculenti attractionem et re-
missionē. et ē nigra. pp̄t melancolicę nature. et ē
receptaculū assimilationē. Et etiā a sinistris
in costas et stomachū posita. pp̄t sinistre p̄t
tempantā et infigidationē. ac pp̄t p̄seruandā
stomachi cui p̄iungit calefactionē. aliq̄tuluz ē
dura ne de facili ex q̄litate humorū seculenti p̄-
bar lesionē. Contigit autē splenē pati qñz ex vir-
tutis p̄tentue defectione. et h qñ nō sufficiat bu-
more ad se attrahere. vel attrahū ad locū aliū
destinare. Et qñz ex opilatione qñ. s. hūores
grossi et vicioli. in vñs splenis opilant et adu-
nant. vñ et ei⁹ acoēs impediunt. Et qñz ex ni-
mia humorū repletionē qz humores ad splenē
p̄fluentes pp̄t sui similitudinē attrahūt. et sus-
ficienter nō euacuat vñ inuisant et in p̄cauita-
te splenis indurant. intū. vt ipi⁹ splenis sub-
stantia crescere videat. sed hñt iniaz p̄pocant. si
splē sit magnus. coz⁹ marcescit. et si splē mar-
cescit. coz⁹ impinguet. vñ ipius splenis me-
diocritas. ad puritatē potius q̄ ad magnitudi-
nem tendēs. bonitatē p̄pletionis designat. vt
dicit p̄stan. li. ix. c. xxvii.

Viscera hñt p̄sido. inferiora dicunt p̄-
p̄te intestina. medris subdita et sub-
iecta vitalib⁹. q̄ quidē dicunt intestina
q̄i quodā interiori netu qdā familiarē reueren-
na. quedā sūt superiorū medroz culcitra. et cozū
dem quedā sunt necessaria instra. et dicunt vi-
scera q̄i vitalia. qz loq̄ vitalibus circa p̄cordia
lia vbi gignit vita. sunt interiorib⁹. circūfusa.
buculqz. p̄si. hñt p̄stan. autē intestina qdā sunt
medra interius mutuo se tenent. p̄caua rotun-
da p̄ vent⁹ longitudinē et latitudinē collocata
quoz p̄posito et substantia stomacho assilant.
Sūt aut nūero sex p̄ncipalia intestina. quoz
tria sūt subnlia. que sup⁹ sunt iūtra. et nā nō
sunt grossa et ab inferiori incipientia. Primum

intestinum trium subtiliu vocat duodenū. qz in sua lōgitudine fm mensurā cuiuslibet boia est. xij. digitoz. 7 B sup dorsū engit 7 in nullā aliā prem retorquet. Scdm vocat ieiuniū / qz sp est a cibus vacuū. 7 dicit sapiētes 7 expimē tiores / qz morio aiali sp inuenit illud vacuū. **D**icant tū aliqui qz B dī antonomatice. qz a se oīa eiūcēs nihil de acceptis retinet ad sui nutrimentū. Tertū subtile est appellatū scdō si / millimū / B tū nunq sine cibi corpulētia est in / uentū. Int grossa vero intestina primū vocat orbū / 7 in subtili extremitate bz os vniū. 7 ē il / lud intestinū sic vocatū / eo qz ipm sit orbati. i. quasi viduati ab altero officio. **A**ū. n. necessa ria intestina duo habeat officia / illud bz vniū solū. 7 ideo se bz ad modū faci. qz multa reci / pit / 7 pauca respectu alioz eiūcē vel emittit. **S**cdm dō intestinū sub orbo siue sub sacco po situm dī ylion. 7 B a dextra in sinistra tendit. 7 dī ylion eo qz in eo intestino ylica passio fi eri p̄uenit. Tertū intestinū vocat a grec colō 7 B imediate cū inferiori totius corpis officio est p̄iunctū. 7 in B intestino gūissima passio. f. colerica generat. vel ex ipius intestini nimia cō strictione / vel alio grossi 7 frigidi humoris cō ad iuuatione / 7 p̄ p̄is viāz illius intestini immu sca opilatione. sicut narrat p̄stan. 7 etiā galie. sup ap̄bozif. **P**aret igit ex p̄dicat ad qd sūt ne cessaria intestina / qz abū inurāt / 7 i sua p̄ca / uitate supflua recipiunt ad nature exoneratōez ad B etiā sunt necessaria visceꝝ rotūditas / gib bositas / 7 volubilitas. vt dī. cōstan. vt abus transmissus a stomacho / in eoꝝ gibbositate a / liq̄m̄lū inbereret / 7 fm aialis necessitate sup / flua expelleret / 7 necessaria renneret. Sūt aut rotunda / ne in stomacho in aliquo angulo su / pflue collecta remaneret / qz corruptionē indu / cerēt intestinis. Sūt etiā intestina in duobꝝ pā nicalis minimis vel ad minꝝ inuoluta. 7 B su / it necessariū. qz si vnus pāniculus pateret / ab altero pāniculo subueniret. Sūt aut intestina aliq̄m̄lū villosa. 7 eoꝝ villi p̄ latū etiā extensi vt seā supfluitatē expellerēt / 7 necessaria nutri / mento p̄ueniētius retinerēt. Sūt aut viscera si ue intestina inuoluta ad inuicē 7 p̄nera. ita vt miora maiouibꝝ / 7 graciliora 7 debiliora gros sioribus 7 fortioribꝝ inmittant. vt sic a cōes sꝝ / turis naturalis 7 in expellēdo supflua / 7 in re / cipiēdo necessaria ap̄ri p̄ficiant. **D**icit etiā an / sto. l. ij. qz fm vanetate dētū in mādibul aia / lum / vanat in q̄tate 7 q̄litate natura intesti noꝝ. vñ dicit qz intestinū oim aialū bñiū den tes in vtraqꝝ mādibula ē minꝝ intestino nō bñi / tum. 7 nullū aial bz intestinū rectū nisi bēat

dētes in vtraqꝝ mādibula. **I**te ibidē. venit ser / penē est stricus 7 ē sitis intestino ap̄lo. 7 si fue rit naturalit puus / bz fel in intestis. 7 si fuerit magnus / sup epar. **I**te idē li. xij. **D**ia aia lia ampli 7 recti intestini sūt gulosa valde. qz p̄ pter diminutionē vsus cibi 7 indigestionē eiū / ciunt supfluitatē abī indigestā 7 cito erit ab? / 7 iō appetunt multū 7 p̄anue q̄rūt abū. **C**on / tingit aut pari viscera 7 intestina multipl̄. vt dicit p̄stan. li. ij. c. cxxij. qm̄ ex colerico būore. vel ex melācolico substātiā intestinoy. corōdē te 7 fluxū dissentere inducēte. 7 B passio pesti ma ē 7 sepe mortifera. sicut dī in ap̄bozif. **S**o lutio ventꝝ in o initio colera erit nigra / ē mor talis. **I**te qm̄ ex ipoy visceꝝ interiori p̄cūra 7 vulneratōe. 7 B vel exteriori apostemate pu / trefactionē 7 puncturā in pāniculis ipoy visce rum inducēte / vel ab exteriori lesione. **I**te qm̄ ex v̄tositatē interdusione / pāniculos 7 ner / uos eoꝝ extendēte. 7 ille dolor gūis est immū / vt aliq̄m̄ intestina penetrant videant. **I**te qm̄ ex humorē grosso 7 flegmatico inferioris p̄es intestinoy obturātē / 7 stercoꝝ eritū p̄bideat / 7 ylica passio vel colerica inducēte. vñ B mor bus pestilentialis ē 7 mortalis / raro sanitateꝝ suscipiēs / 7 sepe die scdā vel tertia inefficiens / nisi celerius succurrat. **L**eteras intestinoy pas siones. q̄r. i. in tractatu de infirmitatibus. de colerica passione.

Renes (vt ait vatro) sūt dicit / eo qz ob scm būores ab his nascunt. **N**az re nes 7 medulle tenuē humorē desūdāt in renibus / q̄ liquor nrisus a renibꝝ a calore ve nereo resolumis recunt / 7 ad loca genitalia se diffundit. vt dicit p̄si. **L**ocus aut in lateribus spondiliū dorsū in q̄bus ē sedes renū / dicunt lumbi. q̄ (fm p̄sid.) ob libidinis lasciuā lūbi sunt dicit. qz in vritis a renibꝝ 7 lūbis / est cā ve neree voluptatē. **D**e renibus aut dicit p̄stā. qz su erunt facti vt ab epate aq̄nū sanguineū suggē tes / eū depurāt / 7 eius colamentū. f. vrinam ad vesicā p̄ meatus vtiades / id ē vias vrina / les trāsportat. qz etiā dī. baly. sup regni. **D**z diauit (inquit) creator sūmꝝ duos renes / vt ar trabāt aquositate sanguis ab epate / 7 eā trās mitāt ad p̄ficā expulsiōis grā. qz dī. anst. li. xij. **R**enes (inquā) fuerūt creati p̄p̄ vesicā vt sic opatio vesice esset melior 7 p̄fectior. qz re nes sūt ad colandū supflūū bñidi decurrēt ad vesicā. **I**te idē. renunculꝝ dext / altior ē sinistro in oī aiali bñte renes. 7 B qz calo: in dextra p / te fortior ē vel supior. **I**te idem in oibus aiali bus renes bñtibꝝ / reniculus dext minor ē p̄i guedinis q̄ sinister 7 altior. qm̄ natura i dexta

De partibus huma. corpo.

pre leuior est et maioris motus et caloris. calor autem dissoluit pinguedinem et consumit. Item renes sunt de vltimis medibus interioribus et propter hoc indigent magno calore. Recollige igitur quod renes sunt alidi et naturalis coloris pseruatiui. frigiditas dorsum spondilium sunt temperatiua et pcuritate et patris aquosi humoris attractiui. sanguis collatiui. virtus naturalis pfortatiui. humoris seminalis generatiui. porosi rotundi pinguedine coopu / camosi quippe sunt et porosi propter faciliorem aquosam supfluitatem attractionem. rotundi ne colligant aliquam humorum ad putrefactionem pinguedine sunt muniti / ne ex frigiditate dorsum aliquam sustineant lesionem. Recipiunt autem renes quoddam venas stomachi ab epate egredientes / quibus humor in secula digestio et supfluitas defertur ad ipsos renes. vnde opulenti illis venis et in suo officio impeditis renes vna cum epate patiuntur. accidunt aliquando in rebus varie passionibus. vt dicitur. ostan. li. ij. c. xxxij. quod si vena epate pcurat ab humore sanguineo ad sui nutrimentum depaupant vnde necessario extenuantur. Si vero meatus eorum inferiores calore vel frigore pstringantur et pcurati humoris supflui eorum subacti subintrantur nis extenuantur et dilatantur. et pcurati corrupti. vel in humores desiccantur putreficantur. et in calculis pcurantur. multis etiam alijs modis patiuntur. sicut ex apostemate. ventositate. frigore nimio. vel calore.

Vesica sicut dicitur. a veni capacitate est dicta. Nam pcurat venam actionem apertam et dilatam. sicut e contrario pcurat emissionem pcurat et atact. vocat autem vesicula pcurat diminutionem a vesica dicta quodam pellicula pendens in gutturo re auis sicut bursa. in qua volucres recipiunt pcurat abaria que in pcurata vesicula / digestionem scilicet in icore faciente sepantur / et in eodem folliculo tanquam in pcuratorio. proprio / pcurat futuram esuriam referuntur / sicut vesica pcurat sicut sicut con- stan. Est pcurat durus rotundus pcurat sicut faccus in oculo pcurat clausus excepto solo orificio supiori. fuit autem eius substantia dura / ne aamine vrine est receptaculum ledere. fuit autem ex omni parte clausa inferius. vt liquor subito at- tunc inuoluntarie expelleretur / vnde pcurat vnde idem foramen vrina ingreditur pcurat quod egreditur. vt patet in anatomia. fuit etiam rotundus / vt in augmentum calamenti sanguis dilataretur / et ad ipsius susceptionem capacius redderet. dicitur. n. aristoteli. li. xij. quod oculus animalium humis pulmonem / multum sicut. et propter hoc indiget cibo humido plus quam sicco. et ideo fuit necessaria vesica ad recipiendum humorum supfluitatem humiditatem. Item ibidem. Nullum animalium humis plumas aut squamas / aut corneas / sive testas habet vesica omnino propter corruptam materiam aut sicut

uestrem. Nam supfluitas in humorum animalibus transit in nutrimentum plumarum / et squamarum / et humorum. Item ibidem. li. iij. Dicitur animal generas habet vesicam / ouas autem non propter genus lacertarum. et non erit humiditas a vesica mortuorum / forte aggregatur in vesica / et supfluitas siccat. et ex ea pcurat lapis. Item ibidem. li. vi. In omni animali carente vesica est vna via aperies exitus stercorei / et supflue humiditatis.

Vrina (sicut dicitur) est colameta sanguinis et aliorum humorum ex actione nature generatiua. nam ab epate sumit initium / sicut in renibus recipit substantiam et colorem. Quosam enim substantiam sanguinis pcurat quodam venas subtiles transmittit ad renes nutrimentos. vnde cum ad renum deponata fuerit regionem vbi colat / et ad modum seri eliquari depurat / et vi caloris epatis et renum tingit et colorat. et sic defudans pcurat poros vridens vesicam in ipsius pcurate adunat vnde hec substantia humida et liquida de vesica emissa est vrina sic dicta / que est vrina et mortificatiua. quod vt dicitur egidius quod tangit / mortificat / et vnde vnde n. et desiccata / et corrosiuitatem habet naturam. vnde valet pcurat scabiem / serpiginem et impuginem / pcurat pustulas et vesicas si panes inde se abluerit. in potu splenetico pcurat mundarvulneta et putida et loca saniosa. cum felle etiam accipit colinifata. et oculis caute lenitatis immissa / panem corrodit / et delet maculas oculorum. sicut expresse dicitur ostan. et galie. et ideo vrina non est abhorrenda. quod in multis vtilis est et accepta. Item etiam vrina ab vnde greco / sicut dicitur demonstratiua. demonstrat. n. interiora / quod vt certifice tur de interioribus vrine inde pcurat sultamus. Demonstrat. n. virtus naturalis in epate et in alijs medibus inferioribus pcurat vrine substantiam et colorem / et maxime pcurat eius sedimem siue substantiam quam medici apostasim vocant / certificamur. Nam si fuerit illa residentia in funda vasis alba / pcurat nea / coadunata / non diuisa fortitudine desiguntur virtus et pcurat actionem caloris naturalis in ipsis membris. pcurat media autem regione vrine quaz medici eneormia dicunt / de media regione corporis. i. de corde et sibi adiacentibus iudicant. quod si vrina in medio sue fuerit colore et substantia bona disposita / non liuida non nebulis alijs / bus obscurata / vel obumbrata / spualia membra iudicat esse sana. sicut pcurat vrine supiore quam nebulis nuncupant de fortitudine virtus animalis in regione capitis pcurat sultamus. Nam si non fuerit arcus nimis grossus / non ignotus / non liuidus / non vridis / non granulofus / sicut in colore et substantia temperatus. cerebri et oia alia membra animali virtus seruientia denunciat esse tunc

Non sicut dicitur

Vane 20. colores

Si vero tria signa fuerint in vrina / triam de
 signant corpis dispozes. **J**udicat aut vrina p /
 apue fm substantia & colore. na aliud signat
 qm est tenuis in substantia / qm humor dñantis
 siccitate. aliud qm est spissa / qm humor bumidi
 tatem. aliud qm e mediocris / qm tunc designat re
 peramentum siue equalitate & mediocritatem
Sedm colore aut iudicat / qm multi sut colores
 s. r. vt di. **I**saac. & egidius. quoz qda signant
 calozis vel frigiditaz intentione / alij remissio /
 nem / alij mediocritate. **N**a remissu caloze desi
 gnant glaucus / laeue / & butus / moi. intensum
 vero a rufo superius / mediocris vero sub a /
 tmnis / subrufus / rufus / inter quos quidam
 designat mortificatione. vt niger / viridis / luti
 dus. qda indigestione / albus / laeue / glauc /
 qdam digestionis impecta inchoationem. vt
 subpallidus / pallidus / qda pfecta digestionē
 vt citrinus / rufus. qda excessum siue excedente
 intentione. vt sububicudus / rubicundus. qdaz
 adustione. vt in postianos. qda supadustione
 & mortificatione / nigri & viridis. nigredo tñ car
 qm a frigiditate caloze naturalē penit / extin
 guente / s. nūc pcedit luitiditas / s. qm pcedit ex
 vltima adustione / tñc pcedit viriditas. **I**stop
 aut coloz pculares / circūstantias determinare
 & eoz differere causas / vel dicere nō priet ad b
 opus. s. si qe eas scire voluerit / libz isaac / the
 ophili / pstan. egidii legat in qbus tractat pfe
 cassime de vrinis. **P**ed ista ad presens hic suf
 fidant.

Venter vter / & alius. in se differunt.
 vt di. **I**sidus. **C**ent. n. est q acceptos
 cibos digerit & appet extrinsec. & est
 dicitur vent / eo q p ventre veniat ab / ad to
 tum corpus. **A**lius est q abū recipit & purga
 ri pfuenit. **U**ter hō sole mulieres hnt / in quo
 papiunt. **E**t dī vter / eo q fetu impleat interi
 vt di. **I**sidus. **E**t igit vter nutrimenti tori / cor
 porū receptaculum. vt di. pstan. membrorū nu
 tribiliū sedes / pme digestionis & sede fūdamē
 tum / creatio est cariosa / calida & bumida / &
 h. ppe digestionis necessitate. pāniculis diuer
 sis arcūdata / ppe interiorū pseruatione. cuius
 dispo est rotunda / & oblonga / rotunda / ppe li
 beriore adoz receptione / & in membrorū nutri
 bilium collocacione. oblonga fit / ppe faaliore
 ipius cū superioribus & inferiorib / punctione
 siue colligacione. **M**ediū. n. locū in co:pe sibiue
 dicat vt nutrimentū inferiorib / & superioribus
 mēbua distnduat & trāsmittat. **E**t igit vent in
 ter oēs ptes corporū mollior & infirmior / & nī
 ceteris e vtilior. **N**am tanq nutrū corpis / p oī
 bus alendis corpis membrū recipit & decoquit

& ad singula mēbra debita nutrimenta deriuat
 & trāsmittit. supfluitates multas ppe aliorum
 membrorū nutrimentū in se recolligit / s. eas diu
 ferre nō sustinens / ipas a se rejicit & repellit ex
 mala dispo membrorū & ppe nutrimentū qd
 intra se pntinet / diuersas ifirmitates contrahit
 aliqui & incumit. que qdem passionē raro sūt
 periculosiores / qro cordi & alijs vitalibus sūt
 ppiniores. panē siquidem sepius ppe nimia
 repletionem. & tunc nō curat nisi p pna euacu
 ationem / & ecōuerso. qm molestat ppe nimiam
 inanitionem & succum p pna repletionē sicut
 dī in apbo. **Q**uecunq. n. egritudines ex pleni
 tudine fuerint euacuatio sanat. & qunq ab in
 anitione. soluit plenitudo. **P**te actiones vent
 fm diuersitatem ipis variant. **N**a in byeme
 naturalis calor in interiorib / ventris p dufus
 fornio: operat vñ appetitus in byeme mag / ac
 cidit / digestio fornio: generat. qz vt dī in apbo
 nī. ventres in byeme & de calidissimi sūt natu
 ra. & somno logissimi.

Vmblicus medius est corpis loc / sic
 dicitur. qz duoz vmbus. sicut vmbus
 in medio dypeoz totus est dicitur. vt
 di. **I**sidus. **E**t vmblico. n. infans i vtero pēdet
 acnunt. est vmblicus fm pstan. ex neruis ve
 nis arterijs ppositis quo mediāte fet / sangui
 nem subnle attrahit / & suggit p ipas arterias
 spm recipit. **R**umpit aut vmblicus iux matri
 cem dū fetus egredit / & cū fetu erit. que obste
 trices ligat. quatuor digitorū longitudine. **E**t
 bac ligatura sūt extremitates vmblicū et rotūdi
 tates (bucisq pstan. **S**up ezech. aut. xvi. dicit
 teroni. sic naturale ē infans / oī / pmo vmbli
 cum inscidi. deinde ad diluendū sanguinē / aq
 lauari. tertio humore paruloz sole sicari. qz
 to tenera corpa pānis stringi ne mēbra deflu
 ant & sic depuent. **I**bidem etiā di. glo. grego.
 q vmblicus ē quo fetus alit in vtero. sicut ar
 bores & p gule p radices humore occulte terre
 nutriant. **I**n vmblico aut sita sūt genitalia
 muliez. sicut in lūbis genitalia viroz. & iō vmb
 licū nomie / lumina figurat. **V**ñ Job. x. hūis
 eius i vmblico vteris eius. **D**e vmblico aut dī
 cit aristo. in li. xi. q omē aīal generans & ouās
 habz vmblicum tempore partus. & cum aescit
 partus auis / later vmblicus / nec omnino ap
 paret / quoniam cōtinuat cum intestino p ali
 quam partem venarum. **I**tem ibidem li. xvi.
 creatio vmblicū non est nisi cortex cōtinens ve
 nas & cum embriōne cōtinuat. & cum sang
 uis a matre pervenias vmblicū quasi per can
 nale ad puen nutrimentum aescit. ergo cōtin
 pnis per esse vmblicū. vt dī in eodem

30

De partibus huma. corpo.

Omnitalia sunt pres corporis vt et no-
men ipm docet/que gignede sobolis
virtutem acceperunt. vt di. Isido. .lxx.
etiā pudēda puereandia dicunt. vñ et regunt
ita q non hñt eandē spēs decori sicut alia mē-
bra que in pmpu sunt locata. et ideo reputant
inbonesta/inf que vnum dñ veter. vel qz viri
est tm̄ vel qz membz est verecandū/vel ex quo
vitus emittit. Nam pprie dñvitus ille humor
a viri natura fluēs. vt di. Isido. Sūt etiā alia
membra virtutū generatiue fundamēta. s. testi-
culi diminutiue a testibus dicitur/quoqz neruis
incipit a duobus sine quoqz testimonio non est
aliqz vir pfectus. hi semē calamo administrāt
qd a spine medulla et a renibus suscipiūt grā
pcreandi. (huicqz Isido.) Sēm pstan. sub-
stantia eoz pposita ē de carne glādulosa/alba
molli et rara. et h fit ppf caloris obseruationē
et sanguinis immutationē in albedinē. qd fit
p vehemētē calorem in ipoz substantia sang-
uinem decoquentē et in albedinē pmutantem.
Et dicunt h membz pncipalia/qz pncipalis a-
ctionis pncipalis naturalis. s. generatiue sūt pprie
instia que si pafa fuerint/vigor virilis serus.
eneruat et masculina pplexio in feminā alte-
rat. et iō fm aristo. li. iij. eundem qñ castrant añ
pollutionem in somno/nō ouit in corpe eoz
post h pilus. si nō castrant post pollutionem/
pter pilos pectorū om̄s pili deficiūt. efficiunt ef-
femina et molles aio /corpe imbealles. vnde
aristo. li. viij. Voces hominū qñ castrant mutā-
tur et efficiunt qñ sicut feminaz. et forme eoz al-
terant et figure. Alia autē aialia qñ castrant in-
iuuētute efficiunt maiora. s. si castrant post pfe-
ctionē/nō augmētant. cerui. n. si castrant an-
te crementū cornuū/nō ouunt eis cornua. et si
post ortum castrant nō vltentus crescūt cornua
amplius/nec mutāt. cornua nō eijciūt sicut fa-
ciūt castrant. h etiā ibidē qñ si vituli nō castran-
tur ato post annū remanēt pui. et dicit qñ ca-
strant eijciunt radices penitus neruoz. et si acci-
derit in loco vulneri apostema/cremabūt testi-
culum absalū. et ponūt cinerē sup apostema/et
quedā aialia solū castrant ppf testiculos sicut
castores que etiā qñ psequunt a venatoribus
ip̄i dēbus muncāt testos/ne vltent a venato-
ribus psequant. Dicit etiā q onagri masculi
celāt filios. et eius dēmb? pfaciūt testiculos s
mies a masculis occultāt eos et pcauent eis a
manb? ne castrant. Item di. li. xvi. q auiz
testiculi post ip̄a sibi ad coitū a natura depu-
tant efficiunt puuli intm̄. q tunc nō apparent
s tunc qñ instat amoris tempus/crescunt val-
de. Sunt igit testiculi cum alijs membris sibi

administrantibus humoris seminalis pncipi-
um/et eius pncipium et radicale fundamentum.
Nam vt dicit Isid. Deus ad animalū gene-
rationem puenientem/ cōuenientia pcreauit
membra in quibus inseruit materiale pncipiū
generationis. quod quidē sine amoris effectu
nō potest pduc ad officium tale. membris ge-
nitalibus siquidē inseruit inseparabilitatem et
appetitū/ vt vnūquodqz animal ad pseruatio-
nem speciei et multiplicationē sui animaretur et
hoc quidem diuino motu factum est/ ne forte
abominato coitu ab animalibus generatio
euitaretur. Ad generationis autem talis pple-
tionem/necesse ē duo animalia puenire. s. ma-
sculum et feminam/ ex quoqz semine mutuo p-
crearetur. quodlibet indiuidū ita q in vno ge-
neratiuum esset sex in viro. s. in femina esset qñ
pncipium materiale et passiuum. In masculo
vero esset formale pncipium et pncipaliter effe-
ctiuum. et ideo dicit aristo. li. v. q generatio a-
nimalium duplex habet pncipium sex marem
et feminam. ex mare autē pncipium motus sicut
forma. femina autem est sicut materia. Et com-
mixture autē vtriusqz fit creatio et commixtio.
vel creatura embriōnis etc. Prauit igit deus
membra generatiua/ vt alter emittet semina
le pncipium/ alterum recipet. et hec membra ta-
liter a deo sapientissime sunt formata. vt ad o-
pus suū. nec meliora possunt esse neqz pfectio-
ra (vt dicit Isid.) s. certe his membris pluri-
mi abutunt. quoniam ip̄is ad gñationis fru-
ctū nō vtunt/ s. potius hōnis ordinē et natu-
re iura nō ad seruendū. plū s. pot? turpitudi-
ac libidini eadē pcellere dñoscunt. et iō h ista
materia dignū duri sub silentio pterire/ ne for-
te spm̄ explanādo originē pgressū vel finirez
videar carnalib? occasione cogēdi carnalia ex-
bibere. De h solū admonēs vniuersos ne qñ
puter p dicitoz membz officio esse. p libito ab-
utendum. Nā qamqz pter legitimā generatio-
nem pcessū vsuz volūtariē membz genitalib?
ludibz libidinis exerceant p̄ez vniuentū.
deū nature et grē genitorē iam pdidit/ nec i ge-
neratione iustoz nisi cū digne penituerit/ locū
in filiis glorie possidebit. nā abusus genera-
tiue p̄ez p̄is luminū iniuriā et quazmerentur
offensam tollit gratiam/ vulnerat naturam/
perdit societatem angelicam/ acq̄rit iebennā/
denigrat famā/ euacuat substantiam/ et spoliat
gloriā sempiternam. vt dicit ambrosius.

Quare in femina ē singulare membz ad
modū pfectice dispositū ad susceptio-
nem humoris seminalis a natura depu-
tatu. ad quā tanq̄ ad mulieris corpis sen sitiuā

fluuio humorū menstrualis supfluitas / que pp̄
 menstrualem fluxum ⁊ refluxū menstruū est vo
 catū. eo q̄ circuitu lunari luminis solet acade
 re h̄ supflūū. vt dicit **Asi.** Dec etiā muliebria
 nuncupantur que i mulieribus durant natura
 liter q̄ diu viger in ea vis concipiendi. quib⁹
 totaliter deficiantibus / deficiat p̄ceptionis h̄
 ⁊ dicuntur muliebria q̄ in solis mulierib⁹ bec
 infirmitas inuenit. nā sola mulier animal mē
 struale est vt dicit **Asi.** cuius cruore p̄tate fru
 ges non geminant / moriunt herbe / amittunt
 arbores fructus ⁊c. **Om̄i sanguinis pp̄rieta
 tem ⁊ naturā quere. s. li. ij. in tractatu de hu
 moribus. hoc menstruum est humane genera
 tionis principiū. hoc nobilitū ⁊ ignobilitū est
 comune. in matris vtero nutritū vñ ager no
 stre natiuitatis inigatur ⁊ nutrit infantulus q̄
 diu in matrice seruat. habet autē matric duas
 cellulas siue p̄cavitates. dextrā sc̄z in q̄ mascul
 lus generatur. ⁊ sinistrā que p̄ceptioni femine p̄
 putat. fetus autē in h̄as duas concavitates p̄
 ceptus vtrāq̄ sexus dispositionē h̄e cōsuevit
**In anathomia autē d̄ q̄ matric tres h̄z cellu
 las a dextris masculino appropriatas. ⁊ tres a
 sinistris feminis deputatas. in medio vero na
 scatur homo hermofroditus. in matrice vero p̄
 cipitur fetus. qui a fouendo est sic dictus. cui⁹
 folliculus siue pellicula qua circumdatur se
 cundina dicit. que simul cum infante nascatur
 ⁊ si in matrice casu aliquo post partum in vte
 ro manserit / p̄ualum inducat. nisi nature v̄l me
 dicine remedio expellantur. Subiacet autē ip̄a
 matric mult̄ passionibus. quib⁹ part̄ nimia sup
 fluoz humorū retentionem. ⁊ hoc ex viscoso hūo
 re ora venaz opilatē / vel ex frigiditate coartā
 te / vel ex siccitate p̄sumēte. ⁊ he diuersitates p̄
 siḡ pp̄ria diuoscant. **Itē quib⁹ part̄ nimia h̄z
 mox menstrualiū fluxū effusione / ⁊ h̄ vel ex ni
 mia abundantia quā natura nō pōt retinere /
 vel ex nimia acumis humorū violētia. ⁊ h̄ pas
 sio si antiq̄ fuerit / vix curat. ex quo .n. ouificia
 venaz longo tpe sunt apta / difficile p̄solidant
**Itē part̄ in matric suffocationē in q̄ passione v̄
 mulieri debere suffocari matric sp̄ualia p̄p̄me
 te. q̄ p̄tingit ex nimia humorū repletionē ma
 tricē exēdēte. vel ex corrupta ⁊ venenosa fumo
 sitate a corrupto hūore resoluta vacuitatē ma
 tricē replente ⁊ exēdēte. vñ matric repleta sup̄
 eleuata / p̄p̄mit sp̄ualia vñ mulier pene suffo
 cat. **Itē quib⁹ part̄ p̄cipitatonē quib⁹ dextrosūm
 sine sinistro sū plus debito indinat. vel de lo
 co suo exten⁹ egredit. q̄ accidit ex nervoz ip̄o
 tum relaxatōe / ex supfluis hūoribus ip̄az ma
 tricē aggrauantibus. **Itē part̄ aliqui apostemas************

interioris puncturā ⁊ dolorē. vt dicit **Asi.** eē
 humoribus collect. ad apostema. vñ sequit p̄
 cura dolor quissim⁹ ⁊ arsurā. **Itē part̄ post. i.
 p̄gnationē dolorē ⁊ distensionē ex motu ip̄us
 fetus ⁊ marie circa p̄tū. tūc .n. mouet motu for
 riori. vñ necesse est tunc ip̄is matricē p̄cuti atq̄
 ledi. **Marime autē part̄ q̄ in p̄tū se exonerare
 nit. ⁊ exitus fetus a cāu aliquo impedit. q̄
 p̄tingit aliquoties ex agustis viāz ip̄i matricē
 as. quib⁹ ex p̄tūgudine mulier. aliquid ex nimia
 fetus magnitudine vel debilitate ac defectu v̄
 tū expulsiue in corpe p̄tūent. aliquid etiā p̄
 git fetū esse mortuū. ⁊ tō nō se adiuuat morien
 do ad exitū siue ad p̄tū. ⁊ aliquid se credit multi
 er h̄e p̄uex / ⁊ gestat in vtero. aliquid frustulum
 menstruosū. sicut narrat aristo. li. xviij. **Accidit
 etiā mulieribus post imp̄gnationē infirmitas
 q̄ mola d̄. putabat. n. quedā mulier q̄ post co
 itū viri esset imp̄gnata ⁊ inflabat vent̄ eius ⁊
 apparuerūt siḡ in ea imp̄gnatōis / ⁊ cū puenit
 tps partū nō diminuebāt in ea tumor vent̄
 h̄ sic māsit p̄ nes ānos. tandē pepit frustū car
 nis ita dup. q̄ vix potuit feno diuidi. ⁊ tale fru
 stūz mola d̄. ⁊ h̄ accidit sicut dicit aristo. ibi qū
 fit suffocatio vel sustitatio p̄cepti ex pauore vel
 humore male digestionis. q̄ tūc generat frustū
 q̄ mola d̄ in matrice ⁊c. **Itis ⁊ mult̄ alijs pa
 nt misera matric mā nostrā.********

Qures dicunt eo q̄ ip̄is innititur duz
 sedem. vt di. **Asi.** vñ p̄globata est in
 eis caro ne p̄ment carnis mole dole
 ant. **In** manibus itaq̄ ferit trūcis corpis qui a
 collo ināpit / ⁊ vsq̄ ad nates se extēdit. vt di
 at **Asi.** Nates autē h̄m p̄stan. sunt neruose. ⁊ h̄
 pp̄t coraz ⁊ femoz cū trūco corpis colligatio
 nem. ⁊ ideo fuerūt camose / ⁊ ad tempandā ner
 uoz ⁊ ossium frigiditatē / ⁊ ad defendendā ner
 uoz sensibilitatē. vt dicit **Asi.** li. iij. c. viij.

Femora dicunt eo q̄ ex illa p̄te corpis
 vni a feminis di scēunt. extēdunt au
 tem ab inguib⁹ vsq̄ ad genua ⁊ mo
 uent femora in cois quoz p̄caua h̄tebra dicit
 tur. cois nō q̄ p̄tūte apti dicunt. **Plectunt autē
 femora intus ⁊ nō extra. subtus. i. ⁊ nō supra.
 sicut brachia. vñ a quibusdā frustagines dicit
 tur. vt di. **Asi.** Sunt autē femora ex magnis os
 sibus p̄posita. vt di. **Asi.** li. iij. c. viij. tota a
 supiori p̄te p̄caua / a p̄te atēiori gibbosa / duo
 bntia acumia. **Sunt autē necessaria magnitudo
 vel q̄ ton⁹ corpis sunt ossiū fundamēta / v̄l q̄
 maiores portāt lacertos ⁊ nervos / p̄ quos fit
 pedū motio volūtaria. **Fortitudo autē p̄ extē
 oris fuit necessaria vt locū habeāt lacerti ⁊ ner
 ui q̄ si essent intrinsecus p̄starent ⁊ lederent.******

De partibus hūani corpo.

Sunt autē eadē ossa intrinsec? aliq̄tūlū rotun-
da. & h̄ sunt necessariū qd̄ si ex illa pre m̄i tortu-
osa essent/ totū corpus esset tortū & nō rectū. cō-
cavitas insup̄ fuit necessaria cū gibbositate in-
teriori vt firmior esset icesus corp̄. & cavitas su-
periorē necessaria vt & cavitas tūriū eēt subintra-
tūa. Sūt etiā femora carne & musculis muni-
ta vt ossa haberēt tutelā ab intrinseca lesione.
& etiā frigiditate ossiū temperēt. sunt etiā n̄sus
p̄tan boīs sup̄iorē grossiora/ ad pres̄ nō infe-
riorē graciliora. & h̄ erat necessariū vt tanquā
media int̄ ext̄ia debita b̄erēt cū vniūq̄ portōz

Genua (fm̄ Isido.) iunctiones sūt fe-
mōz & crurū. & sunt dicta eo q̄ i vte-
ro genis sūt opposita. coherēt. n. sibi
& cognata sunt oculis/ lachrymarū inditibus &
miserie. Nā a genis genua dicunt. cū. n. q̄s gi-
gnū ita format/ vt genua sursum sint quāz iū-
ctio oculi format/ vt & caui aut recōditā effi-
ciant. fm̄ Isid. p̄b̄i. Genua p̄p̄mit arca ge-
na. inde ē q̄ q̄ boīs ad genua se p̄stemunt/
facilius lachrymant. voluit. n. eos natura vte-
romatino rememorare/ vbi in tenebris sedebāt
aūq̄ ad lucē veniret. (huicq̄ Isid.) Sūt autē
genua (fm̄ Isid. li. ij. c. viij.) ossa qd̄a rotūda
cartilaginosa/ atq̄ p̄caua. fuerūt etiā rotūda
vt cura & cora in ip̄oz & cavitate facilius iūge-
rent. nemosa sunt/ ne de facili cura a sup̄iorū
bus sepeēt. p̄p̄ hoc etiā sunt nervosa/ vt aci-
ones sp̄s aialis ad motū gressibile faciendum
ad pres̄ inferiores transmittent. Depauperant
autē genua a carnositate & pinguedine p̄p̄ mo-
tus p̄tinuitatē. Si. n. essent nimis carnosā/ de-
facili op̄larent. & sic actiones vniūq̄ sensibiles p̄
carnis grossitū impedirent. vñ & genua q̄ ner-
uosa sunt valde sensibilia sunt & de facili lesio-
nem incunt. q̄ n̄ nisi sensibiles inten? vel ex-
tenuis aggr̄uant. vt dicit Isid.

Cura a curēdo sūt dicta. quia ab his
curim? & ingressū facimus & sūt dicta
n̄bie. q̄ n̄bie sunt similes/ siue tūbe i
sp̄e & longitudine. vt dī. Isido. Sūt autē cura
fm̄ Isid. int̄ femora & pedes int̄ media q̄bus/
dam nervis & lacert̄ cū sup̄ioribus & inferiori-
bus p̄catenata/ p̄ que influētia gressibil mo-
tus & regitiue n̄tūt ad pedes denuat. Sūt autē
cura et ossibus fortissimis p̄posita/ q̄ tanq̄ co-
lumne corp̄s ad deferendā ip̄ius molan sunt
habilia. sunt etiā q̄busdā musculis & carnosita-
te a pre vestita sup̄iorū/ vt sic in p̄plicatōe corp̄
cū femorib? nec ab eis recipient nec eis inferret
offendicula. vñ tanq̄ calatra ad molē corp̄s
supporandū carnositas ip̄oz crurū in pre su-
periorū inten? ē locata. Sunt etiā nemosa/ vt

sic ad motū velociorē essent habiliora vñ sūt
tus. Sūt etiā medullis plena/ vt sūt vitalis
aialis per nervos & arterias ad n̄bias diffusa
custodiret/ & ossium siccitas medulle humecta-
tione irrigaret. vt dicit Isid.

Pes (vt dicit Isido.) dīa pedes gre-
ce q̄ d̄ ē indedabile. Nā pedes alte-
rius monibus solo infixi incedūt. Est
autē pes extrema ps̄ boīs sustētās pōdus ton?
corp̄s. Componit autē fm̄ Isid. ex ossibus .xl-
iij. quoz duo sunt calcaneoz/ duo manūloz
passus pedū. x. digitorū. .xx. Est autē pes sub?
carnosus in extremitatib? planus/ in medio a
liq̄tūlum & cauus/ Ideo carnosus vt ossa ante-
riaz duritia tuerent. planus fuit vt supposita
facilius paterent. iō cōcauus fuit vt si pes acu-
to supponeret/ ad concavū locū refugū habe-
retur. diuersis ligamentibus & nervis ossa pedū
colligant. qd̄ fuit necessariū ad maius robur p̄-
pter fortiorē corp̄s sustentationē. & vt pedes
motū haberēt leuioz. Nā autē pedes i aia-
libus. dicit. n. aristo. li. iij. qd̄a aialia pedes
b̄ntia h̄nt pedes ad antenus & posteri. & que-
dam in lateribus sicut aial b̄nt sanguinem &
multipes. & h̄ genus b̄z p̄p̄riū/ q̄ pedes sunt
in anteriori corp̄s. & cā illi? est. q̄ ps̄ anterior
& anterior sunt adunare in vno loco. Sūt idem
dicit q̄ natura posuit loco manū in q̄drupe-
dib? pedes anteriores. pedes autē posteriores
necessarij sunt vt portēt pōdus aialū. & h̄ fuit
necessariū vt essent q̄tuor pedes in q̄drupedi-
bus. Nā ad terrā totū corp̄ corp̄ manualit in
suo p̄dere indinat. & etiā ad terrā mouet toto
brutali appetitū. Nō necesse fuit tot fulamentū
erigi vt possint habilis & facili? motū p̄gres-
sivo p̄gere & moueri. Ideo etiā fuerūt pedes
posteriores necessarij. q̄ sicut dicit aristo. q̄ ps̄
anterior omnium aialū q̄drupedūz maior est &
spaciōsior pre posteriori. & iō vt facili? possent
erigi & moueri posteriori sicut & anteriori/ pedes
posteriores fuerūt necessarij. ecōuerso autē est de
puerū. i. q̄ ps̄ anterior est pōderosior inferiori.
& p̄p̄ h̄ incedūt pueri sup̄ manus incuruati &
vniūq̄ manib? p̄ pedib? in p̄cipio. q̄ nō p̄nt
eleuare corp̄a sua/ qm̄ ps̄ sup̄ior corp̄s maior
ē inferiori. cū ḡiuuenescat h̄o augmentat ps̄ in-
ferior. & attenuat ps̄ sup̄ior. vñ paulatī sursum
erigit. Dispo autē q̄drupedū ē ecōuerso. q̄ ps̄ i-
ferior: p̄mo ē valde maq̄. h̄ in iuuentute. p̄ fiat ps̄
sup̄ior & eleuat. & p̄p̄ h̄ erit eleuato capite & an-
teriori p̄ equoz multo maior q̄ p̄ posteriori.
Signū h̄ ē sicut ibid̄ dī q̄ pull? equ? pede po-
steriorū tāgit caput suū h̄ q̄ ierat etatē n̄ p̄r fa-
(cere idem.)

Item dicit Aristo. li. ij. q. pes sinister in aialibus in pte anteriori no est absolutus neq. ita leuis motus. sicut nec sinistra man. in hoib. pterq. in elephante. Item ibide dicit q. elephas in sedendo flectit pedes suos s. no potest flectere quatuor simul. ppter pondus corporis. s. flectit pedes posteriores sicut bo. Item ibide dicit q. volatilis flectit pedes suos ad posten. s. alas que sunt loco manuum flectit ad antenus. Item ibide dicit q. pes dext. maioris e. motus generalis in animalibus q. sinister. et ideo aialia quedam abulant pmo mouet pede dext. sicut leo et camelus et arabicus. s. diomodanus. Aliqui tamen quedam aialia mouet pmo pede sinist. sicut vulpes et lupus que hnt pedes et tibias sinistre pns pntina longiores. et ideo sp. daudicat a dext. a sinist. alius se erigendo et se ad dext. depmendo. Et itaq. pes dext. maioris calor et motus et vigoris / generalis in animalibus q. sinister. (Et est signu ad hoc.) Galic. sup. apboz. dicit si mulier i vtero fetu geret / iura et pposit. pposit. pedibus / subito fuerit vocata. si masculin habuerit in vtero pmo ad veniendu dext. pede ad mouebit. si vero feminam gustauerit / eouerso. Item dicit ab eode li. ij. et. q. de aial. multoz. digitorum in pedibus / est multoz. filioz. et eouerso. Item idem li. ij. Pedes omniu qdrupedu sunt ex osse et nervis et modica carne. sicut et volatiliu et bipedalium pter boies / cuius pedes sunt subtrus multe carnis. et ppter ossiu et nervoz. multiplicium defensionem. Item sunt aialia vterius pede loco man. vt simia in qdrupedibus. et phtacus et porphirio in volatilibus. na pedu adiutorio se iuuat in abado. Item idem li. xij. Nullu animal hnt fissuras multas in pede / bz cornua et tñ omne aial. hnt culmos in ore. pminentes / bz yngulas pedu fissas. sicut aper. Item li. xij. Pedes in apibus posteriores maiores sunt q. medij vel anteriores. ppter ambulationes / et vt cito eleuent a terra qñ voluerit auolare. Item li. xvi. Omne aial. qdrupes hnt multas fissuras in pedibus. vt leo / canis / lupus / vulpes / generat filios cecos. De pede igit. recoll. ge. qñ pes est in vltio aialis / ad eius pfectionem / longus et planus / et pcanus. ppter formationem / vltimam impulsionem / digit. etiā distinct. / ppter sui fortiozem detentionem / ossis / et nervus / ppter meliore durationem / in aialibus / necessarijs eoz. ad erectionem / et motionem / insup. ad eoz. defensionem. In volatilib. / cassi p. dis. et curui ynguis ad victus acquisitionem. in volatilib. / clausi pedis / ad sui regimem in aquis et directionem. Et de pedis pparatibus ia sufficiant.

Planta pedis est extrema pars aialis a plantae sic dicta. Plantae. n. in eo sic erigit. vt fortius terre imprimatur dicit Galic. Durore cute vestit q. cetera pars corporis / ne a spinis vel alijs obicibus patatur subito. ideo et animalium pedes yngulis et soleis mununt. ne de facili calcando offendant plante etiā totius corporis mole et pondere comprimunt. et ideo calcis et soleis indigent / ne leuant. vt dicit Galic.

Alcus posterior pars pedis et inferior a calcando dicitur. q. eo terre vestigia imprimunt. vt dicit Galic. Et est rotundus dispoe. vt dicit Galic. et aliquantulu longus / rotundus. ne de facili ledat / oblongus / vt imprimat firmius. Solidus etiam fuit factus / ne de facili pmeret. et mollibus ligamentibus. cum cauilla colligatus est / vt solusum et deorsum facilius moueret. vulnera sibi impressa sunt difficilis curacionis. tum / ppter paucitatem carnis. tum / ppter motus pnuationem. vt dicit Galic. c. ij. li. x.

Icto de proprietatibus membrorum pncipalium et officialium. de similibus membris et eorum conditionibus nunc est dicendum. Primo de ossibus. Na ossa sunt totius corporis solidamenta. vt

dicit Galic. in ipis. n. p. sicut robur animalis. Sunt autem ossa ab vltio dicta. q. et b. anteq. vtebantur / vel vt alij putant / ab ore dicunt ossa. eo q. in ore pateant. na vbiq. cute et caribus repta eclant / excepto solo ore in quo ossa dentium demonstrant. compago ossa capis dicta sunt / eo q. sunt compacta nervis / vclut glutino quodam adhaerant. vtruncule dicunt summe ossiu pres nodis grossioribus conglobare sic dicit / eo q. ad flexionem membrorum vertant. vt dicit Galic. li. x. Sedm Galic. aut in li. ij. Os est duro et siccor corporis aialis pars. et b. fuit necessarium. aut q. ossa sunt corporis fundamenta / sup. q. corporis fabrica est. et id oportet ea esse firmiora. aut q. ab exterioribus defendunt interiora. Sunt autem ossa in corpore multa / in spe diuersa / et b. ppter maiorem corporis fortitudinem. et ppter meliorem facultatem. Na ppter cauendam nimiam corporis passibilitatem tanta est in corpore membra colligantia / q. vno pacete / oia pparat. vñ natura fere oia duplicavit membra. vt si vnu pateret / alterum ppareret. et id vbi oportet / plura conpigit ossa / in quantitate sunt ossa diuersa / q. in magnis membris sunt magno. in paucis qua.

Item sunt in q̄litate diuersa / cū quedā sint lō
ga / q̄dā rotunda / quedā p̄caua / quedā solida
Solida sunt quedā pp̄t maiorē firmitatē. Cō
caua nō pp̄t maiorē motus leuitatē. Nā quia
magna erāt r̄ mobilia / fecit ea natura p̄caua /
que duab⁹ de causis sunt medullis plena / ne
f. p̄cauitate frangerent / r̄ vt inde nutrent. vñ
p̄ euaporatiōe medulle p̄ poros ossium / car
nes q̄ sūt ip̄is ossib⁹ viciniores / sunt ceteri dul
cores. Sūt etiā ossa q̄busdam nervis inuicē
p̄strata / ne ex nimio motu ossium distūgerent
r̄ sibi inuicē efficacius cooperent. In p̄ma autē
ossū p̄iunctione inest q̄dā viscosa humiditas
vt leuis inuicē mouerent. Sūt etiā in extremi
tibus cartillagine vestita / ne ex nimia p̄fri
catione lederent. (bucisq; p̄stan. li. ij. c. ij.) Se
cundū aristo. li. ij. c. ij. **O**ssa fuerūt creata pp̄t sa
lutez corpis mollis. qm̄ natura ē eis valde du
ra. In aiali nō carente ossib⁹ ē membz p̄ueni
ens ossibus / r̄ eoz defectū suppleo. sicut ori
sta in piscibus. Sicut. n. omniū venaz p̄ncipi
um est cor / vel epar sic sp̄dile dōrū omniū ossi
um p̄ncipiū est sup̄ q̄b fundant r̄ radican̄t oīa
ossa sicut nauicū a sup̄ carinā suā. Natura ita
q; ossiū est p̄tinua cū sp̄dili / qm̄ ossa sp̄dilia
sunt custodia tenentatē corpōz animalū. r̄
ossa que vicinant ventri / sunt p̄ua / vt nō p̄bi
beant tumore ventri pp̄t abum aialis. Item
idē. ossa masculoz fortiora sunt ossib⁹ femiaz
generalit̄ r̄ duriora. r̄ maxime ossa leonis / q̄ p̄
pter sui duriciē ex se ignē mitāt / more lapidis
si ad inuicē collidant. ossa nō auiū sūt debilio
ra alijs r̄ sūt p̄scū. Itē idem li. ij. **O**ssa absc̄
sa nō recreant: sicut nec cartillago. qz creatio
illius ē p̄p̄inqua creatiōi illoz / cū cornua r̄
vngule aialiū r̄ auiū rostra p̄nt ad ignē molli
ficant r̄ curuā. ossa nec incuruānt / nec molli
ficant / nec succunt / s̄ p̄rūdunt. Itē idē li. ij.
Aial h̄ns spinas loco ossiū / ē pauca sanguinis
Itē oē aial h̄ns dētes in vtraq; mādibula / h̄z
ossa medullata / r̄ ip̄oz medulla silis ē pingue
dini. Quedā tñ ossa sunt sp̄ssa r̄ dura / vñ vi
dent esse sine medulla. vt ossa leonis r̄ elephā
tis. qz medulla taliū aialiū latēs est in por̄ ossi
um r̄ occulta. Recollige igit̄ breuif ex p̄dict̄. q
ossa sūt totū corpis fundameta / frigida / dura
r̄ sicca. r̄ pp̄t dominū frigiditatē naturalit̄ sūt
alba / fortiora r̄ frigida / r̄ firma interi⁹ p̄caua /
medullis plena / ligament̄ nervosis p̄iuncta / cō
tinuo se suppoŕtāna. Nā minora sup̄ maiora
radican̄t / r̄ maiora minorib⁹ miro nature arti
ficio cooprant. Sūt etiā cute r̄ carne vestita q̄t
vniūsq; fulamenta flexibilia nerui naturali iū
tura / a calore carnis r̄ sanguis tempamētuz

recipientia. Sūt etiā ex se insensibilia / n̄ ve
bementē inferūt corp̄i lesione qm̄ sūt p̄cussa vel
p̄fracta / r̄ h̄ pp̄t nervoz vicinitatē quoz liga
ment̄ sunt inuicē p̄iuncta. Contigit autē ossa pa
ti ex cā extrinsece. sicut ex fractione / p̄cussione /
absc̄sione / r̄ iuncure / egressionē r̄ h̄mōi. **O**ssa
q; ex cā intrinseca. r̄ h̄ aliquoties ex materie fu
nose. corrosione. vt p̄z in erisipilam / ad ignē
sacz pacētibus. Quoz ex nimia humor̄ in iū
ctur̄ ossiū aggrauatione r̄ repletionē. vt p̄z
in arthetia. r̄ quoz ex medulle interioris corru
ptione. vt p̄z in leprosis. quoz ex humor̄ me
dullaris p̄sumptione. vt accidit in ebriā r̄ con
sumptis. Dolor autē ossium tanto ē quoz / r̄ pe
niculosior / q̄to in p̄fundioribus ossiū p̄cauita
tibus radicat̄. vñ ossa corrupta carne sibi p̄ri
mam paulatī corrupūt r̄ putrefactionem in
ducunt

Medulla (fm̄ fido.) est appellata co
q; madefacta ossa. irigat. n. r̄ p̄for
tat ossa / vt eoz temp̄t q̄litate frigidā
It autē medulla (fm̄ p̄stan.) substantia cal
da r̄ humida r̄ ex purissimis p̄ribus r̄ vncuo
sis humoribus. nutritib⁹ in ossiū p̄cauita
tibus generata. vñ sua caliditate ossiū temp̄t
frigiditatē / r̄ sua humiditate eoz siccationē ir
rigat / r̄ sua substantia p̄p̄rietatē h̄mōi aialis
num̄t r̄ p̄seruat. **M**edulla. n. influētiā spiritū
recipit a cerebro r̄ p̄cipue medulla ossium sp̄d
dium / que a p̄bifid̄ nucha appellat̄. r̄ h̄ me
dulla mediantibus q̄busdā nervis substantiā
r̄ motū membris sub collo positū admittit.
vt di. p̄stan. li. ij. c. r. **M**edulle etiā (fm̄ fido.)
sua subtilitate r̄ liquida vncuositate p̄ ossa e
uaporant / r̄ liquorē tenuē defudant. q̄ liquor
a calore venero resoluē / in rembz aialiū a
moris r̄ voluptatē generat inceptū. vñ. s. d. re
nibus. vñ r̄ animalia h̄nt ossa medulla plena
in libidine sūt prona. vt di. varo. que nō h̄nt
ossa solida r̄ medullis vacua / r̄anus in venerē
p̄mouet. vt p̄z in elephante. **M**edulla. n. (vt
dicit varo. natura lune imitat̄. nā crescēte lu
na crescit / r̄ decrescēte decrescit. vñ p̄ occulta
quedā respiracula vim lune sentit. fm̄. n. muta
tionem immorat in sua substantia vel auget. h̄
est videre in aialibus r̄ etiā in arborib⁹ quaz
humor medullaris sup̄abūdat in plenitudo.
r̄ in nouitūo depauperat / vñ tunc arbores in
serere nō ē bonū. qz fruct̄ efficiunt veniculosi
r̄ de facili p̄putrescunt. r̄ h̄ forte accidit pp̄t su
p̄fluā humiditatē / quā succulus tūc inserit / cō
cipit in medullā / cuius sup̄fluū nō p̄t regi / r̄
digeri a natura. vñ talis humor p̄missus ad
fruct̄ ē cā h̄mulariōis / r̄ celerē putrefactōis.

arbores qm̄ sunt
plantande.

Item dicitur aristoteles. li. xij. animalium. quod animalibus habentibus dentes in utraque mandibula habet medullam sicut pinguedinem. et quaedam animalia non habent multum medullam sicut leo qui habet ossa dura et spissa. in quibus parva est de medulla. et ideo fingitur quod omnia medullam non habeat. Medulla fitur dyas. medicinalis est valde et praecipue volatiliu[m] et animalium siluestrium. nam labiorum sanat excoriaciones et eorum ulcera coagulatinat et fissuras. aurium dolore mitigat glandium duricia[m] emollit. pedum vesicas sanat. dolore gutturis mitigat. et mammillarum proboficis et tibiis est singulare remedi[u]m. Nunc autem. n. resumptiuam habet unde et humoribus deperditus in membris restaurat.

Cartilago est ossium teneritudo et dicta est cartilago / eo quod leui caret dolore / dum pleuritis. ut dicitur Galieno. ut patet in artibus / et artibus et costarum extremitatibus. Nam cartilaginosa duriora sunt carne / sed ossibus molliora. fecit autem natura talia loca talis dispositione. ne forte ruptentur cum placentur. ut dicitur Galieno. li. ii. c. ix. Vestit autem cartilago extremitates ossium / ne in suis iuncturis ex nimia praeficatione. exasperentur / et ut facilius ossa cum carnibus iungantur. Dicit autem aristoteles. li. xij. quod cartilago praefecta non recreatur. quia eius creatio creationis ossis est similibus. nec habet cartilago sensum aliquem ex se / sed modo nervus sibi iunctus cum est sensus et motus quod sentit vel movetur. ut dicitur Galieno. In medio autem cordis animalis est os cartilaginofum in sua latitudine positum / et sedes cordis est appellatum. ut dicitur Galieno. li. ii. c. xx.

Nervi sunt corporis partes quae graecis nemos vocant / eo quod artuum iunctiones bis fortius cohaerent. maximam. n. virtutem facere nervos certissimum est. quod quanto fuerint densiores / tanto propensius augent firmitatem. ut dicitur Galieno. Gordus. Secundum Galienum autem nervi fuerunt necessarii ut sensum et motum deferrent membrum praecipue ossibus et cartilaginibus / et huiusmodi que ex se sensum non habent / nec motum. o[mn]i autem nervorum praecipuum fundamentum est cerebrum. quia voluntariorum motus et sensuum est principium. Quod autem nervi aut de cerebro procedunt / aut de medulla cerebri / id est de medullis spondilium. tale medium fuit necessarium ne si immediate omnia a cerebro procederent et rumpendo lesionem incurrerent propter nimiam vitam longitudinem a principio sensus in actu sciendi et potentia vegetandi tanquam potentiam non haberent. Nervi ergo a cerebro procedentes sunt molliores. De nervis autem. i. de medulla spinali. s. procedentes sunt duriores. sed excentes a protra cerebri sunt molli-

fimi. quia sensum portat alios. Nam molliores cito mutant inma sensibilibus. procedentes vero a puppi sunt duri / ut motum possint pati. quia molliave loci motu cito rumpunt. Nervorum autem a cerebro excentiu sex sunt paria. quorum primum par progreditur ad oculos / et alia organa sensuum ut eis deferant sensum et motum. hi alios nervos praecipuos / et molliores / et maiores sunt / et ideo magis cavet ut amplior spiritus pro eo sensibus ministrat. Sunt et maiores / ne eorum praecipuitate eorum substantia rumpatur / et ut maior quantitas spirituum in eis idudereferat. fuerunt et molles / ut in eis sensus velocius et expeditius proficeret. hi nervi in egressione a cerebro sunt molles et leues. sed quanto plus elongantur / tanto duriores efficiunt. Secundum par nervorum incipit a posteriori parte protra nervorum. et illud par exit per quoddam foramen vicinum praecipuitate oculo. et oculis motum tribuit. Tertium par incipit retro post secundum. et per sedem capitis exiens a puppi cerebri in quatuor nervos praecipuos se dividit / et per diversa loca reticulariter se diffundit. Quartum par primo pari iungitur / sed ab eo divisum post matrem priam dispugit ut per ipsum sibi ramus praecipuet. Quintum vero par in egressione sua in duos dividit nervos quorum unus auricularum foramina intrat. et ibi se dilatans audituum auribus admodum. Alius ad maxillas per tympana se diffundens / membrorum collateralium adiuvat actiones. Sextum vero par a puppi vix exiens. et ab unoquoque horum trium iterum exit / et ad motum sensum praecipuum inferius et superius vni formis se diffundit. Et adhuc praecipua paria exiunt a puppi par vnum / et ex isto nucha ortu sumit. In lacertos lingue et gutturum se diffundit. Et eis motum et sensum tribuit. Praefecti nervos iam dictos omnes alii nervi corporis a cerebro quidem egressiunt. s. nucha / id est medulla spondilium mediae. In uniuerso vero dicunt esse duo nervorum paria. et xx. et unum inter impar. et hi omnes multiplex defenduntur et praecipuationibus corporis et membrorum miro nature artificio vnicuique dividuntur. sicut Galieno. Galieno. in praecipua. li. ii. c. x. sicut aristoteles. li. ii. in locis ossium et multitudine nervorum et nervus naturaliter in longum funditur vel finditur / et non in latum. et ipse extenditur extensione multa et in circuitu nervi est humiditas viscosa conservans nervum. et omne animal habet sanguinem / habet nervum et nervus praefectus non recreatur / nec et divisus recomungitur sicut vena / que salicet in cascata de facili reintegritur. Dicit etiam idem libro / de camonono quod maxima virtus animalium est in nervis et maxima in tauro quod quanto seniores / tanto duriores et fortiores et duriores est nervus est vix exentit. sicut corda.

De partibus hūani corpo.

Recollige igitur ex predictis quod nervus a cerebro principium sumit. et ab eo sensum et motum recipiens alijs sensum imbuit pres corporis diuisas colligit et annectit in suo exitu mollis in fine durum se ostendit. in sua p̄cauitate spiritum recipit et custodit sua flexibilitate. ossa flexibilia flexit. diuersas passiones in se recipit. vt dicitur in 2° libro 2° sectione. in 3° sectione. in 4° sectione. in 5° sectione. in 6° sectione. in 7° sectione. in 8° sectione. in 9° sectione. in 10° sectione. in 11° sectione. in 12° sectione. in 13° sectione. in 14° sectione. in 15° sectione. in 16° sectione. in 17° sectione. in 18° sectione. in 19° sectione. in 20° sectione. in 21° sectione. in 22° sectione. in 23° sectione. in 24° sectione. in 25° sectione. in 26° sectione. in 27° sectione. in 28° sectione. in 29° sectione. in 30° sectione. in 31° sectione. in 32° sectione. in 33° sectione. in 34° sectione. in 35° sectione. in 36° sectione. in 37° sectione. in 38° sectione. in 39° sectione. in 40° sectione. in 41° sectione. in 42° sectione. in 43° sectione. in 44° sectione. in 45° sectione. in 46° sectione. in 47° sectione. in 48° sectione. in 49° sectione. in 50° sectione. in 51° sectione. in 52° sectione. in 53° sectione. in 54° sectione. in 55° sectione. in 56° sectione. in 57° sectione. in 58° sectione. in 59° sectione. in 60° sectione. in 61° sectione. in 62° sectione. in 63° sectione. in 64° sectione. in 65° sectione. in 66° sectione. in 67° sectione. in 68° sectione. in 69° sectione. in 70° sectione. in 71° sectione. in 72° sectione. in 73° sectione. in 74° sectione. in 75° sectione. in 76° sectione. in 77° sectione. in 78° sectione. in 79° sectione. in 80° sectione. in 81° sectione. in 82° sectione. in 83° sectione. in 84° sectione. in 85° sectione. in 86° sectione. in 87° sectione. in 88° sectione. in 89° sectione. in 90° sectione. in 91° sectione. in 92° sectione. in 93° sectione. in 94° sectione. in 95° sectione. in 96° sectione. in 97° sectione. in 98° sectione. in 99° sectione. in 100° sectione.

Vene sunt dicte eo quod sunt vie natant sanguis atque nui p totū corpus diuisi quibus vniuersa mēbra rigant et nutriuntur. vt dicitur in 2° libro 2° sectione. in 3° sectione. in 4° sectione. in 5° sectione. in 6° sectione. in 7° sectione. in 8° sectione. in 9° sectione. in 10° sectione. in 11° sectione. in 12° sectione. in 13° sectione. in 14° sectione. in 15° sectione. in 16° sectione. in 17° sectione. in 18° sectione. in 19° sectione. in 20° sectione. in 21° sectione. in 22° sectione. in 23° sectione. in 24° sectione. in 25° sectione. in 26° sectione. in 27° sectione. in 28° sectione. in 29° sectione. in 30° sectione. in 31° sectione. in 32° sectione. in 33° sectione. in 34° sectione. in 35° sectione. in 36° sectione. in 37° sectione. in 38° sectione. in 39° sectione. in 40° sectione. in 41° sectione. in 42° sectione. in 43° sectione. in 44° sectione. in 45° sectione. in 46° sectione. in 47° sectione. in 48° sectione. in 49° sectione. in 50° sectione. in 51° sectione. in 52° sectione. in 53° sectione. in 54° sectione. in 55° sectione. in 56° sectione. in 57° sectione. in 58° sectione. in 59° sectione. in 60° sectione. in 61° sectione. in 62° sectione. in 63° sectione. in 64° sectione. in 65° sectione. in 66° sectione. in 67° sectione. in 68° sectione. in 69° sectione. in 70° sectione. in 71° sectione. in 72° sectione. in 73° sectione. in 74° sectione. in 75° sectione. in 76° sectione. in 77° sectione. in 78° sectione. in 79° sectione. in 80° sectione. in 81° sectione. in 82° sectione. in 83° sectione. in 84° sectione. in 85° sectione. in 86° sectione. in 87° sectione. in 88° sectione. in 89° sectione. in 90° sectione. in 91° sectione. in 92° sectione. in 93° sectione. in 94° sectione. in 95° sectione. in 96° sectione. in 97° sectione. in 98° sectione. in 99° sectione. in 100° sectione.

Nā vna tendit sursum / deferens sanguinē deputatū et spm vitalem ad cerebrū / vnde spiritus animalis generat / nutrit / et p̄seruet. Altera vō descendit inferius et h̄ dextrorsum et sinistrosum antrosū et retrorsū multiplicat diuidit (huicq; p̄stan. li. ij. c. iij.) Recollige igitur quod vena est vbi culū sanguinis custodia vite animalis. quatuor humores sanguineos in se p̄tinet deputatos quibus siugule pres corporis nutriunt. Insuper vena est p̄caua / vt faciat sanguinē recipiat / et fm nature indigentia / vena ad venā sanguinē reducat et transfundat. Vena etiā sanitat / et infirmitatis est nuncia. nā p̄ arteriarū pulsū et venarū dispōez de debilitatē cordis siue fortitudinis a medico iudicat. Vena autē si corrupta fuerit / corrupti sanguinis p̄tenua / totū corporis est corruptiua. vt p̄ in leprosis quorū sanguis est corruptissimus in venis / a quibus mēbra nutrimentū suggendo insanabilē p̄hunt corrupcionem vel infirmitatē. Vena etiā in brachio ledit / p̄hibet / et aperit. vt eius lesione totus corpus in finitū subleuet. Vene etiā nimis anguste / came vel pinguedine nimis p̄sse / minus h̄nt de sanguine et spū quā alie. et ideo in earū substantijs calor naturalis deficit / et vitalis spiritus imorat. vñ et talia animalia nimis viuūt. vt dicitur in 2° libro 2° sectione. in 3° sectione. in 4° sectione. in 5° sectione. in 6° sectione. in 7° sectione. in 8° sectione. in 9° sectione. in 10° sectione. in 11° sectione. in 12° sectione. in 13° sectione. in 14° sectione. in 15° sectione. in 16° sectione. in 17° sectione. in 18° sectione. in 19° sectione. in 20° sectione. in 21° sectione. in 22° sectione. in 23° sectione. in 24° sectione. in 25° sectione. in 26° sectione. in 27° sectione. in 28° sectione. in 29° sectione. in 30° sectione. in 31° sectione. in 32° sectione. in 33° sectione. in 34° sectione. in 35° sectione. in 36° sectione. in 37° sectione. in 38° sectione. in 39° sectione. in 40° sectione. in 41° sectione. in 42° sectione. in 43° sectione. in 44° sectione. in 45° sectione. in 46° sectione. in 47° sectione. in 48° sectione. in 49° sectione. in 50° sectione. in 51° sectione. in 52° sectione. in 53° sectione. in 54° sectione. in 55° sectione. in 56° sectione. in 57° sectione. in 58° sectione. in 59° sectione. in 60° sectione. in 61° sectione. in 62° sectione. in 63° sectione. in 64° sectione. in 65° sectione. in 66° sectione. in 67° sectione. in 68° sectione. in 69° sectione. in 70° sectione. in 71° sectione. in 72° sectione. in 73° sectione. in 74° sectione. in 75° sectione. in 76° sectione. in 77° sectione. in 78° sectione. in 79° sectione. in 80° sectione. in 81° sectione. in 82° sectione. in 83° sectione. in 84° sectione. in 85° sectione. in 86° sectione. in 87° sectione. in 88° sectione. in 89° sectione. in 90° sectione. in 91° sectione. in 92° sectione. in 93° sectione. in 94° sectione. in 95° sectione. in 96° sectione. in 97° sectione. in 98° sectione. in 99° sectione. in 100° sectione.

Caro autē fm remigiū a carne est dicte / id est putredine. Est. n. caro. (vt dicitur Grego.) Pulcra alterabilis et p̄p̄s de facili putibilis. et cū caro multiplex sit vt dicit Grego. qz alia est caro piscū / alia volatiliū vel volucū / alia serpentum / in h̄ hūana caro / obtinet priuilegiū. qz caro humana forme nobilissime. id est rōnali aie est p̄iūcta. ideoq; super omnia mirabilissimū ē / in nouissimo ipse caro bovis caro dei est effecta quā h̄bum caro facta est et habitauit in nobis. quā caro que erat ex conditione infirma / ex assumptōe a h̄bo suprema omnium est effecta. vt dicit Grego. Est autē caro (fm p̄stan.) naturalitē calida et humida calorū naturalis fomentū / ossiū / nervorū / et lacertorū coopimentū / eorum defensio / et frigiditatē eorum temperantū / cui tres sunt spēs. Quedā. n. p̄ musculis nervis siue cordi est admixta et dicitur lacertus. // Alia pars carnis est interdurum et molle temperata. Et cartilago.

Tertia pars est inf glandosa. Sola caro marie est in dorso et in gunguis. caro aut que i corax iacet pre exteriori ossium sup ea quiescentiu e. q̄i calcitra et necessariu fulcimēti. Caro nō doz si tā interior q̄ exterior fuit necessaria duabus de causis. Nā medullā spōdilitū. s. nuchā cale facit et p̄cauitatē inf ossa replet et custodit neruos me ascēdentes et descēdentes pp̄ vie longitūdinē distrūpanē. S̄ aeris intemperie et ceteri secam lesionem dorsi maxima defensio ē. Caro nō inf dentes eoz seruat radices / nutrens eos vt sint stabiles. Caro aut glādulosa ē triplex. quedā nō humectat. vt caro māmillaz et glādes sub lingua que generāt saliuā / ne eos et lingua et manilla siccitate nimia a motu inuis retardent. Alia nō ps nodosa et glādulosa loca replet vacua venaz / et neruoz fouet loca et eoz recipit supflua que resudāt. Tertia vero circūdat stomachū et intestina cui admiscens neruoz et arteriaz quedam reticula motū sensuum interiorū deponit. nec illoz via fuit seruta nisi eis esset subtraxerit. S̄ caro glādulosa vt nerui et arterie sup ea suauis hēserēt. et vt si qd eis dux forte occurreret / mollē locū ad quē refugerent / inuenirēt (buculq̄ p̄stan. li. ij. c. xiiij.) Caro nō inf maciē et pinguedinē tēpā tā laudabilis est et sana. p̄cipue q̄ corruptio sanguini nō est infinita vel ab eodē ḡnata vt numra. q̄ talis caro est p̄ncipiū corruptionis sicut di. aristo. li. ij. et p̄stan. li. xi. c. xvij. Dicit etiam aristo. li. ij. q̄ caro nimis abundās i perdit spūs opationes. et ideo creatio capif non fuit ex multa carne vt esset melior sensus et intellectus p̄fectioris. Prē idem li. i. Q̄n locus circa oculos est multe carnis / maliciā designat dispōis et astutiā. et maliciā p̄suentis et male formationis / id est defectū informatiue n̄m̄is vñ si fuerit caro vel massa carnea multa nimis et n̄tus informatiua debilis / monstruosas ḡnat in corpe passionēs. (sicut dicit idē li. xvi.) et ponit exemplū de muliere q̄ credidit se p̄cipisse. fructū siue fetū / et tādē pepit frustū horridum carnis / quē a mediū mola nūcipat et. ps etiā corpe carnosā tenera est et mollis / et iō impatiens est labori. vñ di. li. ij. q̄ pedes cameli sūt multe carnis sicut pedes vli. q̄ propf sunt carni melo solutares de corio fortes q̄n debēt laborare vt auferat ab eis dolor. Nec etiā caro est (sicut dicit idē li. xij.) Primū instm̄ sensus nec membz p̄ueniens carni s̄ neruus q̄ est organū sensus intra camē. et ideo caro mortua vel p̄cisa nihil sentit. q̄ ex se non h̄z p̄ncipiū sensus s̄ ex neruo. quo corrupto vel ex toto opilato / sit insensibilis ip̄a caro. vt p̄z in palatiū medris

Pinguedo v̄m̄ta

Omnes aut anes curi rostri et acuti vnguis velsunt carne. sicut et fere et eaz p̄da est caro pp̄ necessitatem vici. vt di. li. xij. Aues autē p̄de que sunt pauce carnis / sunt aiose et bonivolaris / et acuti visus / sicut ibidem d̄. Aues autē multe pinguedinis / sunt tardior mori et volatilis / et pinguior et carnosiores sunt in bieme quā in estate. tum / q̄z post tunc claudunt et humores clausi in pinguedinē et carnē p̄densant tū crā rōne q̄erit / q̄z de loco ad locū min⁹ solito tunc mouent. sicut dicit Isaac in dietis.

Pinguedo est res humida sup pelliculas et loca neruosa collocata. vt dicit p̄stan. Sanguis. n. subtilis et vinctus sus pinguedinē nō aggregat in locū calidū et sibi penetrabilibus. s̄ cū puenit ad loca naturā raliter frigida / ibi tandē congelat et in pinguedinē p̄uertit. q̄z fecit natura ex necessitate magna. vt. s. nerui et pellicule naturalit̄ sicce pinguedinis humiditate temperant / et difficiliter cū su aliquo numpent. et vt ex calore inēduso et pinguedine interiora ab exteriori frigiditate aeris p̄hibent. vt dicit p̄stan. li. ij. c. xiiij. et aristo. li. ij. Pinguedo ex sanguine indigesto in corpibus aialitū generat / et maxime pp̄ puritatem motus. et p̄tomagi augmentat pinguedo / tan tomagi diminuitur sanguis. vñ in hominibus valde crassis est sanguis pauco. Item li. xij. motus dissoluit pinguedinē sicut et calor. vñ in omnibus aialibus renunculus dexter minor est pinguedinis q̄ sinister et est altior. q̄z in dextera p̄te calor naturalis fortior est q̄ in sinistra et maior est motus. pinguis nō corpa fm̄ p̄stā. et nimia adipe repleta / pessima sūt et pessimis morbis appropriata. q̄z naturalis calor in huiusmodi corpibus sepius suffocat / et via spirituum opilatione pinguedis inēcludit / et ad regimen neruoz et arteriaz spirituum influētia denegat. (et dicit ibidem) q̄ oia corpa pinguis p̄pter humorū supflua abundantia in eis aduina tam p̄lixiorē inamūt infirmitatē / accurā tardiorē. nā pondere pinguedis p̄ssa / ad nullū se mouēt exercitiū vt calor naturalis auget / et sic pinguedo p̄gelata dissoluit. vñ et calor naturalis deficit et mors subitanea seq̄t. nisi fortan citius succumat. vt di. p̄stan. li. xi. c. xvij.

Recollige igit q̄ pinguedo vinctuositate sua ē ignis numtiua. sua aerea leuitate rei supficiet p̄ntia / neruoz et vinctuaz mingaria / defēsiua et relaxatiua. pell̄ siue corij remolliū / potoz i fenoz opilatiā / calorū vital̄ p̄seruatiā / vacuitatis et p̄cauitatē corpe repletiā / et nigarū curis extensiuā / venarum et arteriarum corpe com̄pressiuā / actionum anime sensus. s. et rōis im

De partibus hūani corpo.

glandes pingues que no gripunt

peditiua, oplementi gnationis aialiu tardant...
ua. di ena in apborimio q mulier nimis pin...

Cutis est pma ps in supfacie corpori animalis...
q corpis supposita infasione panatur...

et becoris onfionem. Si. n. fieret nimis grossa...
rubori sanguis puia no effa. Si nimis spissa...

Plus de pelle q exi e dicitur vt di.
Pili. Nasunt aut pili ex fumo calido...

Adamina quid sit
Adeps q sit
Hic unde in senectute
tut grossa fit et
indurescat + coingit

Quate rurs e mol.
lios inhambo q
malys amalyb

Cutis in omnibz membris
no e eque

et quoniam humor fumosus qui est in cute fuerit vel
 locis siccitatis / non erunt pili magis neque longi
 et cum fuerit grossus et pinguis erunt e contrario . et
 propter hoc elongantur capilli pili bovis valde . quia
 ille humor pinguis est . nec de facili deficcatur . et
 ideo habitantes in regione humida / humidam
 habentes proplectionem . leues sunt pilos et molles si
 aut illi qui morantur in frigiditate / et e contrario duros
 habent et crispos pilos qui calidam et siccam inha-
 bitant regionem / prosertim si similem habuerit con-
 proplectionem . Nam ex calore corrugantur et obvol-
 nuntur . sicut ibidem dicitur . et efficiunt pili crispi in
 nascendo de cute . quia per duas vias proprias egre-
 diuntur . per . n . terrestris fumus et calidi et sicci egre-
 diuntur movetur inferius . per autem calidi movetur su-
 perius . et sic involuunt pili et efficiunt crispi . et
 quoniam senescunt aialia habentia pilos / indurescunt tunc
 pili plusquam prius . sicut indurantur plume aialium .
 et hoc propter paucitatem humoris . Item ibidem
 dicitur cum castrati boves / non crescunt in eo ulterius pi-
 li . et hoc propter paucitatem humoris et propter calo-
 rem et humoris in membris principalibus diminutionem .
 Item pili quoniam diversificantur ex causa extrin-
 seca . Nam ut dicitur ibidem . rix . aque calide faciunt
 pilos albos . nigros autem frigide . et cum illi . e . quia
 in aquis calidis est spiritus plusquam in frigidis . et
 ideo cum aer calefacit / ex eo efficitur albedo . sicut in
 spuma pinguis videtur . ista autem mutatio accidit
 taliter provenit in pilis sicut in capillis / sed non
 semper ex aque frigide vel calide alteratione .

Capilli dicuntur qui capitis pili . (ut dicitur
 Ili .) ad hoc facti / ut decorum essent / et ce-
 rebri aduersus frigus munitur et de-
 fendat . Capillatura autem incisio cesaries dicitur et ce-
 dendo . vi . n . tondere decet et non mulierem .
 Come autem sunt capilli non scissis . et e greco seruo
 nam comam tondere dicitur . crines autem proprie mulierum
 sunt . et dicuntur crines eo quod vitio discriminantur
 et diuiduntur . unde et discriminata dicuntur vitte / quia
 bus capilli diuisi recolliguntur . (bucucis Ili .)
 Secundum Galenum . autem capillus ex fumo grosso et ca-
 lido nascitur / qui ex calidis igneis et intensius hu-
 moribus per poros capitis egreditur / et ab aere ex-
 trinseco deficcatur . et sic in substantiam capilli con-
 uertitur habens huiusmodi crescente / crescunt capilli exapore
 ab ipso generati et nutriti . Pili fumus materia
 qui perdidit / capillos perdit et amittit . per quantitate
 igitur fumus erunt capilli . quia si fumus niger / et capil-
 li nigri . et si multus fuerit fumus / multi erunt ca-
 pilli / et si paucus / pauci / qui fumus si omnino defuerit /
 pereunt penitus et capilli / et fit huiusmodi calidus vel
 terius capilli non possunt recrecere vltimum non sub-
 ueniunt medicinae . Si autem fumus talis non deficit
 sed illud ponus alius huiusmodi inficit aut impedit / cal-

uides non est proprie / sed infirmitas quodammodo spalis quod
 allopica a medicis nuncupatur / ex qua infirmitate cor-
 rupto capilloz nutrimento cadunt capilli et nu-
 data parte capitis / anterior capitis superficies defici-
 patur . tales . n . more vulpium qui ex calefactione
 imoderata padunt piloz casu casuali piloz
 fluxu paciuntur . alopes . n . grece / vulpes dicitur
 latine . Alias autem capilloz passionibus et casibus que
 sunt in tractatu de infirmitate / de causa / et vitioz ca-
 pilloz . De canicie etiam et causa eius que ibidem . que
 etiam . s . in tractatu de capite vbi capilloz inue-
 nioes dispozes / naturas / et diuersitates / et prople-
 tiones sunt Galeni . baly . et bipo . tunc de canicie huiusmodi non
 est secundum Galenum . et alios auctores canicies habet
 dicitur ex humoris nutrimentalis capilloz nimia infri-
 gidatione . Nam dominiui slegma est frigidum et huius-
 modi est canicie generatum . ex fumo . n . albo et fri-
 gido / albi efficiunt tunc pili qui capilli . Capilli
 autem tympoz sunt in aristoteli . citius canescunt quam alij ca-
 nes . et hoc propter humoris paucitatem et ossium ibi ex-
 istentium predominantem frigiditatem . Canides igitur vite
 et etiam designat maturitatem et canitatem libidinis
 et vitioz puerilium mortificationem / vite pueri et hu-
 iusmodi instantem necessitatem nouitatem . Caluides est
 uario capilloz siue amissio ex defectu summi hu-
 mido interiori parte capitis . puenies . ut dicitur Galeno .
 Fit autem aliquando propter abstinentiam cibi et defectum
 summi humidum / qui est materia capilloz . sicut aristoteli .
 enim li . iij . capilli in frequentem cocumbum fluunt et
 paulatim caluidem inducunt . et si autem inuentur fluxus
 erunt / iteque oriuntur post inuentum non fluens / ite-
 rum non crescunt . defluunt autem et deficiunt in parte an-
 teriori capitis . et tunc talis fluxus capilloz dicitur pro-
 prie caluides . et solet accidere vel propter nimiam
 curis raritatem . et propter humoris paucitatem . ab occi-
 pite non recedunt neque caluescunt propter curis spissitudinem
 et poroz densitatem . et huiusmodi ibi existit
 viscositate / ex quo capilli huiusmodi vegetari . ut dicitur
 Galeno . sup . ampho . unde ibidem dicitur . Pueri et mu-
 lieres non caluescunt propter abundantiam huiusmodi ita
 in capite eorum . sicut nec castrati . et hoc propter alfar-
 nem sue proplectionis / et predominantem frigiditatem quanta-
 tem / qui poros curis capitis restringit / et humum
 coadunando euaporare non permittit . Alij tunc pili
 in mulieribus et in castratis defluunt . ut dicitur aristoteli .
 li . xij . Capilli ergo caput custodiunt / honestat / et de-
 fendunt . quibus si caruerit huiusmodi / magis reputantur in-
 honestus . Accidit autem iste defectus propter iuuen-
 tutem . et maxime circa senectutem . ex causis super dicitur
 eius .

Finis Liber Quintus.

Quare pili capite erunt longi

Unde crines ruffi gnantur

Quare pili in se necessitate indurantur Canitiesque designat

Pili que in hanc ruffantur

Pueri et mulieres non caluescunt et que

Quare quid calidus efficitur